

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

miesięcznik

Rok IV

Warszawa — Wrzesień 1951 r.

Nr 9 (39)

TREŚĆ NUMERU:

Dr STEFAN BUCZKOWSKI

LECH DZIKIEWICZ

J. F.

HENRYK WOLIŃSKI

- Z problematyki umów o wykonawstwo inwestycyjne
- Instytucja „przekazywania” niektórych środków trwałych
- Zasady prawne systemu planowego skupu zbóż
- Odpowiedzialność najątkowa pracownika a art. 473 Kod. Zob.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO za czas od 15 lipca do 15 sierpnia 1951 r.: ORZECZNICTWO W SPRAWACH GOSPODARCZYCH: Sąd Najwyższy, Główna Komisja Arbitrażowa; Trybunał Ubezpieczeń Społecznych; INWESTYCJE: Przepisy inwestycyjne dla planu inwestycyjnego na rok 1951; Przepisy inwestycyjne dla planu inwestycyjnego na rok 1952; Przepisy dotyczące kapitalnych remontów; Planowanie inwestycyjne na rok 1952; NOTATNIK: Nowe prawo o notariacie.

Dr STEFAN BUCZKOWSKI

Z problematyki umów o wykonawstwo inwestycyjne

(Artykuł dyskusyjny)

Umowy zawierane pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej można sklasyfikować w trzy grupy. Pierwszą stanowią umowy oparte o ustawę o umowach planowych, czyli umowy planowe, których przedmiotem może być — jak wiadomo — wyłącznie zaopatrzenie, zbytu lub przewóz. Drugą grupę stanowią umowy o dostawy, roboty i usługi, poddane przepisom ustawy z 18 listopada 1948 r. oraz rozporządzeń na jej podstawie wydanych. Do trzeciej grupy należałyby wszelkie inne umowy, jak np. ubezpieczenia, pożyczki, najmu, składu itd. Jakkolwiek podział taki ma dostateczne uzasadnienie formalne i z tej racji mógłby znaleźć honorowe miejsce w podręcznikach prawa cywilnego, należy zawsze i stale zdawać sobie sprawę z tego, że jest to podział konwencyonalny, pozbawiony głębszych konsekwencji, a tym samym szans na dłuższe trwanie.

W systemie socjalistycznej gospodarki planowej wszelkie zamówienia, zlecenia, zaangażowania itp. stanowią, albo stanowić powinny rezultat przyjętego planu, albo akt planowania, czy też niezbędne ogniwo zapoczątkowujące

etap realizacji planu i tę realizację zabezpieczające. Z tego punktu widzenia wyodrębienie pewnej części umów i nadanie im wyłącznie nazwy umów planowych razi swą konwencyonalnością. Dostawy, roboty i usługi w zakresie realizacji planu inwestycyjnego są na przykład nie mniej, lecz — by się tak wyrazić — więcej planowane, niż dystrybucja towarów w zakresie zaopatrzenia i zbytu. Na oko jednak — mierząc sprawę charakterem i ilością przepisów — wydaje się inaczej: umowy planowe dlatego zasługują na swą nazwę, że ustawa jak na dłoni wykazuje ich charakter organizacyjno-planowy, stwarzając prawne iunctim między najwyższym szczeblem systemu gospodarki planowej — narodowym planem gospodarczym — a szczeblem najniższym — zamówieniem w ramach zawartej umowy szczegółowej. Natomiast w ustawie o dostawach, robotach i usługach tego powiązania prawnego nie widzimy: wprowadzie w art. 4 znajdujemy postanowienie, że „zamówienia powinny być w zasadzie planowane”, ale postanowienie to jest niejako zawieszona w próżni. Brak zresztą w ustawie

(jak i w przepisach wykonawczych) bliższego określenia pojęcia dostawy, robót i usług — chociażby per negationem — podkreśla jeszcze bardziej luźność powiązania tego aktu ustawodawczego z systemem planowania gospodarczego. Dopiero wgląd do innych aktów normatywnych odsłania nam charakter umów o dostawy i roboty jako instrumentów realizacji planów. Dla ilustracji powiązań, jakie tu mają miejsce, zajmiemy się w niniejszym artykule jednym wycinkiem o wyjątkowo dużym znaczeniu praktycznym, a mianowicie umowami o roboty budowlano-montażowe. Prawnik jest tu skłonny ograniczyć swoją analizę do następujących źródeł: umowa o roboty — wzór umowy ramowej wraz z obowiązującymi „warunkami umownymi” — ustawa o dostawach, robotach i usługach wraz z rozporządzeniami i zarządzeniami wykonawczymi. W tym zestawieniu nie ma w ogóle elementów planowania, a przynajmniej uchylają się one od oceny prawnej. W istocie rzeczy pole rozważań prawnych jest znacznie szersze.

Podobnie jak umowy planowe mają zapewnić możliwe maksimum realności planów zaopatrzenia i zbytu, tak umowy o roboty budowlano-montażowe mają zapewnić możliwe maksimum realności z jednej strony — planu inwestycyjnego, z drugiej zaś — planu produkcyjno-financego przedsiębiorstw budowlanych. Oba plany muszą być zbilansowane: wszelkie zamówienia na dostawy, roboty i usługi powinny być objęte planami dwustronnie, tj. zarówno planem zamawiającego, jak i planem wykonawcy, przy czym oba plany muszą się pokrywać. Jest rzeczą oczywistą, że postulat ten byłby bardzo kiepsko zrealizowany, gdyby obie strony, tj. inwestor i wykonawca próbowali osiągnąć porozumienie co do wszystkich elementów zlecenia dopiero w momencie, kiedy powstaje konieczność formalnego zawarcia umowy budowlanej, tj. u progu sezonu budowlanego, w którym dana inwestycja miała być zrealizowana. Toteż umowa z generalnym wykonawcą nie jest pierwszym, lecz ostatnim aktem ustalonego trybu zlecenia robót i ustalania programu produkcji budowlano-montażowej, a więc jako taka należy nie do fazy planowania, lecz do fazy realizacyjnej w działalności inwestycyjnej.

Instrukcje PKPG na r. 1951 (podstawowe znaczenie ma tu Instrukcja Nr 24) wprowadziły doniosłą innowację, polegającą na wprowadzeniu już w fazie planowania zasady wstępnego zlecenia robót generalnemu wykonawcy czyli na uczynieniu z tzw. wstępnego zlecenia ważnego dokumentu planowania. Przedstawia się to — w ogólnym zarysie — następująco (wg Instrukcji PKPG Nr 24 a na r. 1952).

Inwestor obowiązany jest wypełnić w fazie przygotowywania projektu wniosku inwestycyjnego tzw. kwestionariusz zlecenia obiektów (robót) inwestycyjnych. Tok czynności związanych z wypełnianiem i zatwierdzaniem kwestionariusza ma spełnić dwa zadania: 1) umożliwić przed-

siębiorstwu wykonawczemu ustalenie zakresu zleceń już w pierwszym etapie planowania jego produkcji i 2) inwestorowi dać pewność realizacji jego projektu inwestycyjnego, tj. pewność, że jego inwestycja zostanie włączona do programu produkcji któregoś wykonawcy na dany rok. W tym celu inwestor po wypełnieniu I części kwestionariusza charakterystyką obiektu projektowanego i po uzyskaniu w Biurze Projektów potwierdzenia wyceny robót zwraca się do przedsiębiorstwa (projektowanego generalnego wykonawcy) z zapytaniem co do możliwości włączenia obiektu do jego programu produkcji. Udzielenie pozytywnej odpowiedzi, przedsiębiorstwo daje „wstępne oświadczenie” (w części II kwestionariusza) stwierdzające, że obiekt może być włączony do jego programu na dany rok. Kwestionariusz podlega następnie akceptacji przez inwestora naczelnego wzgl. centralnego razem z akceptacją projektu wniosku inwestycyjnego: warunkiem zaaprobowania projektu wniosku inw. przez inwestorów nadrzędnych jest przedstawienie przez inwestora bezpośredniego kwestionariusza z zamieszczonym na nim „wstępnym oświadczeniem” generalnego wykonawcy. Po akceptacji następuje drugi akt: inwestor główny udziela wykonawcy „zlecenia wstępnego” na wprowadzenie do jego programu robót o wartości określonej zaakceptowaną kwotą. Gen. wykonawca potwierdza przyjęcie zlecenia przez odpowiednie oświadczenie w części V kwestionariusza. W myśl instrukcji przyjęcie zlecenia wstępnego zobowiązuje wykonawcę do włączenia robót do programu produkcji, stanowi więc podstawę do zaplanowania, lecz jeszcze nie do realizacji zleconych robót. Przyjęte zlecenie wstępne jest przy tym jedynie dopuszczalną podstawą włączenia robót do programu pod warunkiem, że 1) mieści się ono w ramach przydzielonych i ostatecznie skorygowanych limitów i 2) wysokość tych limitów zostanie potwierdzona na kwestionariuszu przez inwestora centralnego (dla tytułów grupy I) wzgl. naczelnego (dla grupy II). Trzeci akt stanowi „potwierdzenie zlecenia wstępnego” przez inwestora centralnego wzgl. naczelnego, który powinien to uczynić w ciągu miesiąca po uchwaleniu Planu Inwestycyjnego, podając wykonawcy część, dział, rozdział, paragraf, numer tytułu i limit finansowy podany w tytule. Nieprzesłanie potwierdzenia upoważnia władzę nadrzędną przedsiębiorstwa wykonawczego do skreślenia robót z jego programu produkcji, a tym samym do anulowania przyjęcia zlecenia. Potwierdzone zlecenie wstępne reguluje stosunek pomiędzy inwestorem a gen. wykonawcą aż do chwili zawarcia formalnej umowy o wykonanie robót: wg instrukcji nr 24 a stanowi ono podstawę do zawarcia umowy o wykonawstwo. W każdym razie na podstawie potwierdzonych zleceń gen. wykonawcy

udzielać mogą (i powinni) zleceń wstępnych podwykonawcom celem włączenia robót przez tych ostatnich do ich programów produkcji.

Ostatnim aktem jest **z a w a r c i e u m o w y** według ustalonego wzoru i notyfikowanie jej bankowi finansującemu dane inwestycje celem potwierdzenia. Ten ostatni akt należy już do etapu realizacji inwestycji.

Zanalizujmy teraz po kolei poszczególne czynności, poprzedzające formalne zawarcie umowy celem ustalenia czy i jakie elementy prawne mieszczą się w nich. Mamy więc przede wszystkim „**w s t ę p n e o ś w i a d c z e n i e**” wykonawcy, stwierdzające, że dany obiekt może być włączony do jego programu produkcji na dany rok. Według instrukcji jest ono niezbędnym warunkiem zaakceptowania projektu wniosku inwestycyjnego przez inwestorów wyższych szczebli, ono bowiem nadaje znamię rzeczywistości zamierzonemu przedsięwzięciu. Natomiast żadne przepisy instrukcji nie dają podstawy do stwierdzenia, że wstępne oświadczenie stwarza jakiś obowiązek dla wykonawcy lub rodzi jakieś jego zobowiązanie w stosunku do inwestora. Wykonawca oświadcza właściwie tylko, że 1) dane roboty należą do zakresu jego podstawowej działalności i 2) że program jego produkcji budowlano-montażowej na dany rok nie został jeszcze zapełniony, wobec czego dany obiekt może być włączony do programu „*rebus sic stantibus*”. Niemniej jasne jest, że oświadczenie to byłoby pozbawione wartości dla inwestora, gdyby stwierdzało tylko stan sprawy w danym dniu, bez brania odpowiedzialności za to, co się stać może w dniu następnym: inwestor nie mógłby być pewny, czy nie ubiegnie go inny inwestor, który udzieli wcześniej zlecenia wstępnego i zapełni program produkcji danego generalnego wykonawcy. Toteż oświadczenia wstępne muszą być przez wykonawcę rejestrowane, aby móc utrzymać odpowiednią kolejność przy przyjmowaniu zleceń wstępnych. Inwestor ma wtedy pewność, że gdy przyjdzie ze zleceniem wstępnym, będzie ono przyjęte, gdyż zostało już dlań zarezerwowane miejsce przy układaniu programu produkcji. Mimo to trudno uznać, że oświadczenie wstępne rodzi jakiś zobowiązanie w sensie cywilno-prawnym. Jako akt planowania jest ono faktem (zdarzeniem), z którego w określonych warunkach może wyniknąć odpowiedzialność dyscyplinarna lub nawet karna kierowników przedsiębiorstwa wykonawczego (złożenie oświadczenia wstępnego niezgodnego z rzeczywistym stanem rzeczy). Nie zobowiązuje ono jednak formalnie wykonawcy do przyjęcia w przyszłości zlecenia, nie stanowi przyrzeczenia przyjęcia zlecenia w sensie cywilno-prawnym. W konsekwencji, jeżeli wykonawca nie przyjmuje zlecenia wstępnego mimo poprzedniego złożenia oświadczenia wstępnego, to postępek ten może być określony tylko jako złamanie dyscypliny planowania, a inwestor może bronić swoich interesów tylko w trybie administracyjnym przez zwrócenie się

do władz nadrzędnych wykonawcy. Snując analogię z dziedziny prawa cywilnego można by „oświadczenie wstępne” określić jako rodzaj zaproszenia do złożenia oferty.

Następny akt — to **z l e c e n i e w s t ę p n e** inwestora i przyjęcie tegoż przez wykonawcę. Upoważnia ono — wg instrukcji — i zobowiązuje wykonawcę do włączenia danego obiektu do planu produkcji. Aktem tym następuje powiązanie planu inwestycyjnego z planem produkcyjno - finansowym wykonawcy. Zlecenie wstępne jest więc aktem konkretyzacji i koordynacji planowania. Nazwa jego sugeruje, że jest ono poza tym czynnością prawną i rodzi skutki cywilno-prawne. Wobec tego, że instrukcja PKPG absolutnie pomija momenty prawne i żadnymi sformułowaniami prawnymi nie operuje, otwiera się tu szerokie pole do dyskusji na temat, czym jest z punktu widzenia prawnego przyjęte zlecenie wstępne. Ażeby dojść do właściwej konkluzji, należy zastanowić się nad tym, co jest przedmiotem zlecenia wstępnego. Chodzi o to, czy rzeczywiście wykonawca przez przyjęcie go zobowiązuje się tylko do wstawienia obiektu do planu produkcji czy do czegoś więcej. Biorąc pod uwagę cel przepisów i logikę wewnętrzną poszczególnych aktów planowania, musi się dojść do wniosku, że przez przyjęcie zlecenia wstępnego wykonawca zobowiązuje się przede wszystkim do zawarcia w określonym terminie umowy o roboty, o wykonanie danego obiektu, a jego obowiązek wstawienia obiektu do programu produkcji jest prostą konsekwencją tego zobowiązania. Normodawcy chodzi o to, by przedsiębiorstwo wykonawcze budowało swój plan na podstawach realnych, a są nimi konkretne zlecenia inwestorów; w ten sposób plan produkcji posiada pełne oparcie o portfel zamówień. Z drugiej strony plan inwestycyjny musi mieć pełne oparcie o stwierdzoną gotowość wykonawcy podjęcia się i wykonania danego obiektu. Takie jednak urealnienie i wzajemne pokrywanie się planów może nastąpić tylko w drodze czynności prawnej, zawartej między obu podmiotami gospodarki narodowej jeszcze w fazie planowania. W przyjętym zleceniu wstępnym należałoby więc uznać zawarcie umowy przedwstępnej o wykonawstwo robót i to zawarcie pod warunkami zawieszającymi. Mianowicie w określonym terminie inwestor obowiązany jest potwierdzić zlecenie wstępne; jednym warunkiem zawieszającym jest więc uchwalenie Planu Inw. a raczej fakt ostatecznego zatwierdzenia limitu inwestycyjnego i posiadania w ten sposób przez inwestora tytułu inwestycyjnego. Drugim warunkiem jest zatwierdzenie programu produkcji wykonawcy.

Obracając się wyłącznie w płaszczyźnie rozważań prawnych, należy uznać, że przyjęte zlecenie wstępne powinno oznaczać zobowiązanie się obu stron do zawarcia umowy o wykonawstwo, bo tylko ono umożliwia dokonanie dalszych i ostatecznych aktów planowania. Nie

można więc twierdzić — opierając się wyłącznie na dosłownym tekście instrukcji — że treścią zlecenia jest tylko włączenie obiektu do programu robót. Otrzymane i przyjęte zlecenie jest niezbędnym warunkiem (wyłączną podstawą) włączenia obiektu do programu, lecz włączenie bynajmniej treścią zlecenia nie jest, gdyż inwestor oczywiście nie ma i mieć nie może bezpośredniego wpływu na planowanie produkcji budowlanej.

Przyjęte a nie potwierdzone zlecenie wstępne nie uprawnia i nie zobowiązuje jeszcze do niczego, prócz tego, że daje wykonawcy podstawę do włączenia robót do programu. Potwierdzenie — jako realizacja warunku zawieszającego — stwarza sytuację całkowicie odpowiadającą pojęciu umowy przedwstępnej, mimo pozornego braku pewnych elementów, wymaganych przez Kodeks Zobowiązań. W szczególności niesłuszny byłby zarzut, że brak w „zleceniu wstępnym“ essentialiów negotii jak np. ustalenia terminu zawarcia właściwej umowy nie pozwala na kwalifikowanie go jako czynności prawnej, a zwłaszcza umowy przedwstępnej, jeśli się zważy, że essentialiów tych nie można w naszym systemie traktować dogmatycznie wg pojęć kapitalistycznego systemu prawnego, gdyż w naszym systemie podlegają one w lwiej części normowaniu i określaniu się w przepisach naczelnych władz. Stoimy więc na stanowisku, że po potwierdzeniu zlecenia wstępnego stronom powinny służyć wszystkie uprawnienia związane z umową przedwstępną i te same zobowiązania powinny ciążyć na nich. Tym samym spory stąd wynikające podlegałyby kompetencji arbitrażu państwowego. W ten sposób administracyjnoprawny obowiązek zawarcia umów o wykonawstwo do określonego terminu zostałby podmurowany cywilno-prawnym zobowiązaniem, na podstawie którego każda ze stron może domagać się od drugiej strony zawarcia umowy lub odpowiedniego wynagrodzenia szkody.

Przechodząc teraz do samej umowy o wykonanie robót budowlanych i montażowych, konsekwencją przedstawionego wyżej stanu rzeczy będzie stwierdzenie, że jak co do formy nie może ona odbiegać od obowiązującego wzoru, tak — co do treści — powinna się pokrywać z treścią zlecenia wstępnego, a tym samym kwestionariusza robót (obiektu). Wykonawca nie jest zobowiązany do zawarcia umowy odbiegającej od treści istotnej zlecenia, które przyjął. Z drugiej strony inwestor nie ma prawa kształtowania treści zawrzeć się mającej umowy w sposób dowolny, gdy tę treść zasadniczą wyznacza w sposób imperatywny tytuł inwestycyjny wzgl. jego składnik, limit oraz załączona do wniosku inwestycyjnego dokumentacja. Wykonawca nie ma obowiązku badania czy zlecenia inwestora ściśle odpowiadają zatwierdzonemu wnioskowi inw. wraz z załączonymi założenia-

mi projektu (robi to bank), ale ma prawo i obowiązek nieprzyjęcia zlecenia, sprzecznego z potwierdzonym zleceniem wstępnym, chyba że inwestor wykaże, że zmiany danych, zawartych w kwestionariuszu, są zlecone lub zatwierdzone przez inwestorów wyższych szczebli. W ten sposób inwestycyjną działalność kontroluje nie tylko inwestor wyższego szczebla, lecz także wykonawca, zanim kontrolę będzie mógł zacząć bank, a podstawę tej kontroli wykonawcy stanowi właśnie instytucja zlecenia wstępnego niezależnie od swej funkcji planistycznej. Im drobiazgowiej i staranniej wykonawca będzie przed zawarciem umowy badał zgodność zlecenia z kwestionariuszem i zatwierdzonymi założeniami projektu, tym mniejsze będzie jego ryzyko, że bank nie potwierdzi zawartej umowy.

Powyższe uwagi ilustrują chyba dość dobitnie planowy charakter umów o wykonawstwo inwestycyjne, a zwłaszcza umów o roboty budowlane i montażowe. W porównaniu z umowami planowymi w ścisłym tego słowa znaczeniu występują w nich wyraźne podobieństwa i różnice, wynikające z różnicy charakteru świadczeń i specyficznych warunków produkcji budowlano-montażowej. Są duże analogie w sensie celowości ekonomicznej pomiędzy konstrukcją umowy planowej szczegółowej (w tych przypadkach, gdy brak jest bliższego oznaczenia przedmiotu dostawy i oznaczenie to ma być dokonane w późniejszych „zamówieniach“) a konstrukcją zlecenia wstępnego. W istocie rzeczy umowa szczegółowa jest z reguły i wbrew swej nazwie — umową ramową, której treść precyzują zamówienia. Można by bronić tezy, że jest ona ramową umową o dostawę (czy przewóz), podczas gdy dokonywane na jej podstawie zamówienia stanowią właściwe transakcje kupna-sprzedaży. Taka umowa ramowa powinna być właściwie uznana za umowę przedwstępną. Umowa o wykonanie robót (wbrew nazwie użytej w zarządzeniu Przew. PKPG nr 40 z br.) nie jest umową ramową, tylko szczegółową, lecz powstaje pytanie czy zlecenie wstępne nie powinno być na pewnym etapie konstruowane wprost jako umowa ramowa. Wkraczamy tu jednak w zagadnienia, które nie należą do tematu niniejszego artykułu.

Konkluzją ogólną, a równocześnie praktyczną, jaka nasuwa się nam z powyższych rozważań, jest stwierdzenie, że obowiązująca obecnie ustawa o dostawach, robotach i usługach nie odpowiada już dłużej wymaganiom życia w obecnej fazie rozwoju naszej gospodarki planowej. Konieczność ubierania pewnych elementów planowania w formy prawne, konieczność związywania działalności zamawiającego z działalnością zleceniobiorcy już w fazie planowania. daleko jeszcze przed rozpoczęciem działalności realizacyjnej musi wreszcie znaleźć swój wyraz prawny w akcie ustawodawczym, a nawet w opracowywanym projekcie Kodeksu Cywilnego Polski Ludowej.

Instytucja „przekazywania” niektórych środków trwałych

I.

Zagadnienie własności wykacza dziś znacznie poza ramy prawa cywilnego, rzeczowego, stając się istotnym problemem prawa konstytucyjnego, jako podstawowe zagadnienie ustrojowe; staje się problemem własności społecznej¹⁾.

Cywilistyczne zagadnienie prawa własności socjalistycznej wiąże się nieodłącznie z uprawnieniami podmiotów gospodarujących (państwowych i spółdzielczych) do operatywnego zarządzania przekazaną im własnością społeczną. Jak wiemy, stosunki gospodarcze między socjalistycznymi przedsiębiorstwami noszą charakter wyrównawczo-odpłatny i są prawnie ustalonymi stosunkami towarowo-pieniężnymi, zawiązującymi się między podmiotami gospodarującymi, wyposażonymi w osobowość prawną.

Stosunki prawne związane z planowym rozdziałem i obrotem uspołecznionych środków produkcji między podmiotami gospodarki narodowej, stanowią ważny fragment gospodarczo-organizacyjnej funkcji państwa.

W gospodarce socjalistycznej wyodrębnia się — niezależny od znanego w prawie cywilnym — podział środków produkcji na: a) przedmioty majątku trwałego (środki trwałe), b) przedmioty majątku obrotowego (środki obrotowe).

Współczesna nauka socjalistyczna²⁾ w oparciu o praktykę gospodarowania w przedsiębiorstwach państwowych rozumie dziś przez przedmioty majątku trwałego te środki produkcji, które zużywają się w szeregu cyklów produkcyjnych, stanowiąc stałą podstawę wytwórczą przedsiębiorstwa, jak urządzenia, maszyny, narzędzia, wyposażenie techniczne, środki transportowe, dalej zakłady, fabryki, kopalnie itp., jak i części zakładów, a przeto i nieruchomości oraz części składowe nieruchomości, w rozumieniu prawa cywilnego.

Przez środki obrotowe rozumie się te środki produkcji, które zużywają się w jednym cyklu produkcyjnym, jak surowce, materiały, półfabrykaty, gotowa produkcja (towary-remanenty) i inne, a przede wszystkim środki finansowe przedsiębiorstwa.

W pierwszym podziale (środki trwałe), znajdujemy silną tendencję do sztywnego rozporządzania przedmiotami majątku trwałego, do ograniczania swobody w prawie dysponowania tymi środkami (uzależnienie od decyzji władz

naczelnych) — słusznie uzasadnioną tym, że częste zmiany podstawy wytwórczej przedsiębiorstwa utrudniają planowanie gospodarcze i inwestycyjne tego przedsiębiorstwa, godzą w zasady rozrachunku gospodarczego, prawie uniemożliwiają ocenę wyników działalności przedsiębiorstwa. Jednakże mimo tej sztywności zachowana jest przy przekazywaniu przedmiotów majątku trwałego, a raczej praw na tych przedmiotach — zasada nieodpłatności, skoro właścicielem przedmiotu jest wyłącznie Skarb Państwa, a przedsiębiorstwo jest jedynie zarządcą i użytkownikiem (dysponentem), ale nie właścicielem powierzonego tylko przedsiębiorstwu majątku. Zatem gospodarka prawami na przedmiotach majątku trwałego posiada charakter gospodarki inwestycyjnej, regulowanej państwowymi planami inwestycyjnymi.

Przeciwnie sprawa przedstawia się w zakresie gospodarki środkami obrotowymi, która ma charakter gospodarki eksploatacyjnej, przy tym gospodarki samodzielnej, jako przedsiębiorstwa prowadzonego na zasadach rozrachunku gospodarczego i w zasadzie nie finansowanego z budżetu Skarbu. Następstwem tego jest okoliczność, że zasada rozporządzania środkami obrotowymi jest nieszywna, liberalna i ta autonomia w gospodarowaniu, to pełne wyodrębnienie majątku obrotowego w granicach pewnej przyznanej normy środków obrotowych niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa — nadają w efekcie stosunkom wzajemnym przedsiębiorstw uspołecznionych w tym zakresie charakter stosunków cywilno-prawnych, w formie odpłatnych umów, gdy chodzi o nabywanie lub zbycie środków obrotowych.

W oparciu o taką strukturę organizacyjno-prawną przedsiębiorstwa państwowego, gdy właścicielem praw na przedmiotach majątku trwałego jest wyłącznie Skarb Państwa, podczas, gdy zarządza nimi jedynie i użytkuje przedsiębiorstwo, — uzasadnionymi w całej pełni stają się przedstawione wyżej zasady obrotu środkami trwałymi, w przeciwstawieniu do obrotu środkami obrotowymi w gospodarce przedsiębiorstw państwowych, działających na zasadzie rozrachunku gospodarczego.

Te pojęcia ekonomiczno-prawne, rozwinięte szczegółowo w pracy A. W. Wieniediktowa stanowią klucz do rozwiązywania zagadnień z problematyki organizacji majątkowo - prawnych stosunków wzajemnych między wykonawcami narodowych planów gospodarczych w oparciu o zasadę rozrachunku gospodarczego w gospodarstwie socjalistycznym. Prostota tych zasad polega na przeprowadzeniu podziału między przedmiotami majątku trwałego a przedmiotami majątku obrotowego, między gospodarką inwestycyjną a gospodarką eksploatacyjną,

¹⁾ Por. Jan Wasilkowski: „Własność i inne prawa rzeczowe”. Państwo i Prawo, Nr 4, 5-6 z 1951 r.

²⁾ Por. w jęz. polskim omówienie pracy A. W. Wieniediktowa: „Gosudarstwiennaja socialisticeskaja sobstwiennost” (Moskwa — Leningrad, 1948 r.) przez Jerzego Wiszniewskiego w Państwie i Pr. z 1949 r. Nr 11; S. N. Bratuś: „Osoby prawne w radzieckim prawie cywilnym”, Warszawa, 1950; Adam Chełmoński w Państwie i Pr. z 1950 r. Nr 7, 8-9: „Założenia wstępne struktury prawnej przedsiębiorstw państwowych; Seweryn Szer „Prawo cywilne”, Warszawa, 1950.

między nieodpłatnością przekazywania, a odpłatnością zbycia.

Zakres przedmiotowy instytucji prawno-ekonomicznej „przekazywania” dotyczy w gospodarce socjalistycznej nie tylko obrotu prawami na nieruchomościach lub częściach nieruchomości (art. 1 D.)³⁾, ale z natury rzeczy winien być rozciągnięty na obrót prawami na wszystkich przedmiotach majątku trwałego.

Formalnie mamy w naszym ustawodawstwie gospodarczym akty prawne, czyniące zadość temu postulatowi, jednak zastosowanie tych norm do przekazywania praw na rzeczach nieruchomych koliduje wyraźnie z przepisami D., pomijając już taką kwestię, że normy te ograniczają przekazywanie w zakresie podmiotowym do przekazywania jedynie między urzędami, instytucjami i przedsiębiorstwami państwowymi, jak i jednostkami spółdzielczymi.

Mianowicie: uchwała KERM z 27.5.1949 r. w sprawie zasad wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i *innych przedmiotów majątku trwałego* przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe (Mon. Pol. Nr A-59, poz. 800 i Nr A-72, poz. 919); wydana w wykonaniu tej uchwały instrukcja Przewodniczącego PKPG z 2.6.1950 r. w sprawie wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i *innych przedmiotów majątku trwałego* przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe (Mon. Pol. Nr A-76, poz. 885, Nr A-133, poz. 1703 oraz z 1951 r. Nr A-6, poz. 77) — wskazuje już niedwuznacznie, iż ustawodawca używając tu szerokiego określenia „inne przedmioty majątku trwałego” ograniczał się jedynie w swym zamiarze do rzeczy ruchomych, a co najwyżej *przynależności* w rozumieniu art. 10 pr. rzecz. (por. dołączone do instrukcji wzory protokołu zdawczo-odbiorczego z przekazania maszyny, wzór księgowania środków trwałych itp.).

Ukazanie się dalszych aktów normatywnych potwierdza powyższe: uchwała KERM z 5.4.1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub *ich części* między państwowymi jednostkami gospodarczymi (Mon. Pol. Nr A-47, poz. 532) i uchwała Prezydium Rządu z 24.6.1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub *ich części* oraz *przedmiotów majątku trwałego* pomiędzy państwowymi jednostkami gospodarczymi a jednostkami spółdzielczymi (Mon. Pol. Nr A-78, poz. 911).

Szczególnie ukazanie się tej ostatniej uchwały oznacza w praktyce rozciągnięcie mocy obowiązującej zakresu przedmiotowego poprzednich uchwał na stosunki obrotu *wszystkimi* przedmiotami majątku trwałego — na jednostki spółdzielcze, jednak na szczególnych warunkach uzasadnionych strukturą prawno-organizacyjną jednostek spółdzielczych.

Natomiast ta ostatnia uchwała wyraźnie stwierdza, że gdy przedmiotem przekazania jest *nieruchomość lub część nieruchomości*, jako np. składnik majątkowy przekazywanego przedsiębiorstwa, wtedy — *obligatoryjnym* jest stosowanie w tej części przepisów art. 3 D.

Z powyższego wynika, że przy przekazywaniu nieruchomości lub części nieruchomości zawsze stosuje się w powyższych przypadkach art. 3 D.

Dekret z dnia 26 października 1950 roku o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 439) stwarza nową socjalistyczną strukturę organizacyjno-prawną przedsiębiorstw państwowych.

Dekret ten w odniesieniu do majątku przedsiębiorstwa stwierdza w art. 6, że środki niezbędne do wykonywania zadań przedsiębiorstw państwowych są przydzielane przedsiębiorstwu za zgodą odpowiednich władz naczelnych przy tworzeniu przedsiębiorstwa lub w przypadkach uzasadnionych planami gospodarczymi (art. 7), przy czym rozporządzenie Ministra Finansów wydane w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG określi jakie środki przedsiębiorstwa uważa się za *trwałe*, a jakie za *obrotowe* oraz przepisy o trybie przydzielania, zwiększania lub zmniejszania środków przedsiębiorstwa, jak również o sposobie ich uwidaczniania w bilansach (art. 8).

W art. 10 dekret wprowadza podstawową zasadę gospodarki socjalistycznej, zapowiadając, że Przewodniczący PKPG w porozumieniu z Ministrem Finansów ustali w drodze zarządzeń zasady i tryb przekazywania przez przedsiębiorstwa państwowe środków trwałych innym przedsiębiorstwom państwowym lub jednostkom gospodarki uspołecznionej przy czym jednak, uznając nieruchomości, jako szczególny rodzaj środków trwałych, ustala, że *nieruchomości, o ile są niezbędne dla realizacji narodowych planów gospodarczych, mogą być przekazywane tylko w szczególnym trybie*, przepisany dla przekazywania takich nieruchomości. Jednak z mocy art. 29 dekretu, do czasu wejścia w życie nowych przepisów przewidzianych w art. 10 i 8 (jak i 19 i 20) pozostają w mocy w ich zakresie przepisy dotychczasowe.

Dekret w ten sposób likwiduje jako zasadę, błędny, cywilistyczny podział rzeczy na ruchome i nieruchome w gospodarce planowej, ogranicza uprawnienia przedsiębiorstwa na rzecz właściciela, tj. Skarbu Państwa w stosunku do wydzielonego majątku w dwu kierunkach: 1) przez zastrzeżenie prawa decyzji w dysponowaniu przydzielonymi środkami trwałymi danej władzy naczelnej; 2) przez zakaz zaspokajania zobowiązań pieniężnych przedsiębiorstwa ze znajdujących się w „zarządzie własnościowym” tego przedsiębiorstwa środków trwałych (art. 11).

Już z powyższych zasad wynika, że zagadnienia struktury organizacyjno-prawnej przedsiębiorstw państwowych wkraczają w sferę

³⁾ Patrz odnośnik — 9).

szeroko rozumianego prawa cywilnego, które sprostałoby postulatowi nie tylko prawa powszechnego jako prywatnego, ale i prawa publicznego, wydzielając niejako przepisy o strukturze prawnej przedsiębiorstw z prawa administracyjnego.

Łączenie i godzenie dotychczasowych pojęć z zakresu prawa rzeczowego z nowymi ekonomiczno-prawnymi, stanowiącymi dowództwo socjalistycznego ustroju na tle przekształcania gospodarki trójsektorowej w gospodarkę socjalistyczną, nie stanowi trafnego rozwiązania w doskonaleniu stosunków prawno-majątkowych w gospodarce planowej.

W ZSRR w pewnym okresie stworzona została koncepcja prawa gospodarczego, tj. nowej gałęzi prawa pozytywnego — prawa gospodarczego, które zunifikowałoby i skodyfikowałoby dotychczasowe normy prawne z zakresu tych stosunków prawnych — w jednolity zespół norm prawnych. Stanowisko to prowadzi w istocie⁴⁾ do zastąpienia norm prawa rzeczowego przez normy gospodarczo-administracyjne, a dalej do całkowitego zlikwidowania interesów jednostki — żywego człowieka w obrocie prawnym. To pomijanie prawa cywilnego Wyszyński nazwał „chorobą nihilizmu prawnego”⁵⁾, przypominając, że „niektórzy, uważający się za autorytet w dziedzinie prawa, w ciągu 20 — 30 lat występowali przeciw prawu cywilnemu, proponując zamiast niego jakieś prawo gospodarcze ...Ich już nie ma...”. Przy wprowadzeniu bowiem w życie koncepcji prawa gospodarczego, prawu cywilnemu pozostałaby się jedynie do normowanie dziedzina stosunków prawnomajątkowych między jednostkami. Słusznie przeto koncepcja ta została ostatecznie odrzucona przez naukę radziecką a naszym obowiązkiem jest wyciągnąć wnioski z tych doświadczeń.

Wprzeciwstawieniu do przedstawionych rozwiązań jedynie celową konstrukcją będzie oparcie nowego prawa cywilnego na prawach ekonomicznych obowiązujących w gospodarce planowej i na zasadach rozrachunku gospodarczego, jako podstawowych metod kierowania działalnością przedsiębiorstw socjalistycznych⁶⁾.

Przedsiębiorstwa socjalistyczne, posiadające przydzielone środki trwałe i środki obrotowe, działają — jako samodzielne gospodarczo osoby prawne — we własnym imieniu i w granicach przyznanym uprawnieniom. Plany wykozystania przez przedsiębiorstwo szczególnie środków trwałych, które stanowią własność Skarbu Państwa, winny być uzgadniane z planami zarządu własnością państwową; konse-

kwencją tej zasady jest zakaz zbywania przez przedsiębiorstw środków trwałych w drodze umów opartych na normach prawa cywilnego, co oznacza, że środki trwałe są wyjęte z obrotu cywilnego. Oczywiście, uprawniony do rozporządzania własnością Skarb Państwa kieruje za pośrednictwem organu zarządu państwowego planowym rozdziałem środków produkcji między wykonawców narodowych planów gospodarczych na podstawie wydawania specjalnych zezwoleń dla każdego indywidualnego aktu przekazywania środka trwałego.

W myśl tej konstrukcji prawnej własność należy do Skarbu Państwa, a realizację uprawnień państwa socjalistycznego — właściciela (pojęcie szersze skądinąd od Skarbu Państwa) w obrocie cywilnym pozostawia się socjalistycznym przedsiębiorstwom, które występują w obrocie we własnym imieniu, tj. w charakterze właściciela, ale właścicielem nie będąc⁷⁾. Przyjmując tę ostatnią tezę, należy uznać, że zadaniem prawa cywilnego w ustroju socjalistycznym staje się nadal normowanie stosunków majątkowych — między jednostkami a instytucjami i organizacjami społecznymi (pojęcie szersze od wykonawców narodowych planów gospodarczych) oraz co najważniejsze — między instytucjami i organizacjami społecznymi, o ile te ostatnie stosunki nie są regulowane w drodze aktów administracyjnych⁸⁾.

II.

Wśród szeregu rodzajów środków produkcji należy wymienić, według nomenklatury polskiego prawa cywilnego, — rzeczy nieruchome w rozumieniu prawa rzeczowego wraz z częściami składowymi rzeczy nieruchomych (określone definicją pozytywną w art. 4 prawa rzeczowego a negatywną w art. 5 — 9 prawa rzeczowego), jak i wraz z przynależnościami (w granicach określonych w art. 10 — 12 prawa rzeczowego).

Analiza obrotu tym środkiem produkcji w gospodarstwie socjalistycznym, pozwoli na bliższe poznanie konstrukcji „przekazywania” środków produkcji, nazwanych środkami trwałymi (przedmiotami majątku trwałego).

Omawiane zagadnienia regulują w sposób zasadniczy normy prawa materialnego i prawa formalnego, jakie zawiera dekret z dnia 26 kwietnia 1949 roku o *nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych* (ogłoszony dnia 4.5.1949 r. w Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 197 i zmieniony dekretem z dnia 26 października 1949 roku, ogłoszony dnia 2.11.1949 r. w Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 438) oraz rozporządzenie

⁴⁾ B. S. Mańkowski: „Radzieckie socjalistyczne państwo i prawo — wyższy typ państwa i prawa” (referat wygłoszony na Węgrzech w dn. 6-9.10.1949), Dem. Przegl. Prawn. z 1950 r. Nr 2.

⁵⁾ A. J. Wyszyński: „O niektórych woprosach teorii gosudarstwa i prawa”, *Sowietskoe Gosudarstwo i Prawo* z 1948 Nr 6 (Por. artykuł S. Szeru „Pojęcie i przedmiot prawa cywilnego”, DPP z 1950 r. Nr 2).

⁶⁾ Por. Kwiejt: „Rozrachunek gospodarczy”, *Życie Gospodarcze* z 1949 r. Nr 10; I. M. Krasnotobow: „Planowanie i obliczanie dochodu narodowego”, 1949 r.; M. Bogolepov: „Radziecki system finansowy”, 1949 r.

⁷⁾ Por. W. Karass: „O treści prawa państwowej własności socjalistycznej”, Dem. Przegl. Prawn. z 1949 r. Nr 10.

⁸⁾ Por. S. Szer: „Pojęcie i przedmiot prawa cywilnego”, Dem. Przegl. Prawn. z 1950 r. Nr 2, gdzie autor przytoczył definicję A. Wyszyńskiego, określającą prawo cywilne w nauce radzieckiej. Definicję tę dał Wyszyński w referacie „XVIII Zjazd WKP(ł) a zadania nauki socjalistycznego prawa” w 1939 r.

wykonawcze do tego dekretu wydane przez Radę Ministrów z dnia 2 sierpnia 1949 roku w sprawie przekazywania nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (ogłoszone dnia 20.8.1949 r. w Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 354)⁹⁾.

W normach D. należy odróżnić dwa kompleksy zagadnień:

1) z zakresu prawa wyłączeniowego polegającym na możliwości pozbawienia¹⁰⁾ właściciela wykonywania przysługującego mu prawa własności na rzeczy nieruchome¹¹⁾ określonego w art. 28 prawa rzeczowego — wbrew woli tego właściciela lub niezależnie od jego woli, w sposób określony postępowaniem wyłączeniowym;

2) z zakresu cywilnego przeniesienia prawa, nazwane tu „przekazaniem“, a polegającym na szczególnym trybie przeniesienia prawa własności bądź ustanowienia, zniesienia, ograniczenia lub przeniesienia praw rzeczowych ograniczonych na nieruchomościach (art. 3 ust. 4 D.), który to tryb postępowania reguluje stosunki prawne wyłącznie między wykonawcami narodowych planów gospodarczych.

Instytucja prawna „przekazywania“ ma o tyle charakter szczególny, że zunifikowane prawo cywilne nie zna takiej formy przenoszenia i rozporządzania prawem własności lub ograniczonymi prawami rzeczowymi. Tryb ten stanowi nową formę z zakresu doskonalenia stosunków prawnomajątkowych w ramach socjalistycznej gospodarki planowej i stanowi ważne usprawnienie socjalistycznej instytucji rozrachunku gospodarczego.

Omówienie problematyki wynikającej z obu odrębnych zagadnień, jakie normuje D., to jest instytucji „przekazywania“ i instytucji „nabywania-wyłączania“ wymaga zatrzymania się na podstawowych pojęciach, które wprowadza ustawodawca.

Przepis art. 1 D. i sama nazwa (tytuł) D. wyraźnie określają, że przepisy zawarte w D. i R. i ich zakres przedmiotowy ograniczają się wyłącznie do nieruchomości lub części nieruchomości niezbędnych do realizacji narodowych planów gospodarczych.

Co składa się na istotę określenia „niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych“?

Pojęciem tym ustawodawca zastąpił dotychczasowe pojęcie „użyteczności publicznej“ czy „wyższej użyteczności publicznej“, jak to uży-

wa obowiązujące do dziś w ograniczonym zakresie¹²⁾ rozporządzenie Prez. Rzplitej z dnia 24.9.1934 r. — prawo o postępowaniu wyłączeniowym (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 776 z 1934 r. i Nr 31, poz. 205 z 1939 r.).

Blizsze rozpatrzenie konstrukcji „użyteczności publicznej“ wskazuje na to, że stanowi ona w ustroju gospodarki socjalistycznej anachronizm i rekwizyt spuścizny nauki burżuazyjnej, nie znajdując racji dla swego istnienia w ustawodawstwie gospodarczym państwa socjalistycznego. Charakterystycznym dla rozważań prawnych nauki burżuazyjnej jest fakt, że mimo gruntownej analizy, jakiej poddawano tę konstrukcję, przedstawiała ona zawsze i przedstawia nadal niezliczone wątpliwości, co mianowicie można określić pojęciem „użyteczności publicznej“, dając w rezultacie pojęcie mgliste, dotąd nie sprecyzowane; rozwiązując ten problem interpretacyjny, nauka burżuazyjna musiała sięgnąć do argumentów irracjonalnych. — do metafizycznego ujęcia prawa własności, jako prawa naturalnego, prawa pierwotnego w stosunku do wtórnych norm prawnych, stwarzając na tej drodze konstrukcję „użyteczności publicznej“, jako usprawiedliwienie „interesem publicznym“ postępowania wyłączeniowego w danym przypadku¹³⁾.

Taka konstrukcja błędna od podstaw utrzymała się i do dziś, znajdując także odzwierciedlenie w powojennym ustawodawstwie gospodarczym Polski¹⁴⁾, jakkolwiek wydaje się, że marksizm-leninizm dostatecznie naukowo wyjaśnił różnicę między praworządnością państwa kapitalistycznego a praworządnością socjalistyczną, jak i kwestię interesom panowania jakiej klasy odpowiada konstrukcja „użyteczności publicznej“, skoro pokrywa się ona z celami państwa burżuazyjnego, a traci sens w uspołecznionym ustroju socjalistycznym. Należy dodać, że ustawodawstwo ZSRR nie zna w ogóle konstrukcji „użyteczności publicznej“.

W przeciwieństwie do tej konstrukcji — konstrukcja „niezbędności dla realizacji narodowych planów gospodarczych“ może niezupełnie

⁹⁾ W zakresie norm prawa wyłączeniowego w polskim ustawodawstwie gospodarczym rozporządzenie to, wzorowane zresztą na pruskiej ustawie wyłączeniowej z 1874 r., stanowiło do chwili ukazania się D. *lex generalis*. Obecnie posiada ten sam charakter, jednak w ograniczonym zakresie z uwagi na art. 41 D., którą to kwestią zajmuję się w innej części artykułu.

¹⁰⁾ M. Zimmermann: „Polskie prawo wyłączeniowe“, Lwów, 1939 i „Wyłączenia“, Lwów, 1933 r.

A. W. Włodarkow daje taką definicję ogólnego pojęcia prawa własności, zgodną z ujęciem marksistowskim: „Prawo własności jest to prawo właściciela do wykorzystania środków produkcji za pomocą swojej władzy i w swoim interesie — na podstawie panującego w danym społeczeństwie układu sił klasowych“. Por. Wojskowy Przegląd Prawniczy Nr 4 z 1949 r.

¹⁴⁾ Jak przepisy dekretu z dnia 7.4.1948 r. o wyłączeniu majątków zajętych na cele użyteczności publicznej w okresie wojny 1939 — 1945 (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 138 z 1949, i Nr 65, poz. 527 z 1949 r.) mimo, że wcześniejszy dekret z dnia 2.4.1948 r. o planowanym zagospodarowaniu przestrzennym kraju (Dz. U. R. P. Nr 16, poz. 109) w art. 37 użył mieszanej i słuszniejszego zwrotu: „celem realizacji planu zagospodarowania przestrzennego służy Państwu i związkom samorządu terytorialnego prawo nabycia w drodze wyłączenia terenów przeznaczonych stosownie do tych planów na cele użyteczności publicznej i budownictwa społecznego“ (przepis ten został zresztą uchylony art. 42 D.).

Również D. w art. 9 a wraca niefortunnie do konstrukcji użyteczności publicznej.

⁹⁾ W dalszym ciągu oznaczane skrótami: D. (dekret — w brzmieniu obwieszczenia Mln. Spr. z 25.11.1949 r. Dz. U. R. P. Nr 60, poz. 475), — R (rozporządzenie). Poza tym na mocy D. zostało wydanych szereg aktów — patrz Nr 4 z 1951 Przegl. Ust. Gosp. (str. 151).

¹⁰⁾ Od pojęcia tak „pozbawienia“ należy odróżnić przypadki „ograniczenia“ wykonywania prawa własności na rzeczy, czy to z mocy prawa (np. art. 30-32, 37-42 pr. rzecz., art. 3 przep. og. pr. cyw. i in.), czy to przypadki z woli samego właściciela (np. ustanowienie ciężaru realnego), czy na podstawie zarządzenia sędziego (art. 869 p. 4 k. p. c. i in.).

¹¹⁾ Unikam rozpowszechnionego sformułowania „rzeczy jako własności“, idąc za prawidłową prawniczą konstrukcją art. 294 k.z., który mówi „o przeniesieniu własności rzeczy lub innego prawa majątkowego“, skoro rzecz jest przedmiotem przysługującej własności.

szczęśliwa stylistycznie, precyzuje ściśle jako kryterium oceny konieczność istnienia danej potrzeby społecznej w obowiązujących planach gospodarczych lub możliwość umieszczenia w przyszłości danej potrzeby społecznej w obowiązujących planach gospodarczych, niezależnie od tego czy chodzi o „przekazanie“, czy „nabycie“, czy „wywłaszczenie“.

Znając podstawowy podział w zakresie obowiązujących narodowych planów, podciąganych zazwyczaj pod ogólne pojęcie „gospodarczych“, dochodzimy do ustalenia, że przez niezbędność dla realizacji tych planów należy — w myśl art. 1 D. — rozumieć niezbędność danej nieruchomości dla wykonania centralnego, wieloletniego narodowego planu gospodarczego. Z tych przyczyn wszystkie plany, tj. gospodarcze, finansowe i zagospodarowania przestrzennego, znajdujące się w ścisłym związku z wykonaniem zadań Planu 6-letniego są narodowymi planami gospodarczymi w rozumieniu art. 1 D. Związek może zachodzić pośredni lub bezpośredni (§ 3 R.), lecz zawsze, aby dane plany gospodarcze mogły być uznane za „narodowe“ muszą być współczynnikami wykonania planu wieloletniego, od nich winno zależeć wykonanie tego planu, gdyż stanowią integralny składnik ogólnonarodowego planu.

Kogo należy rozumieć pod nazwą „wykonawców narodowych planów gospodarczych“?

Zagadnienie to jest istotne, albowiem jedynie takim wykonawcom przysługują uprawnienia wynikające z art. 3 i 4 D. Także z podziałem na wykonawców i niewykonawców narodowych planów gospodarczych wiąże się kilka ubocznych tutaj, choć ważnych problemów.

Art. 2 D. wylicza przykładowo, a nie enumeratywnie następujących spośród wykonawców narodowych planów gospodarczych:

- 1) władze i urzędy państwowe,
- 2) zakłady i instytucje państwowe, instytucje ubezpieczeń społecznych, zakłady ubezpieczeń, przedsiębiorstwa państwowe i pod zarządem państwowym, przedsiębiorstwa państwowo-spółdzielcze, banki,
- 3) spółki prawa cywilnego i handlowego, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe, samorządowe lub inne osoby prawne prawa publicznego posiadają udział wynoszący ponad 50% kapitału zakładowego,
- 4) związki samorządu terytorialnego i związki międzykomunalne (*odpada* — wobec ustawy o terenowych organach jednolitej władzy państwowej),
- 5) organizacje samorządu gospodarczego oraz stowarzyszenia wyższej użyteczności,
- 6) centrale spółdzielni i centrale spółdzielczo-państwowe,
- 7) spółdzielnie.

Powyższe wyliczenie jest przykładem i nie wyczerpuje definicji wykonawcy narodowych planów gospodarczych, gdy chodzi o takie jednostki gospodarcze czy społeczne, które w świetle przepisów D. i R. będą odpowiadały

pojęciu takiego wykonawcy. Niewątpliwie ustawodawca miał na myśli rozszerzenie kręgu osób uprawnionych do korzystania z przepisów D. z tym jedynie ograniczeniem, że ubiegająca się osoba — jednostka gospodarcza lub społeczna figuruje w odpowiednim narodowym planie gospodarczym lub finansowym, jako niezbędne ogniwo wykonania tego planu.

Z tych przyczyn należy uznać za wykonawcę narodowych planów gospodarczych, dany związek zawodowy wykonywujący inwestycję przewidzianą planem akcji socjalnej (przy czym władzą naczelną będzie Centralna Rada Związków Zawodowych); podobnie, np. b. Polską Akademię Umiejętności, choćby nie była stowarzyszeniem wyższej użyteczności czy oddziałem uniwersytetu, nie będący instytucją-zakładem państwowym, pod warunkiem, że jednostki te mieszczą się w budżecie, planie finansowym danej władzy naczelnej¹⁵⁾. Stosownie do takich kryteriów należy oceniać charakter np. stowarzyszenia Związek Bojowników o Wolność i Demokrację czy gromady wiejskiej. Oddział gromady wiejskiej, wydaje się, że uznając ją jako istotny współczynnik wykonania narodowych planów gospodarczych, wypadnie brać również pod uwagę charakter przeznaczenia niezbędnej nieruchomości, celem ustalenia właściwej władzy naczelnej (posiadacza) dla wyrażenia zgody na przekazanie.

Wypada przypomnieć, że Główna Komisja Arbitrażowa w orzeczeniu Nr III. A-25 z dnia 14.3.1950 r. (P. Pr. Nr 7/50) ustaliła właściwość państwowych komisji arbitrażowych dla rozpoznawania sporów przeciwko przedsiębiorstwom, znajdującym się pod zarządem państwowym, ponieważ zarząd taki powoduje wciągnięcie przedsiębiorstwa w obręb gospodarki socjalistycznej, podczas gdy zarząd przymusowy ustanowiony w trybie egzekucyjnym, jako jeden ze sposobów egzekucji, nie powoduje takich konsekwencji. Z tych przyczyn Główna Komisja Arbitrażowa nie uznała się właściwą dla rozpatrywania spraw wynikających z zarządu przymusowego.

Wydawałoby się, że powyższe orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej przesądziło również charakter zarządu państwowego, jako wykonawcy narodowych planów gospodarczych, uprawnionego do wchodzenia w stosunki przekazywania z innymi wykonawcami, podczas gdy zarząd przymusowy, jako zarząd mający na celu jedynie zabezpieczenie majątku zagrożonego przypadkiem czy też zrealizowanie świadczeń pieniężnych w trybie egzekucji administracyjnej — pozbawiony zostaje przymiotu wykonawcy narodowych planów gospodarczych i do takiego zarządu, stosować można jedynie tryb nabycia i wywłaszczenia przewidziany w D.

¹⁵⁾ Uważać należy za nieściśły pogląd autora (S. B.) wyrażony w Przeglądzie Notarialnym t. I/1950, str. 20, że przy określeniu art. 2 D. chodzi „o reprezentację sektora uspołecznionego“.

Z drugiej strony jednak, wydaje się niedopuszczalne czynienie jakichkolwiek inwestycji lub remontów kapitałnych na nieruchomości stanowiącej składnik przedsiębiorstwa, znajdującego się pod zarządem państwowym, gdyż w przypadku przedwczesnego uchYLENIA zarządu państwowego i niezrealizowania nabycia — wywłaszczenia nieruchomości, państwo narażone jest na inwestowanie w obiektach obcych, prywatnych.

Z tych względów, stosowanie form: przekazania lub nabycia-wywłaszczenia do nieruchomości stanowiących składnik majątkowy przedsiębiorstwa, nad którym został ustanowiony zarząd przymusowy, należy oceniać stosownie do konkretnej sytuacji gospodarczej, mając na uwadze przepisy zawarte w rozdziałach 6 i 13 zarządzenia Przewodniczącego PKPG z dnia 11 maja 1950 roku w sprawie zasad i trybu sporządzania Planu Inwestycyjnego na 1951 rok (Instrukcja Nr 21).

Jeśli chodzi o przepisy R., pojęcie „wykonawcy“ zostało zwężone (§ 1 ust. 2) do tych wykonawców narodowych planów gospodarczych (wg art. 2 D.), którzy wystąpią do swej władzy naczelnej z wnioskiem o przekazanie nieruchomości niezbędnych im dla realizacji narodowych planów gospodarczych. Natomiast od takiego rozumienia „wykonawcy“ R. odróżnia pojęcie „posiadacza“. Określenie „posiadacz“ przy przekazywaniu niezbędnych nieruchomości oznacza tego z wymienionych w art. 2 D. wykonawców narodowych planów gospodarczych, który bądź jest właścicielem, bądź ma zarząd lub użytkowanie nieruchomości, bądź też na rzecz którego ustanowione zostały na nieruchomości prawa rzeczowe ograniczone.

Taka definicja „posiadacza“, nie odpowiadająca — zgodnie z intencją ustawodawcy — pojęciu posiadania z art. 296 pr. rzecz. (z uwagi na ewentualność kolizji pojęć prawnych), zaczyna komplikować stan prawny, gdy skonfrontujemy tę definicję z treścią § 8 ust. 2 R. (związany z art. 3 ust. 2 D), który mówi, że: „władza naczelna wykonawcy uprawniona jest do niezwłocznego rozwiązania umów, mających za przedmiot używanie lub użytkowanie przekazanej nieruchomości bądź jej części i do zarządzenia w wyznaczonym przez siebie terminie usunięcia dotychczasowych posiadaczy praw z tytułu umów, które uległy rozwiązaniu“.

W takim bowiem przypadku, skoro „posiadaczem“ z § 1 R. jest m. in. zarządca lub użytkownik, to umowa mająca za przedmiot użytkowanie stanowić będzie dostateczną podstawę w rozumieniu § 1 R. do uznania każdego użytkownika na zasadzie umowy za „posiadacza“, a przeto za takiego wykonawcę narodowych planów gospodarczych, którego pozbawienie „posiadanej“ tak nieruchomości wymaga zgody jego władzy naczelnej w trybie art. 3 D., a w żadnym razie nie może nastąpić drogą jed-

nostronnej decyzji innej władzy naczelnej. Niewątpliwie uniknięcie takiej kolizji byłoby możliwe przez zastąpienie w § 1 ust. 3 R. słów „zarząd lub użytkowanie“ przez „zarząd i użytkowanie“, ale czy wyjaśnia to powołanie się w tym samym ust. 2 § 8 R. na „posiadanie prawa“, co odpowiada pojęciu z art. 296 § 2 pr. rzecz.?

Przechodząc do dalszych spraw, należy przypomnieć, że konstrukcja „przekazywania“ nieruchomości dotyczy obrotu prawami na rzeczach nieruchomych wyłącznie między wykonawcami narodowych planów gospodarczych (tj. między osobą przekazującą a przejmującą), podczas gdy w stosunkach prawnych przy konstrukcji „nabywania“ i „wywłaszczania“ praw na nieruchomościach — tylko nabywający nieruchomość musi być wykonawcą narodowych planów gospodarczych, zaś zbywca jest osobą stojącą poza gronem wykonawców narodowych planów gospodarczych.

Przy „przekazywaniu“ wykonawcy dzielą się na dwie grupy, dla których kryterium podziału stanowi — nieodpłatność i odpłatność przy przekazywaniu. Mianowicie wykonawcy (przejmujący — wykonawca i przekazujący — posiadacz) wymienieni w pkt. 1 — 4 art. 2 D. dokonują przekazania w formie nieodpłatnej (§ 20 R.), podczas gdy wykonawcy wymienieni w pkt. 5 — 7 art. 2 D. dokonują przekazania w formie odpłatnej na określonych zasadach (§ 21 R.).

R. przewiduje przekazywanie nieruchomości w zasadzie w zarząd i użytkowanie, przy czym o ile przekazanie ma nastąpić na własność, a posiadaczem jest Skarb Państwa, przekazanie następuje na własność czasową, a zatem zgodnie z art. 100 i nast. prawa rzeczowego. Wyjątkiem od tej zasady jest przypadek, gdy posiadacz (przekazujący — wykonawca) należy do kategorii wykonawców wyliczonych w pkt. 5 — 7 art. 2 D., przy czym całkowicie obojętna jest tu kwestia do jakiej kategorii należy przejmujący — wykonawca; wtedy przekazanie może nastąpić w drodze instytucji prawnych określonych prawem rzeczowym oraz w „zarząd i użytkowanie“, choć przy zastosowaniu trybu postępowania zastrzeżonego przepisami R.

Z tego wynika, że zarówno D., jak i R. posługują się przy określaniu sposobu przekazywania i rozporządzania m. in. prawem własności i prawami rzeczowymi ograniczonymi, znanymi ze zunifikowanego prawa rzeczowego oraz kodeksu zobowiązań.

Na tle wyciągniętych wniosków należy poruszyć zagadnienie stosunku norm zawartych w D. do norm określonych innymi aktami normatywnymi o charakterze gospodarczo-administracyjnym, obowiązujących w ustawodawstwie polskim w zakresie obrotu prawami na przedmiotach majątku trwałego, a spośród tych — przede wszystkim na interesujących nas tutaj prawach na nieruchomościach.

Dla przypomnienia wypada wymienić na wstępie zasadnicze akty normatywne¹⁶⁾, nadal stosowane w praktyce i to zupełnie niezależnie od obowiązujących norm R. i D. w zakresie przekazywania praw na nieruchomościach bądź częściach nieruchomości. A w szczególności:

1) tryb przewidziany dekretem z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 13 z 1945 r.),

2) tryb przewidziany dekretem z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów w m. st. Warszawie (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 279) w związku z dekretemi: z 2.4.1946 r. o planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju (Dz. U. R. P. Nr 16, poz. 109) i z 25.10.1945 r. o rozbiórce i naprawie budynków uszkodzonych i zniszczonych wskutek wojny (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 389 z 1948 r.)¹⁷⁾,

3) tryb przewidziany dekretem z dnia 28 listopada 1945 r. o przejęciu niektórych nieruchomości ziemskich na cele reformy rolnej i osadnictwa (Dz. U. R. P. Nr 57, poz. 321),

4) tryb przewidziany ustawą z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 17),

5) tryb przewidziany dekretem z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i polenickich (Dz. U. R. P. Nr 13, poz. 87)¹⁸⁾,

6) tryb przewidziany dekretem z dnia 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 279 i Nr 23, poz. 201 z 1950 r.),

7) tryb przewidziany dekretem z dnia 6 grudnia 1946 r. o przekazywaniu przez Państwo mienia nierolniczego na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 389), a nawiązując do tego dekretu uchwała Prezydium Rządu z dnia 27.9.1950 r. w sprawie rozdysponowania mienia nierolniczego na obszarze Ziemi Odzyskanych i b. W. M. Gdańska na cele publiczne (M. P. Nr A-106, poz. 1337) i rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 27.9.1950 r. w sprawie zniesienia komisji klasyfikacyjno-szacunkowych i komisji osadnictwa nierolniczego (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 422),

8) tryb przewidziany dekretem z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlo-

nych do ZSRR (Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 318 z 1947 r. i Nr 53, poz. 404 z 1949 r.),

9) tryb przewidziany ustawą z dnia 30 stycznia 1948 r. o zbywaniu, dzierżawie i przekazywaniu na własność związków samorządu terytorialnego niektórych kategorii mienia państwowego (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 75),

10) tryb przewidziany dekretem z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach woj. białostockiego (oraz por. rozporządzenie Min. Roln. i Ref. Roln. z dn. 16.9.1950 r. — Dz. U. R. P. Nr 45, poz. 416),

11) tryb przewidziany uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 27 maja 1949 r. oraz uchwałą Rady Państwa z dnia 7 września 1949 r. w sprawie zasad wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe (Monitor Polski Nr A-59, poz. 800 i Nr A-72, poz. 919), i w wykonaniu pierwszej uchwały — instrukcja Przewodniczącego PKPG z dn. 2.6.1950 r. (M. P. Nr A-76, poz. 885, Nr A-133, poz. 1703 oraz z 1951 r. Nr A-6, poz. 77),

12) tryb przewidziany uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 5 kwietnia 1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw zakładów lub ich części między państwowymi jednostkami gospodarczymi (Monitor Polski Nr A-47, poz. 532),

13) tryb przewidziany uchwałą Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub ich części oraz przedmiotów majątku trwałego pomiędzy państwowymi jednostkami gospodarczymi a jednostkami spółdzielczymi (M. P. Nr A-78, poz. 911),

14) tryb przewidziany rozporządzeniem zainteresowanych Ministrów z dnia 1 lipca 1950 r. w sprawie sposobu sporządzania protokołów zdawczo-odbiorczych, zasad i trybu dokonania oszacowania majątku podlegającego oddaniu przez centrale spółdzielni przedsiębiorstwom państwowo-spółdzielczym oraz zakresu odpowiedzialności za długi obciążające majątek oddany (Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 289),

15) tryb przewidziany uchwałą Prezydium Rządu z dn. 27 września 1950 r. w sprawie zasad obowiązujących przy przekazywaniu domków jedno- i dwurodzinnych na obszarze Ziemi Odzyskanych i b. W. M. Gdańska (M. P. Nr A-110, poz. 1379),

16) tryb przewidziany uchwałą Prezydium Rządu z dnia 27 września 1950 r. w sprawie likwidacji jednostek organizacyjnych ogólnego zarządu nieruchomości państwowych (M. P. Nr A-106, poz. 1336),

17) tryb przewidziany uchwałą Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1950 r. Instrukcja Nr 13 w sprawie zasad i trybu przekazywania radom

¹⁶⁾ Ze względów zrozumiałych pominięto rozporządzenia wykonawcze i mniej ważne akty, jak i mniej ważne nowelizacje.

¹⁷⁾ Por. J. Czerwiakowski: „Podstawy prawne dysponowania terenami i budynkami w Warszawie” — Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego z 1949 r. Nr 6.

¹⁸⁾ Por. uchwałę K. E. R. M. z dnia 10.8.1950 w sprawie zagospodarowania niektórych kategorii majątków znajdujących się w ewidencji urzędów likwidacyjnych (Biuletyn P. K. P. G. Nr 5, poz. 71).

Por. również zarządzenia Ministra Finansów z dn. 27.4.50 r. w sprawie przekazania nieruchomości bądź zakładów, znajdujących się w ewidencji urzędów likwidacyjnych (Dz. Urz. Min. Fin. Nr 13, poz. 79-82).

Por. też Wł. Rudolf: „Zagospodarowanie majątków znajdujących się w ewidencji urzędów likwidacyjnych” Przegl. Ust. o Gospod. Nr 8/50.

narodowym niektórych przedsiębiorstw, zakładów i instytucji spośród podległych dotąd ministrom i innym urzędom centralnym (M. P. Nr A-130, poz. 1623),

18) tryb przewidziany uchwałą Prezydium Rządu z dnia 6 grudnia 1950 r. w sprawie ustalenia przynależności oraz uporządkowania gospodarki finansowej gospodarstw rolnych władania publicznego, nie należących do przedsiębiorstwa Państwowe Gospodarstwa Rolne (M. P. Nr A-130, poz. 1627),

19) tryb przewidziany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 lutego 1951 r. w sprawie przekazywania rolniczym spółdzielniom produkcyjnym nieruchomości rolnych, stanowiących własność Państwa (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 77),

20) tryb przewidziany zarządzeniem Ministra Finansów z dnia 16 maja 1951 r. w sprawie przekazania Państwu nieruchomości instytucji bankowych, likwidowanych w trybie dekretu o reformie rolnej (M. P. Nr A-46, poz. 605),

21) wreszcie, nie należy zapominać, że dysponowanie częściami składowymi nieruchomości, a nawet całymi „obiektami“, dopuszcza tryb przewidziany w dekreście z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami (Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 343 z 1950 r.), podobnie, jak i ustawa z dnia 27 kwietnia 1951 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 194).

Samo przykładowe zestawienie powyższych aktów normatywnych, różnorodnych swym zakresem przedmiotowym i podmiotowym, nasuwa przypuszczenie, że wykonawca ustawy znajduje się często na pograniczu olbrzymich trudności przy rozwiązywaniu problemu zastosowania właściwej ustawy do konkretnego przypadku „przekazania“. Z jednej strony bowiem mamy szczególne tryby przekazywania tych czy innych przedmiotów majątku trwałego w formie odpłatnej lub nie odpłatnej, z drugiej zaś przepisy D. upoważniające — z szeregiem wyjątków od tej zasady — do stosowania przepisów D. wzgl. wymienionych uchwał KERM lub Prezydium Rządu.

Różnorodność tych aktów uwidocznia się również w tym, że prawie każdy z nich przewiduje odrębną formę i warunki przekazywania, stwarzając dla „swoich“ norm indywidualną, swoistą instytucję prawno-administracyjną przekazania. W tej obfitości norm wydaje się, że egzegeza poszczególnych postanowień, zawartych w tych aktach normatywnych, jak i ich „typologia“, nie doprowadzi do konkretnych wniosków. Raczej względy, wynikające z narodowych planów gospodarczych, względy ekonomiczno-teleologiczne muszą rozstrzygać w praktyce o tym, które akty prawne zawierające przepisy o obrocie prawami na przedmiotach majątku trwałego znajdują zastosowanie w odniesieniu do danego przypadku przekazania.

D. dzieli w sposób przejrzysty ogół podmiotów biorących udział w obrocie gospodarczym na dwie kategorie: osoby będące wykonawcami narodowych planów gospodarczych i takimi nie będące. Należy uznać, że D. stał się poważnym krokiem do uporządkowania istniejącego stanu prawnego w zakresie obrotu prawami na przedmiotach majątku trwałego. Obowiązujące bowiem inne akty normatywne w tym przedmiocie, regulują jedynie mniej lub więcej wąskie odcinki tego szerokiego problemu gospodarczego, posiadając zazwyczaj charakter norm przejściowych i związanych niemal wyłącznie z odrębnymi, specyficznymi zagadnieniami.

Jednak D. i R. drogą kompromisu pojęć z zakresu prawa cywilnego z nowymi radzieckimi ekonomiczno-prawnymi pojęciami, opartymi o założenia gospodarki planowej i socjalistycznego rozrachunku gospodarczego między przedsiębiorstwami, rozwiązują tylko częściowo zagadnienie obrotu tymi środkami trwałymi, jakie stanowią nieruchomości.

Ta połowiczność w rozwiązywaniu zagadnień prawno-majątkowych wpłynęła silnie na brak określonej i wyraźnej konstrukcji prawnej, stanowiącej fundament zasad prawidłowego administrowania środkami trwałymi w Polsce. W D. znajdujemy pojęcie niedostosowane do zmian ekonomicznych, jak pomieszczenie instytucji prawa rzeczowego „posiadania“ z instytucją prawa administracyjnego „zarządu i użytkowania“, konstrukcja własności czasowej i własności w rozumieniu tradycyjnego prawa cywilnego. Tworzy się nieustannie kolizja między starą formą prawną a nową treścią życia gospodarczego.

Przy przedstawionej różnorodności aktów prawnych normujących zagadnienie uzyskiwania nieruchomości dla potrzeb wykonawców narodowych planów gospodarczych, nieuniknione jest istnienie szeregu sprzeczności. Szczególnie plastycznie odzwierciedla się to, przy uzyskiwaniu dokumentacji prawnej, niezbędnej dla uruchomienia przez Bank Inwestycyjny kredytów inwestycyjnych.

Istniejąca wzajemna kolizja przepisów polega przede wszystkim na niedostatecznej sztywności wymienionej np. uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dn. 27.5.1949 r. w przeciwstawieniu do stosunkowo dużej sztywności norm zawartych w D. i R., które wymagają uzgodnienia przekazania z terenowymi planami gospodarczymi i zagospodarowania przestrzennego, z państwowymi planami inwestycyjnymi i in. (§ 5 R.). W tych warunkach ubiegające się o przekazanie przedsiębiorstwo państwowe zawsze pójdzie po linii najmniej wymagających formalnych i skorzysta z liberalnych i prostszych w praktycznym stosowaniu aktów prawnych, niż D. Takie stanowisko jednak podważa podstawę wytwórczą przedsiębiorstwa i godzi w zasadę rozrachunku gospodarczego.

Z tych przyczyn wydaje się nietrafne orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej¹⁹⁾ w części dotyczącej zastosowania jako podstawy prawnej przekazania budynku (części składowej nieruchomości) uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 27.5.1949 r. w sprawie zasad wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe (Monitor Polski nr A-59, poz. 800).

Natomiast — wypada dodać — trafnie oparła się Główna Komisja Arbitrażowa, w swym orzeczeniu oddalającym z 28.4.1950 r. (Nr VI. 16. A-4-50), na przedmiotowej uchwale KE RM po rozpatrzeniu wniosku o zapłatę czynszu za dzierżawę barki, ustalając, że z zasady nieodpłatnego przekazywania przedmiotów majątku trwałego między państwowymi jednostkami gospodarczymi wynika, że nie można również po przekazaniu dochodzić zwrotu wydatków, poniesionych w związku z eksploatacją takich przedmiotów.

Przedstawione stanowisko znajduje oparcie w przytaczanych już zasadach ekonomiczno-prawnych stosunków wzajemnych przedsiębiorstw uspołeczniionych w zakresie obrotu przedmiotami majątku trwałego: zadaniem tych zasad jest poprzez swą sztywność zapobieganie zmianom w podstawie wytwórczej przedsiębiorstwa, co godziłoby w zasady rozrachunku gospodarczego i prawidłowe planowanie w gospodarce socjalistycznej.

Normy zawarte w D. i R. mają tę wyższość w hierarchii norm nad pozostałymi aktami

¹⁹⁾ Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 10.1.1950 r., ogłoszone w Państwie i Prawie z 1950 r., zeszyt 3, str. 138.

W powołanym przypadku chodziło o wniosek przedsiębiorstwa państwowego X przeciwko przedsiębiorstwu państwowemu Y o zapłatę oznaczonej sumy tytułem należności za przekazany przedsiębiorstwu państwowemu Y (pozwanemu) budynek, stanowiący własność Skarbu Państwa.

Główna Komisja Arbitrażowa słusznie wydała orzeczenie, oddalające wniosek przedsiębiorstwa X, jednak w uzasadnieniu decyzji oparta się na powyższej uchwale KE RM podkreślając, że na mocy tej uchwały przekazywanie przedmiotów majątku trwałego, a zatem i budynków, następuje nieodpłatnie na podstawie decyzji władzy naczelnej strony przekazującej.

Stwierdzenie nieodpłatności przekazywania przedmiotów majątku trwałego jest oczywiście w swej zasadzie. Natomiast może budzić wątpliwości w omawianym przypadku kwestia zastosowania właściwej obowiązującej podstawy prawnej przekazania budynku, jako części składowej nieruchomości w świetle przepisów art. 3 D. i R., które dotyczą nieruchomości i części nieruchomości. Jak wiadomo, w myśl przepisów R. (§ 5) dla przekazania obiektu na mocy decyzji władzy naczelnej strony przekazującej, konieczne jest spełnienie kilku warunków, jak uzgodnienie przeznaczenia z terenowymi planami gospodarczymi i planami zagospodarowania przestrzennego (tzw. opinia właściwej W. Komisji P G przy Prezydium W R N), niezbędność obiektu dla realizacji narodowych planów gospodarczych i inne. Warunków tych nie przewidują przepisy powołanej uchwały KE RM, dając postanowienia liberalniejsze, choć obejmujące swym zakresem przedmiotowym wszystkie środki trwałe, a zatem i budynki. Skoro jednak obowiązujące sztywne przepisy R. określają warunki pod jakimi przekazanie takich przedmiotów majątku trwałego jak nieruchomości lub części nieruchomości jest dopuszczalne, a czynią to niezależnie od obowiązujących wcześniej przepisów uchwały KE RM o przekazywaniu wszystkich przedmiotów majątku trwałego, to przepisy R. jako normujące szczególnie dział obrotu przedmiotami majątku trwałego (tylko nieruchomości i części nieruchomości) — stają się *lex specialis* i jako takie winny być zastosowane przy uzasadnianiu omawianego orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej (por. art. 10 dekretu o przedsiębiorstwach państwowych).

normatywnymi obowiązującymi w tym zakresie (tak materialnymi, jak i formalnymi), że uzasadniają konkretnie, w każdym niemal przypadku obrotu prawami na nieruchomościach, możność ich zastosowania. Okoliczność ta jest logicznym następstwem szerokiego zasięgu przepisów D. pod względem podmiotowym (wszyscy wykonawcy narodowych planów gospodarczych), który to zakres będzie rósł dalej w miarę rozwoju socjalistycznej gospodarki narzędniami produkcji. Fakt ten postawił na porządku dziennym problem: kiedy właściwie wykonawcy narodowych planów gospodarczych mają przy obrocie prawami na nieruchomościach stosować przepisy obowiązujących w tym zakresie różnego rzędu aktów normatywnych skoro wydane przepisy D. stanowią trwalszą i zgodniejszą z zasadą normatywności w planowaniu (zgodność z planami odcinkowymi i terenowymi) — alternatywę przekazania?

Istnieją podstawy do wyrażenia przypuszczenia, że postawione pytanie pozostanie dotąd bez wyczerpującej odpowiedzi, dopóki nie nastąpi ujednolicenie obowiązujących w tym zakresie norm prawnych i uzgodnienie ich z odpowiednimi normami prawa cywilnego²⁰⁾.

Dekret z 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych w art. 10 zapowiada trwałe rozwiązanie tego niewątpliwie trudnego problemu, lecz, jak należy mniemać, dekret ten ma na myśli rozwiązanie zagadnienia na płaszczyźnie prawa administracyjnego, a nie w ramach rozszerzonego prawa cywilnego, a szczególnie prawa rzeczowego i obligacyjnego.

Spodziewana w najbliższym czasie nowelizacja norm zawartych w D. obejmie jedynie unifikację norm prawa formalnego i materialnego w zakresie instytucji nabycia-wyłączenia nieruchomości na płaszczyźnie norm prawa administracyjno-gospodarczego, nie dotykając poruszonych problematyki „przekazywania” środków trwałych.

Również opracowany ostatnio, w wyniku realizacji uchwały Prezydium Rządu z dnia 27 września 1950 roku, przez Departament Ustawodawczy Ministerstwa Sprawiedliwości, wstępny projekt kondyfikacji prawa rzeczowego, wskazuje na niepełne dostosowanie projektu do sytuacji ekonomiczno-prawnej, na omijanie zasadniczych problemów prawnych związanych z działalnością uspołeczniionych podmiotów gospodarki narodowej i brak jasnej konstrukcji praw przedsiębiorstwa do przydzielanego mu majątku trwałego, brak instytucji zarządu i użytkowania własności socjalistycznej (zarząd własnościowy) przez podmioty gospodarki uspołecznionej oraz związanych z tym szeregiem

²⁰⁾ Por. S. Szer: „Prawo cywilne w zastosowaniu do umów planowych w gospodarce socjalistycznej”, Państwo i Prawo z 1950 r. Nr 4, który trafnie wskazuje za Agarkowem, że źródłem zobowiązań organizacji gospodarczych do zawierania między sobą umów dotyczących dostaw oraz zbytu są akty planowania gospodarki narodowej, a zatem akty administracyjne, które tą drogą rodzą zobowiązania cywilnoprawne (str. 135).

ubocznych problemów — odsyłając w istocie normowanie tych zagadnień do prawa administracyjnego.

Wytyczne do wstępnego kodeksu prawa rzeczowego były szeroko dyskutowane na ogólnokrajowej konferencji, zwołanej w dniu 9 kwietnia 1951 roku z inicjatywy Komisji Konsultacyjno-Naukowej przy Ministerstwie Sprawiedliwości i Instytutu Nauk Cywilistycznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Zagadnienia poruszane w toku dyskusji na omawianej konferencji, przez przedstawicieli nauki prawa cywilnego, dotyczyły przede wszystkim aktualności tradycyjnych instytucji prawa rzeczowego i koncepcji prawa własności, będącej w istocie zagadnieniem raczej prawa konstytucyjnego, a jedynie dotykając zagadnień majątkowych leżących u podstaw działalności gospodarczej podmiotów gospodarki społecznej. Z tych względów wydaje się konieczne zanotować głos Jerzego Wiszniewskiego, który podkreślił błędność tezy utrzymującej, że do kodeksu prawa rzeczowego winny wejść tylko normy podstawowe, dotyczące wła-

śności socjalistycznej²¹). Niewątpliwie teza taka jest wyrazem tradycyjnej koncepcji, że prawo cywilne w zasadzie nie zajmuje się normowaniem instytucji własności socjalistycznej i społecznie podmiotów gospodarujących. Teza powyższa prowadzi do niewłaściwego i szkodliwego, wyłącznie administracyjno-prawnego, ujmowania wzajemnych stosunków majątkowych między podmiotami gospodarki socjalistycznej.

W praktyce obecny stan prawny doprowadza do częstych przypadków dwutorowości przy stosowaniu tego czy innego trybu postępowania o przekazanie, zaś dla wykonawcy narodowych planów gospodarczych stanowi gąszcz przepisów prawnych, utrudniający przy błędnej układni nawet realizację tych planów. W zaistniałej zatem sytuacji prawnej rozwiązanie zagadnienia jest koniecznością życiową, skoro stan wyczekiwania może wpływać ujemnie na rozwój gospodarki własnością socjalistyczną.

²¹) Por. sprawozdanie z zebrania Komisji Konsultacyjno-Naukowej w dniu 9.4.1951, Nowe Prawo Nr 6 z 1951 r., str. 49.

Zasady prawne systemu planowego skupu zbóż

Z krótkich motywów do dekretu z dnia 23 lipca 1951 roku o planowym skupie zbóż (Dz. U. R. P. Nr 39, poz. 297) wynika, że został on wydany „w celu zabezpieczenia normalnego zaopatrzenia ludności miast w produkty zbożowe, stworzenia korzystnych warunków zbytu produkcji rolnej po stałych i opłacalnych cenach, popierania dalszego rozwoju produkcji rolnej oraz zapobiegania dowolności w ustalaniu obowiązków sprzedaży zbóż”.

W tym jednym zdaniu streszczone są cele, i wszystkie postanowienia powyższego dekretu są konsekwentnym rozwinięciem podanej myśli przewodniej.

Zasadniczą cechą gospodarki socjalistycznej jest planowanie. Planowanie w zakresie uprawy ziemi dotyczy przede wszystkim planowania ilościowego obszaru ziemi uprawnej, zwiększania tego obszaru przez włączenie do gospodarki rolnej odłogów, zaplanowania ilościowego i jakościowego upraw roślin, koniecznych do wyżywienia i będących surowcami dla produkcji przemysłowej oraz ujęcia i racjonalnego gospodarowania nadwyżką płodów rolnych, przeznaczoną przez gospodarstwa rolne do sprzedaży.

Dekret o planowym skupie po raz pierwszy w Polsce wprowadza planowanie ilościowe zbiorów podstawowych zbóż: żyta, pszenicy, jęczmienia i owsa.

Planowanie w skali ogólnokrajowej odbywa się r a zasadzie danych państwowych, odnoszą-

cych się zarówno do kultury ziemi, jako też i możliwości coraz wydajniejszej uprawy ziemi dzięki stosowaniu metod naukowych, maszyn i narzędzi rolniczych, nawozów oraz coraz wyższych form gospodarki na roli.

Rozporządzenie wykonawcze do omawianego dekretu (Dz. U. R. P. Nr 39, poz. 299) w pierwszym rozdziale nakłada obowiązek planowania ilościowego, wskazując na władze, powołane do ustalenia planów: państwowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Plany gminne sporządza się oddzielnie dla społecznie gospodarstw rolnych (dla spółdzielni produkcyjnych i innych społecznie gospodarstw rolnych oprócz państwowych gospodarstw rolnych) oraz dla indywidualnych gospodarstw rolnych.

Plany skupu zbóż dla państwowych gospodarstw rolnych sporządzane są oddzielnie w ramach planowania Ministerstwa Państwowych Gospodarstw Rolnych.

Plany skupu uwzględnić muszą uprawy gatunków roślin, będących jednym z podstawowych surowców produkcji przemysłowej. Postanowienia art. 14 dekretu o zwolnieniu od obowiązku sprzedaży zbóż z gruntów pod zakontraktowanymi uprawami rzepaku, rzepiku, lnu i konopi są wyrazem koordynacji planów skupu zbóż z planami produkcyjnymi przedsiębiorstw przemysłowych. Podkreślić należy, że istotnym warunkiem zwolnienia jest nie tylko

rodzaj uprawy, lecz przede wszystkim włączenie gospodarstwa rolnego (gruntów) do uspołecznionej planowej produkcji przez zawarcie umowy kontraktacyjnej.

Zwolnienie gospodarstw rolnych od obowiązku sprzedaży zbóż z powierzchni zagospodarowanych odłogów w okresie do 2 lat od ich zagospodarowania jest ściśle związane z postanowieniami art. 10 pkt. 2 dekretu i § 61 rozporządzenia wykonawczego, stanowiącymi, iż indywidualne gospodarstwa rolne, które wykonały swój obowiązek w ramach planowego skupu, mają prawo do otrzymania za zboża, dostarczone ponad obowiązek — oprócz obowiązującej ceny — premii gotówkowej. Jest to tzw. skup premiowy. Premie są wysokie, gdyż zgodnie z zarządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 sierpnia 1951 r. wynoszą od 15 do 20% obowiązującej ceny, mają więc one charakter wyróżnienia (dowód przodownictwa w akcji skupu) i równocześnie są podłożem materialnym dla akcji popierania rolnictwa w sensie pieniężnego zasilenia tych gospodarzy, którzy dzięki swojej postawie społecznej i fachowemu uzdolnieniu zasługują na poparcie. Cena za zboża, dostarczone ponad ilość objętą obowiązkiem sprzedaży, jest słuszną rekompensatą za lepszą uprawę wzgl. cięższą uprawę i większy trud zagospodarowania odłogów, których powierzchnia nie wlicza się do podstawy obliczenia ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży.

Wykonanie planów musi być zapewnione przez odpowiednie środki przymusu. O ile w gospodarce uspołecznionej udział czynnik społeczny w administracji państwowej jest dostateczną gwarancją ich wykonania, o tyle wykonanie planów przez jednostki gospodarki nieuspołecznionej przez indywidualne gospodarstwa rolne musi opierać się na ściśle określonych prawach i obowiązkach, których wykonanie w razie potrzeby powinno być zagwarantowane w drodze egzekucji przymusowej.

Każde planowanie odbywa się zarówno w czasie jak i w przestrzeni. Wszelkie opóźnienie dostaw do punktów skupu wpływa hamując na całą akcję, a w przypadku, gdyby dotyczyło znacznej ilości, mogłoby paraliżować działalność instytucji, powołanych do skupu. Celem skoordynowania dostaw ustawodawca nie wyznaczył z góry ścisłego terminu dostaw dla każdego gospodarstwa rolnego, lecz upoważnił prezydium gminnych rad narodowych, aby biorąc pod uwagę warunki lokalne, tzn. z jednej strony warunki dostawców — indywidualnych gospodarstw rolnych — i warunki odbiorców — punktów skupu — ich możliwości magazynowania zbóż, transportu itp., wyznaczyły terminy dostaw przez indywidualnych producentów (art. 17 dekretu). Dla zapewnienia wykonania tego obowiązku przez dostawców, dekret usta-

nawia dwa rygory, w postaci skutków cywilnych — egzekucji administracyjnej (art. 19 dekretu) i sankcji karnych dwu rodzajów, a mianowicie: 1) przeciwko winnemu niewykonania ciężącego na nim obowiązku sprzedaży zbóż lub spowodowania obniżenia ich jakości (art. 22 dekretu), popełniającemu lżejsze przestępstwo, nie noszące cech przestępstwa masowego i 2) przeciwko winnemu złośliwego uchylania się od ciężącego na nim obowiązku utrudniania lub udaremniania wykonania tego obowiązku przez inne osoby albo nawoływania do uchylania się od tego obowiązku (art. 23 dekretu), popełniającemu przestępstwo cięższe, noszące znamiona złej woli i mogące mieć większy zasięg, a zatem społecznie bardziej szkodliwe.

Powołane przepisy są pewnym odpowiednikiem sankcji, jakimi są zaopatrzone umowy planowe, a mianowicie rozporządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 24 listopada 1950 roku w sprawie postanowień o karach umownych o dostawę towarów (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 502 z 1950 r.) oraz odpowiednimi przepisami Kodeksu Karnego (przestępstwa urzędnicze — Rozdz. XL).

Dekret czyni zadość jeszcze jednemu warunkowi wykonawstwa planów, a mianowicie zgodnie z zasadami umów dwustronnych ustala prawa i obowiązki obydwu stron — dostawcy i odbiorcy.

Zobowiązany ściśle może sam obliczyć, jaką ilość zbóż ma dostarczyć do punktu skupu.

Ilość zbóż, objętą obowiązkiem sprzedaży, ustala się w zasadzie mnożąc hektarów danego gospodarstwa przez normy w kilogramach (§ 6 pkt 2 rozp. wyk.). Celem ujednolicenia postępowania podzielono obszar całego Państwa na trzy rejony (§ 5 rozp. wyk.) oraz ustalono normy w kilogramach dla tzw. hektara przeliczeniowego. Tabela, podana w § 8, wskazuje na sposób obliczenia powierzchni każdego gospodarstwa rolnego w hektarach przeliczeniowych. Grunty orne poszczególnych klas i rejonów sprowadza się do jednej klasy gruntów przez zastosowanie mnożnika podanego w tabeli. Przykładowo — jeden hektar najgorszych gruntów w trzecim rejonie równa się połowie hektara przeliczeniowego, podczas gdy jeden hektar najlepszych gruntów w tym samym rejonie równa się dwóm hektarom przeliczeniowym.

Celem obliczenia normy w kilogramach, która może być różna w poszczególnych województwach, powiatach i gminach, w załączniku do rozp. wyk. podano 17 układów wskaźników progresji. Układów jest tyle, ile województw, i odpowiadają one wynikowi badań faktycznego przebiegu skupu w 17 województwach w latach poprzednich. Ponieważ w danym powiecie nie wszystkie gospodarstwa rolne posiadają jednokową kulturę ziemi (np. gospodarstwa, położone na granicach województwa), stosowanie jednego wskaźnika progresji na terenie całego powiatu mogłoby okazać się niesprawiedliwe.

Celem zapobieżenia dokonaniu niesłusznego ustalenia ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży, Prezes Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji, sprawujący nadzór nad skupem (Dz. U. R. P. Nr 30, poz. 234 z 1951 r.), wyznacza od 3 do 5 układów wskaźników progresji, obowiązujących w danym powiecie (§ 11 rozp. wyk.). Na podstawie wyznaczonych przez Prezesa Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji od 3 do 5 układów, prezydium powiatowej rady narodowej na wniosek powiatowego pełnomocnika Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji ustala tabelę norm, najbardziej odpowiadającą warunkom gospodarczym danej gminy (§ 11 ust. 2 rozp. wyk.). Ustaloną tabelę norm prezydium gminnej rady narodowej podaje do wiadomości zainteresowanych, którzy mogą sprawdzić prawidłowość ustalenia ich obowiązków, mnożąc ilość hektarów przeliczeniowych swego gospodarstwa rolnego przez podaną im do wiadomości normę w kilogramach.

Taki sposób ustalania wysokości obowiązków sprzedaży zbóż ma swoje dodatnie strony, gdyż uwzględnia: 1) wielkość każdego indywidualnego gospodarstwa rolnego, 2) położenie tego gospodarstwa w jednym z trzech rejonów oraz 3) specyficzną sytuację danej gminy, w jakiej znajduje się gospodarstwo. Wzięcie pod uwagę tak dużej rozpiętości cech gospodarstwa ma jedną stronę ujemną, a mianowicie konieczność dokonania całego szeregu działań arytmetycznych celem otrzymania normy w kilogramach. Jak wykazuje doświadczenie, praca ta została wykonana dość szybko i we właściwym czasie wysokość norm została podana do wiadomości we wszystkich gminach. Praca ta jest niczym w porównaniu z korzyściami, jakie daje stosowanie powyżej opisanego systemu.

Przed wszystkim każdy producent może sprawdzić słuszność dokonanego przez prezydium gminnej rady narodowej obliczenia ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży, a ponadto ma pewność, że po wykonaniu tego obowiązku, tzn. po dostarczeniu ilości, obliczonej w podany sposób, cała nadwyżka zbóż jest do jego swobodnej dyspozycji. Stosowanie ścisłej matematyki zapobiega niesprawiedliwościom indywidualnym, ukrótca kumoterstwo i protekcjonizm, nie dopuszcza do stosowania indywidualnych zwyczajek i obniżek, gospodarczo nie uzasadnionych.

Ustawodawca przewidział przypadki zwiększonego zapotrzebowania zbóż na własne potrzeby producenta i w tym celu ustanowił obniżki, przewidziane w §§ 13 i 14 rozp. wyk. Obniżki te mogą nastąpić: a) w przypadku posiadania licznej rodziny i b) w przypadku prowadzenia specjalnej gospodarki hodowlanej. Pod warunkami, wyliczonymi w § 14 hodowca może ubiegać się o zawieszenie obowiązku sprzedaży zbóż, zanim nastąpiła dostawa zakontraktowanej trzody chlewnej. W razie dokonania dostawy zbóż przed spełnieniem się warunku,

od jakiego uzależniona jest obniżka dostawy zbóż, zobowiązany dostawca uprawniony jest do nabycia w punkcie skupu po cenie ustalonej ilości zboża, objętej obniżką, bądź też — według własnego uznania — do otrzymania premii w gotówce, przysługującej za sprzedane zboża ponad obowiązek.

Opisany powyżej sposób obliczania ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży, odnosi się przede wszystkim do indywidualnych gospodarstw rolnych, gdyż obliczenie ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży przez uspołecznione gospodarstwa rolne odbywa się odmiennie. Specyficzna budowa tych gospodarstw nakazała ustawodawcy wyodrębnienie ich w jedną grupę. Zasady obliczania ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży przez uspołecznione gospodarstwa rolne nie zostały jeszcze ogłoszone.

Wydarzenia nadzwyczajne, będące w skali jednego przedsiębiorstwa klęską bądź stratą całkowitą, w skali ogólnopaństwowej mogą być ujęte cyfrowo i nie wpływają na zmianę zaplanowanej kwoty skupu. Obniżki, przewidziane w § 15 rozp. wyk., ubezpieczają rolników przed stratami; udzielane będą one w wysokości, odpowiadającej faktycznym stratom, i mogą być tak daleko posunięte, iż gospodarstwo rolne może być nawet całkowicie zwolnione od obowiązku sprzedaży zbóż.

Zaznaczyć wreszcie należy, że dekret zapowiada wydanie szeregu dodatkowych aktów, normujących m. in.: określenie zbóż oraz innych produktów rolnych, jakie mogą być przyjmowane zamiast zboża, objętego obowiązkiem sprzedaży oraz normy zamiany, zasady postępowania w sprawach ustalenia ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży oraz utworzenie funduszu nagród.

Fundusz nagród przeznaczony jest na cele kulturalno-oświatowe gmin, przodujących w skupie oraz na przyznawanie nagród dla osób, wyróżniających się w akcji planowego skupu zbóż oraz przy organizowaniu i nadzorowaniu tej akcji.

Wydane akty prawne usprawniając akcję skupu zbóż przez: 1) wprowadzenie planowości, 2) koordynację planów skupu zbóż z planami kontraktacyjnymi, 3) uwzględnienie struktury społecznej gospodarstw rolnych, 4) zróżnicowanie wysokości obowiązków w zależności od rodzaju gruntów, ich położenia i wielkości gospodarstw, z uprzywilejowaniem gospodarstw małych i średnich, i 5) zapobieganie indywidualnym niesprawiedliwościom, gospodarczo nie uzasadnionym zwyczajom lub obniżkom, przez stosowanie matematycznego sposobu obliczania ilości zbóż, objętej obowiązkiem sprzedaży, są wyrazem zespolenia interesów gospodarki narodowej z indywidualnymi interesami wsi pracującej.

J. F.

Odpowiedzialność majątkowa pracownika a art. 473 Kod. Zob.

Pracownik przy najlepszej woli może w toku pracy popełnić błąd, pociągający za sobą szkodę. Błąd towarzyszy twórcy. Nie błądzi ten, kto się obawia wysiłku twórczego. Każdy badacz, każdy organizator wie, że błędy są drogowskazami prawdy. Nerozważne zatem obciążenie pracownika odpowiedzialnością majątkową za szkodę wynikającą z błędu pozbawi jego pracę cech koniecznej twórczości, może tę pracę „zbiurokratyzować“, zamknąć w utartych szablach niedoskonałości, zamknąć drogi wysiłku racjonalizatorskiego. Z drugiej strony zwolnienie pracownika od odpowiedzialności za błąd może wprowadzić rozprężenie w stosunkach pracy, pobudzając pracownika do lekkomyślnych poczynań, do inicjatywy szkodliwej, wyzutej z poczucia odpowiedzialności za dobro społeczne.

Niezależnie od tego, sprawa celowości i obciążenia pracowników odpowiedzialnością materialną za wyrządzoną szkodę wiąże się z wysokością odszkodowania, mającego być pokrytym przez pracownika. Praktyka wykazuje, że dochodzenie od sprawcy odszkodowania bez względu na rozmiary szkody jest gospodarczo niecelowe. Dochodzenie od pracownika odszkodowania niemożliwego do zrealizowania nie ma uzasadnienia, ponieważ sprawca, wiedząc o niemożliwości wyrównania szkody, przestaje się liczyć z odpowiedzialnością i dąży do takiego — społecznie szkodliwego — osobistego usytuowania, przy którym w najmniejszym stopniu byłby niepokojony z tytułu odpowiedzialności majątkowej.

Zapłata za pracę w Polsce Ludowej jest formą podziału dochodu społecznego stosownie do socjalistycznej zasady „od każdego według jego zdolności, każdemu — według jego pracy“. Ten udział obywatela w dochodzie społecznym nie może być obciążony ryzykiem całości szkód, obciążających dochód społeczny pewnego odcinka gospodarki narodowej. Obciążenie to musi być sprawiedliwe. Musi uwzględnić stopień staranności, którą powinien wykazywać pracownik, rodzaj jego winy, wysokość szkody i wysokość jego płacy. Na innych zasadach oparte obciążenie płacy odpowiedzialnością za ryzyko, związane ze stanowiskiem w pracy, spowoduje ucieczkę od tego stanowiska, i trudności w obsadzeniu go przez fachowca świadomego konieczności istniejącego ryzyka. Z drugiej strony uwolnienie pracownika od odpowiedzialności za szkodę przez niego zawinioną pociągnie za sobą lekkomyślne ustosunkowanie się do majątku społecznego i przyniesie temu majątkowi uszczerbek wbrew zasadom rozumnej gospodarności.

W naszym ustawodawstwie pracy w zakresie odpowiedzialności majątkowej pracownika za szkodę powstającą w majątku narodowym przy wykonywaniu pracy należy tedy wprowadzić podobne rozróżnienie, jak w prawie radzieckim (zob. Sowietkoje Trudowoje Prawo pod red. N. G. Aleksandrowa, str. 282 i nast.). Z zakresu odpowiedzialności majątkowej należy więc wyłączyć przypadki szkód stanowiących niezawinione, normalne ryzyko gospodarcze związane z obsługą danego stanowiska pracy. Do zakresu zaś tej odpowiedzialności należy zaliczyć przypadki szkody, wynikłej z braku należytej przezorności lub troski pracownika, niedbalstwa i przestępstwa, dzieląc tę odpowiedzialność na ograniczoną, pełną i podwyższoną, przepisów ogólnych prawa cywilnego.

W braku tego rodzaju norm trzeba w tej chwili rozpatrzeć obiekty naglewkiem sporny problem prekluzji z art. 473 Kod. Zob., opierając się o przepisy art. 1 i 3

Po myśli art. 473 Kod. Zob. roszczenia z tytułu umowy o pracę nie mogą być dochodzone po upływie roku od zakończenia stosunku pracy.

Czy i w jakim zakresie powyższy przepis ogranicza przedsiębiorstwo uspołecznione w dochodzeniu roszczeń z tytułu szkód wyrządzonych przedsiębiorstwu przez pracownika? — oto pytanie, które nieraz zadają prawnicy, czynni w życiu gospodarczym.

Tymczasem udzielił odpowiedzi na to pytanie Sąd Najwyższy w dwu wyrokach z dnia 21. XI. 1950 r. Sygn. Ł. C. 1522/50 i z dnia 13. I. 1951 r. Sygn. Ł. C. 1585/50.

W pierwszym z cytowanych orzeczeń Nr 1522/50 Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną Skarbu Państwa (Polskich Zakładów Zbożowych), uzasadniając swój wyrok następująco:

„Skarb Państwa w pozwie przeciwko XY wniósł o zasądzenie od pozwanych solidarnie 154.149 zł. Pozywający Skarb Państwa twierdził, iż pozwani jako pracownicy młyna dopuścili do powstania w młynie braków (manka) bliżej w pozwie wyliczonych mimo że z racji sprawowanych funkcji byli odpowiedzialni za całość magazynów i zapasów zboża. W dniu 23 czerwca 1948 r. pozwani zostali aresztowani, a następnie skazani za nadużycia na obóz pracy. Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa, wskazując, że zostali skazani tylko za łapownictwo, a nie za inne nadużycia i podnieśli zarzut prekluzji roszczenia, skoro od rozwiązania stosunku pracy upłynęło do wniesienia pozwu ponad rok. Sąd Pracy oddalił powództwo, a Sąd Okręgowy po rozpoznaniu skargi apelacyjnej powoda zatwierdził wyrok Sądu Pracy uznając, iż pozwani dopuścili się naruszenia umowy pracy, jednakże wobec późniejszego wniesienia pozwu należało zastosować art. 473 Kod. Zob. o prekluzji roszczenia. Skarb Państwa założył skargę kasacyjną na wyrok Sądu Okręgowego i wniósł o jego uchylenie. Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zarzut pogwałcenia art. 339 k. p. c. jest bezzasadny. W pozwie Skarb Państwa nie wskazał żadnych konkretnych „czynów niedozwolonych“ pozwanych, które by miały spowodować braki w magazynach, a jedynie ogólnie wspomniał, że byli oni odpowiedzialni za całość magazynów i zapasów zboża. Ta działalność pozwanych mieści się całkowicie w ramach ich obowiązków, wynikających z umowy o pracę. W szczególności brak należytego dozoru nad magazynami stanowi naruszenie umowy o pracę, według której pozwani obowiązani byli nadzór taki sprawować. Pozywający Skarb Państwa nie twierdził w toku postępowania ani, by pozwani przywłaszczyli sobie brakujące zboże, ani też by w inny sposób dopuścili się jakiegoś „czynu niedozwolonego“. Powód nie wskazał też żadnych okoliczności, które by pozwalały wnioskować, że taki czyn niedozwolony był popełniony, ani też nie wskazał żadnych środków dowodowych w celu wyjaśnienia tej okoliczności. Zarzut więc niewyjaśnienia sprawy wskutek nieprzeprowadzenia dowodów nie mógł być uwzględniony, tym więcej, że skarżący się wskazał, jakich konkretnych dowodów Sąd nie przeprowadził i jakie konkretne okoliczności miałyby być stwierdzone tymi dowodami. Również zarzut naruszenia art. 473 Kod. Zob. jest bezzasadny. Jak wynika z samych twierdzeń powoda „wina“ pozwanych polegała jedynie na braku należytej staranności i braku dozoru, do której pozwani byli obowiązani z tytułu wiążącej ich umowy o pracę. Naruszenie więc tego obowiązku było więc naruszeniem umowy o pracę, a więc roszczenie pracodawcy do pracownika z tytułu manka towarowego, spowodowanego brakiem dozoru jest typowym roszczeniem z umowy o pracę i podlega prekluzji rocznej, przewidzianej art. 473 Kod. Zob., jak to trafnie wywiódł Sąd Okręgowy. Z tych zasad należało skargę kasacyjną zgodnie z art. 436 k. p. c. oddalić“.

Wyrokiem Nr 1585/50, oddalając skargę kasacyjną Skarbu Państwa (Dąbrowskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego w Sosnowcu) Sąd Najwyższy zważył:

„Skarb Państwa w pozwie przeciwko XY wniósł o zasądzenie od pozwanego zł 243.764.

Powód twierdził, że pozwany był zatrudniony u niego jako kierownik magazynów i w czasie pełnienia tych funkcji zaniedbał nadzoru nad sposobem przyjmowania i wydawania benzyny z tych magazynów, wskutek czego stwierdzono w magazynie brak 3182,3 litrów benzyny wartości 243.764 zł. Za brak dozoru wyrokiem Sądu Okręgowego pozwany został z art. 286 § 3 K. K. skazany na trzy miesiące aresztu. Pozwany wniósł o oddalenie powództwa powołując się na prekluzję z art. 473 K. Z., ponieważ pozw został wniesiony dnia 17. X. 1949 r., a powód został zwolniony z pracy dnia 5. VI. 1948 r., zatem upłynął roczny termin dochodzenia roszczeń z umowy o pracę. Sąd Pracy oddalił powództwo, a Sąd Okręgowy zatwierdził wyrok Sądu Pracy, ustalając, że pozwany dopuścił się niedbalstwa w czasie i w związku z wykonywaniem pracy, roszczenie zatem powoda wynika z umowy o pracę i podlega prekluzji z art. 473 K. Z. Skarb Państwa założył skargę kasacyjną na powyższy wyrok i wniósł o jego uchylenie, zarzucając naruszenie art. 473 Kod. Zob.

Zdaniem skarżącego roszczenie oparte jest na czynie niedozwolonym, a nie na umowie o pracę, wobec tego art. 473 K. Z. nie ma zastosowania. Pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o oddalenie tej skargi.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Wywody skarżącego w kwestii różnicy między „stosunkiem pracy” a „umową o pracę” są bezprzedmiotowe.

W umowie o pracę pracownik obowiązany jest wykonać zleczone mu przez pracodawcę czynności. Jeśli czynności tych nie wykonuje należycie, nie stosuje się do zarządzeń pracodawcy — narusza umowę o pracę. Okoliczność, że przy tej sposobności pracownik popada w konflikt z kodeksem karnym (art. 286 § 3), który wyraźnie przewiduje karalność „niedopełnienia obowiązku” — a więc obowiązku wynikającego z umowy o pracę, nie zmienia charakteru roszczenia ani podstawy powództwa. Według własnych twierdzeń skarżącego pozwany nie dopełnił obowiązku nadzoru nad powierzonymi mu magazynami i na tej podstawie właśnie oparte jest roszczenie strony pozycjącej.

Zważyć przy tym należy, że jak już Sąd Najwyższy wyjaśnił (orzeczenie z 16. II. 1949 roku C. 60/49) roszczeniami z umowy o pracę w rozumieniu art. 473 Kod. Zob. są nie tylko roszczenia wynikające bezpośrednio z zawartej umowy, ale także roszczenia wynikające z przepisów prawa, normujących stosunek pracy, a więc także (jak w niniejszym przypadku) roszczenia o odszkodowania i o niesłuszne zbożenie. Zaniedbanie przez pozwanego nadzoru mogło nastąpić tylko w ramach powierzonych mu umową o pracę obowiązków i dlatego roszczenie o odszkodowanie za brak nadzoru jest właśnie roszczeniem „wynikającym z umowy o pracę” w rozumieniu art. 473 Kod. Zob., jak to trafnie uznał Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku.

Z tych zasad należało skargę kasacyjną, zgodnie z art. 436 k. p. c. oddalić.

Argumenty, zawarte w obu wyrokach podlegają krytyce pod kątem widzenia treści art. 1 i 3 przepisów ogólnych prawa cywilnego, a mianowicie pod tym kątem widzenia, czy na obecnym etapie rozwoju naszego Państwa Ludowego odpowiadają one jego zasadom ustroju i celom oraz zasadom współżycia społecznego w Państwie Ludowym.

Krytykę tych orzeczeń należy rozpocząć od podstawowej uwagi, że wszelkie czynny mogące być przypisane pracownikowi przez jego pracodawcę mogą być zakwalifikowane jako „wynikające z umowy o pracę”, skoro tę umowę wypełniają, lub przeciwnie — naruszają.

W konsekwencji w zasadzie wszystkie czynny niesumiennego pracownika mogłyby — przy tej interpretacji — korzystać z prekluzji art. 473 Kod. Zob. i nie mogłyby być dochodzonymi po upływie roku od ustania stosunku pracy.

To szerokie ujęcie prekluzji trudno uznać za trafne społecznie, a tym samym prawnie.

Prowadzi ono do uwolnienia pracownika od odpowiedzialności materialnej za czynny, wyrządzające Państwu częstokroć wielkie szkody, a których stwierdzenie, ustalenie lub wykrycie następuje dopiero po upływie rocznej prekluzji.

Celem art. 473 Kod. Zob. jest uwolnienie stosunków pracy od zakłóceń, jakie pociągają mogą za sobą wzajemne roszczenia stron, zgłaszane po rozwiązaniu umowy i przeradzające się częstokroć w długotrwałe procesy. Przesłanką tego celu są względy dowodowe: po upływie stosunkowo krótkiego czasu od rozwiązania umowy strona pozwana w sporze, a zwłaszcza pracownik, natrafia na tak wielkie trudności w udowodnieniu okoliczności faktycznych. Przeto słusznie tamuje się prowadzenie sporów, w których wyrok zależy byłby od przypadkowych możliwości przedłożenia sądowi dowodów przez stronę zręczniejszą, bardziej przewidującą lub mającą lepsze możliwości prowadzenia postępowania dowodowego.

Inna jednak była rola prekluzji w ustroju kapitalistycznym, a inna jest obecnie w Państwie Ludowym, zmierzającym do socjalizmu. W ustroju kapitalistycznym omawiany przepis spełniał rolę ochrony ludzi pracy przed roszczeniami pracodawców, którzy przy swej przewadze materialnej czynili ze służących im roszczeń narzędzie wyzysku klasowego i szykany w stosunku do pracowników. Obecna rola omawianego przepisu jest rolą porządkującą dziedzinę stosunków w pracy.

Ta porządkująca rola przepisu art. 473 Kod. Zob. nie może jednak prowadzić do skutków społecznie szkodliwych. Jeśli bowiem pracownik niedbały, ustosunkowujący się do swoich obowiązków nierzetelnie lub zgoła przestępczo, potrafił ukryć szkodliwe skutki swoich działań lub zaniedbań w pracy, to wówczas przyznanie mu prawa zasłaniania się krótką prekluzją przed roszczeniami odszkodowawczymi należałoby uznać za przeciwne interesom Państwa Ludowego.

W tych warunkach na postawione pytanie należy odpowiedzieć przecząco.

Brak jest bowiem społecznego uzasadnienia dla ochrony roczną prekluzją przed odpowiedzialnością majątkową za spowodowane szkody — pracownika niesumiennego na równi z pracownikiem rzetelnym i starannym.

Niestety wniosek poprzedni nie rozwiązuje całokształtu trudnego zagadnienia i rodzi nowe trudności. Trudności te polegają na wyborze trafnych kryteriów dzielenia roszczeń wynikających z umowy o pracę na podlegające i nie podlegające prekluzji z art. 473 Kod. Zob.

Trudno stwierdzić, w jakim stopniu podjęcie próby dzielenia roszczeń wynikających z umowy o pracę na podlegające i nie podlegające prekluzji, może się okazać praktyczne, zwłaszcza że roszczenia wynikające z umowy i podlegające prekluzji rocznej powinny być łatwe do ustalenia. Słuszną jest w przytoczonych orzeczeniach tendencja do szybkiej likwidacji roszczeń, wynikających z umowy o pracę. Pracownik rzetelny, sumiennie wykonujący swe obowiązki, po upływie rocznego czasokresu powinien mieć pewność, że pracodawca z tytułu pracy na poprzednim stanowisku w stosunku do niego nie będzie zgłaszał żadnych rosz-

czeń majątkowych. Na równi z takim pracownikiem nie można jednak stawiać pracownika nierzetelnego, który dopuszczając się niedbalstwa, wykazując brak staranności i należytej troski o dobro społeczne, albo działając przestępczo chciałby również uchronić się przed odpowiedzialnością materialną za szkody, wyrządzone dobrem społecznemu, często znaczne, lecz dające się łatwo ukryć wśród wielkich mas i wartości, powierzonych pieczy pracownika.

W Państwie Ludowym sądy winny wychodzić z założenia, że odpowiedzialność majątkowa pracownika ma na celu ugruntowanie obowiązku rzetelnej pracy rygorem odpowiedzialności majątkowej tegoż pracownika za czyny lub zaniechania, stanowiące naruszenie obowiązków pracy.

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za czas od 15 lipca do 15 sierpnia 1951 r. (Dz.U.R.P. Nr 37—40) z uwzględnieniem uchwał, zarządzeń, instrukcji i okólników ogłoszonych w Monitorze Polskim, Biuletynie PKPG i Dziennikach Urzędowych.

PLANOWANIE

W Nr A—66 Monitora Polskiego pod poz. 864 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1951 r. o zmianie instrukcji Nr 7 w sprawie zakresu spraw objętych terenowymi planami gospodarczymi oraz trybu składania projektów tych planów (vide PUG Nr 7/25 str. 176). Zmiany dotyczą planów terenowych w zakresie przemysłu drobnego i rzemiosła, rolnictwa, obrotu towarowego oraz urządzeń socjalnych i kulturalnych.

W Nr. 18 Biuletynu PKPG pod poz. 173 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 31 maja 1951 r. zmieniające zarządzenie w sprawie paszportyzacji przedsiębiorstw przemysłu państwowego (vide PUG Nr 6/36 str. 214). Zmiany dotyczą paszportyzacji przeprowadzanej przez Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Oświaty, Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Prezydium Rady Ministrów.

W Nr. 19 Biuletynu PKPG pod poz. 187 opublikowano instrukcję Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 16 czerwca 1951 r. w sprawie sposobu sporządzania planów uzyskiwania złomu i odpadków użytkowych przy produkcji. Instrukcja wydana w wykonaniu uchwały Prezydium Rządu z dnia 16 czerwca 1951 r. w sprawie planowania uzyskiwania złomu i innych odpadków użytkowych i ich stopów (vide PUG Nr 7/37 str. 254) określa sposób wypełniania odnośnych formularzy, których wzory załączone są do instrukcji.

W Nr. 20 Biuletynu PKPG pod poz. 204 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie odbywania comiesięcznych konferencji z naczełnymi inwestorami w sprawie postępu realizacji Planu Inwestycyjnego. Pismo przypomina o obowiązku odbywania tego rodzaju konferencji i wskazuje, jakie problemy powinny być na tych konferencjach omawiane.

W Nr. 6 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 59 ogłoszono okólnik Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie wprowadzenia systemu planowania operatywnego miesięczno-półmiesięcznego w podległych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych. Okólnik nakłada na centralne zarządy wchodzące w skład Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli obowiązek wprowadzenia w niektórych zjednoczeniach planowania miesięczno-półmiesięcznego wg instrukcji stanowiącej załącznik do zarządzenia.

Patrz: „Budownictwo“ — zasady planowania, wykonywania i finansowania remontów obiektów majątku trwałego.

W naszym ustroju pracownik stał się dysponentem wielkich wartości majątkowych i dysponentem działań, przy których błąd, nieudolność lub zła wola często powodują w majątku narodowym wielkie szkody. Ustosunkowanie się do wynikającej stąd odpowiedzialności materialnej pracownika powinno być zależne od źródła szkody. Inaczej należy traktować odpowiedzialność materialną pracownika, gdy ona wynika z normalnego błędu lub z nieudolności, a inaczej, gdy wynika ze złej woli lub dużego niedbalstwa. Jest rzeczą oczywistą, że o odpowiedzialności majątkowej pracownika, nie podlegającej prekluzji z art. 473, może być mowa wówczas jedynie, gdy istnieje konkretnie określona wina pracownika.

PRZEMYSŁ

W Nr. A—66 Monitora Polskiego pod poz. 869 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 7 lipca 1951 r. w sprawie określenia organów właściwych do przyjmowania i oceniania pracowniczych wynalazków, udoskonaleń technicznych i usprawnień do rozstrzygnięcia sporów o wysokość wynagrodzenia za te wynalazki, udoskonalenia techniczne i usprawnienia, jak również trybu postępowania tych organów. Zarządzenie wydane w wykonaniu dekretu z dnia 12 października 1950 r. o wynalazczości pracowniczey (vide PUG Nr 12/30 str. 340) zawiera przepisy dotyczące: właściwości organów do kierowania ruchem wynalazczości pracowniczey oraz do przyjmowania zgłoszeń pracowniczych wynalazków, udoskonaleń technicznych i usprawnień, jak również właściwości organów do oceniania pracowniczych wynalazków, udoskonaleń technicznych i usprawnień i do rozstrzygnięcia sporów o wysokość wynagrodzenia za te wynalazki, udoskonalenia techniczne i usprawnienia, zgłaszania wynalazków, udoskonaleń i usprawnień, ich oceniania, przyjęcia do wykorzystania pracowniczych wynalazków, udoskonaleń i usprawnień oraz zatwierdzania planu wykorzystania projektu, zatwierdzania uchwał komisji wynalazczości i zgłaszania wynalazków oraz udoskonaleń technicznych w Urzędzie Patentowym R. P.

W Nr. 19 Biuletynu PKPG pod poz. 179 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 7 czerwca 1951 r. w sprawie ustalenia nowej nomenklatury kontyngentowych grup wyrobów hutniczych. Zarządzenie nakazuje stosowanie przy opracowywaniu planów zaopatrzenia materiałowego, bilansów materiałowych do Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 oraz rozdzielników materiałowych w zakresie wyrobów hutniczych nomenklatury grup hutniczych podanej w „Wykazie Artykułów Bilansowych w Narodowym Planie Gospodarczym na 1952 rok“ (wydawnictwo PKPG Nr 29a).

W Nr. 20 Biuletynu PKPG pod poz. 196 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie zużywania mułu węglowego i premiowania jego gospodarczego wykorzystania. Zarządzenie nakazuje zakładom przemysłowym maksymalne wykorzystanie mułu węglowego i dokonywanie prób jego użycia na wnioski Centrali Zbytu Węgla. Do zarządzenia dołączony jest regulamin premiowania pracowników, zatrudnionych przy zużywaniu i eksploatacji mułu węglowego.

W Nr. A-66 Monitora Polskiego pod poz. 863 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **określenia zakresu obowiązku świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne państwowych gospodarstw rolnych**. W myśl uchwały państwowe gospodarstwa rolne mogą być pociągane do świadczeń w naturze na te cele publiczne, które przynoszą im bezpośrednie korzyści. Wysokość tych świadczeń nie może przekraczać 1% podstawy opodatkowania dla celów podatku gruntowego.

W Nr. A-69 Monitora Polskiego pod poz. 898 opublikowano zarządzenie Prezesa Rady Ministrów i Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 lipca 1951 r. w sprawie **ustalenia jednolitych danych o powierzchni użytków rolnych i innych gruntów oraz ustalenia jednolitej nomenklatury poszczególnych rodzajów tych użytków**. Dla uzyskania tych celów zarządzenie powołuje Główną Komisję przy Głównym Urzędzie Pomiarów Kraju oraz komisje wojewódzkie i powiatowe przy prezydium rad narodowych. Zarządzenie określa skład i tryb działania tych komisji.

W Nr. 20 Biuletynu PKPG pod poz. 189 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 7 czerwca 1951 r. w sprawie **wprowadzenia obowiązku strzyży koni w gospodarce uspołecznionej**. Zarządzenie nakłada na jednostki gospodarki uspołecznionej obowiązek systematycznego strzyżenia grzywy, czupryny i ogonów posiadanych koni i oddawania uzyskanego włosia na cele przemysłowe.

BUDOWNICTWO

W Nr. A-60 Monitora Polskiego pod poz. 810 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **obniżenia kosztów własnych w zakresie rzeczowego wykonania kapitalnych remontów**. Zarządzenie nakazuje jednostkom gospodarki uspołecznionej wykonanie planu kapitalnych remontów kosztem obniżonym o procent określony w zarządzeniu i określa sposób obliczenia oszczędności obowiązkowej i sposób jej uzyskania oraz odprowadzania, jak również ustala zadania oszczędnościowe.

W Nr. 18 Biuletynu PKPG pod poz. 167 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie **projektów typowych**. Zarządzenie nakłada na jednostki sporządzające dokumentację techniczną obowiązek sporządzania projektów i opracowań typowych i określa zakres tych projektów i opracowań, sposób sporządzania programów prac w tym zakresie, sposób premiowania pracowników zatrudnionych przy sporządzaniu tych projektów i opracowań oraz zasady rozliczania się ze zleceniodawcami.

W tymże numerze pod poz. 168 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 1 czerwca 1951 r. w sprawie **przesunięcia terminu wykonania robót elewacyjnych**. W myśl zarządzenia z dniem 15 czerwca 1951 r. nie należy wykonywać robót elewacyjnych z wyjątkiem już zaczętych.

W Nr. 19 Biuletynu PKPG pod poz. 185 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 16 czerwca 1951 r. **zmieniające instrukcję nr 20 o zasadach sporządzania i zatwierdzania dokumentacji technicznej dla inwestycji** (vide PUG 11/29 str. 302, Nr 1/31 str. 24, Nr 5/35 str. 171 i Nr 7/37 str. 256). Zmiany dotyczą zasad ustalania lokalizacji ogólnej i szczegółowej.

W tymże numerze pod poz. 186 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 18 czerwca 1951 r. **zmieniające instrukcję Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego Nr 30 o ogólnych zasadach planowania, wykonywania i finansowania remontów obiektów majątku trwałego jednostek gospodarki narodowej** (vide PUG Nr 9/27, str. 238). Zmiany dotyczą

kosztów remontów oraz niektórych formularzy stanowiących załączniki do instrukcji.

W Nr. 4 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 36 zamieszczono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 24 kwietnia 1951 r. w sprawie **obniżenia cen kosztorysowych**. W związku z uchwałą Prezydium Rządu z dnia 21 lutego 1951 r. w sprawie oszczędności w budownictwie (vide PUG Nr 4/34, str. 130) i zarządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 16 marca 1951 r. w sprawie realizacji tej uchwały (vide PUG Nr 5/35, str. 171) zarządzenie nakazuje przedsiębiorstwom budowlanym wykonawstwom inwestycyjnym obniżenie cen i kosztów realizacji robót budowlanych i montażowych wykonywanych w ramach planu inwestycyjnego 1951 r. w procentach określonych w zarządzeniu. Do zarządzenia dołączona jest tabela współczynników poziomu cen i instrukcja w sprawie sposobu ich obliczania oraz wzory oświadczenia do banku i rachunku przejściowego.

W Nr. 4 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 42 ogłoszono pismo ogólne z dnia 27 kwietnia 1951 r. w sprawie **wyказu przepisów prawnych z dziedziny budownictwa**. Dołączony do pisma wykaz przepisów obejmuje stan prawny na dzień 31 grudnia 1950 r. i stanowi dalszy ciąg wykazu wydanego przez Ministerstwo Budownictwa w 1949 r. (Wydawnictwo Nr 33 Państwowego Instytutu Wydawniczego). Wykaz ułożony jest w porządku chronologicznym. Do wykazu dołączony jest skrócony przedmiotowo-alfabetyczny.

W Nr. 5 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 46 zamieszczono Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 9 maja 1951 r. w sprawie **składania przez podległe przedsiębiorstwa budowlane rachunków końcowych wraz z dokumentacją techniczną**. Zarządzenie nakazuje podległym przedsiębiorstwom budowlanym składanie rachunków końcowych wraz z całkowitą dokumentacją techniczną najpóźniej w ciągu 6 tygodni, a jeśli chodzi o budownictwo mieszkaniowe — w ciągu 4 tygodni od ukończenia robót pod rygorem wstrzymania premii kierownikom oddzielnych jednostek i kierownikom robót.

Patrz: „Planowanie” — wprowadzenie planowania miesięczno-półmiesięcznego, **„Dostawy, Roboty i Usługi”** — umowa o nadzór nad wykonaniem robót inwestycyjno-budowlanych.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ

W Nr. 17 Biuletynu PKPG pod poz. 162 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **organizacji służb transportowych w urzędach i jednostkach gospodarki uspołecznionej**. Uchwała nakazuje utworzenie resortowych służb transportowych w urzędach i jednostkach gospodarki uspołecznionej posiadających własny tabor transportowy lub korzystających z usług przewoźników publicznych oraz w urzędach i jednostkach organizacyjnych, nadzorujących takie jednostki gospodarki uspołecznionej, i określa zadania tych służb. Do uchwały dołączona jest instrukcja zawierająca przepisy dotyczące organizacji służb transportowych w ministerstwach i urzędach centralnych, centralnych zarządach, zarządach i zjednoczeniach oraz przedsiębiorstwach jedno- i wielozakładowych, jak również dotyczące transportu wewnątrzwydziałowego. Do instrukcji dołączone są schematy organizacyjne w różnych wariantach.

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Zdrowia pod poz. 145 ogłoszono instrukcję Ministra Zdrowia z dnia 12 lipca 1951 r. w sprawie **gospodarki pojazdami mechanicznymi użytkowymi przez jednostki organizacyjne służby zdrowia**. Instrukcja nakazuje wydziałom zdrowia prezydium wojewódzkich i powiatowych rad narodowych zorganizowanie wojewódzkich i powiatowych kolumn transportu sanitarnego i w ich ramach stacji obsługi. Instrukcja określa skład tych służb oraz ich zakres i sposób działania.

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 39 pod poz. 297 ogłoszono dekret z dnia 23 lipca 1951 r. o planowym skupie zbóż.

Planowy skup zbóż na podstawie państwowego planu, uchwalonego przez Prezydium Rządu na każdy rok gospodarczy, ma na celu zabezpieczenie normalnego zaopatrzenia ludności miast w produkty zbożowe, stworzenie korzystnych warunków zbytu produkcji rolnej po stałych i opłacalnych cenach, popieranie dalszego rozwoju produkcji rolnej oraz zapobieżenie dowolności w ustalaniu obowiązków w zakresie sprzedaży zbóż.

Przepisy dekretu omówione są w oddzielnym artykule w bież. numerze „PUG”.

W tymże numerze Dziennika Ustaw R. P. pod poz. 299 zamieszczono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lipca 1951 r. w sprawie wykonania dekretu o planowym skupie zbóż.

Rozporządzenie podaje przepisy dotyczące trybu i właściwości władz w przedmiocie uchwalania i zatwierdzania państwowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych planów skupu zbóż, reguluje sposób ustalania ilości zboża, objętej obowiązkiem sprzedaży przez indywidualne gospodarstwa rolne, jak również sprawę obniżania tej ilości w określonych przypadkach, tudzież sprawę premii za wykonanie przez indywidualne gospodarstwa rolne obowiązku sprzedaży z nadwyżką oraz normuje tryb postępowania odwoławczego od decyzji ustalającej ilość zboża objętą obowiązkiem sprzedaży. Do rozporządzenia załączono tabele służące do ustalania obszaru gruntów ornych w poszczególnych rejonach i klasach w hektarach przeliczeniowych i do określenia norm dla poszczególnych grup indywidualnych gospodarstw rolnych.

W Nr. A-63 Monitora Polskiego pod poz. 829 opublikowano zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 27 czerwca 1951 r. w sprawie zwrotu opakowań stosowanych w branży spożywczej. Zarządzenie określa, jakie opakowania zwrotne i wysyłkowe używane w tej branży podlegają zwrotowi oraz określa terminy zwrotów i tryb postępowania.

W Nr. A-66 Monitora Polskiego pod poz. 870 ogłoszono zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 29 czerwca 1951 r. zmieniające zarządzenie z dnia 24 lutego 1951 r. w sprawie obowiązku utrzymywania minimalnych zapasów (minimum asortymentowego) artykułów mydlarsko-tłuszczowych w społecznych sklepach detalicznych (vide PUG Nr 7/37, str. 257). Zmiana dotyczy ilości mydła toaletowego, jaka powinna być przechowywana przez sklepy Centrali Rolniczej „Samopomoc Chłopska”.

W Nr. A-67 Monitora Polskiego pod poz. 881 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 12 lipca 1951 r. w sprawie obowiązku zaofiarowania do skupu zużytej galanterii azbestowej i innych zużytych wyrobów z azbestu. Zarządzenie nakłada poprzez właściwych ministrów na jednostki gospodarki społecznej obowiązek zaofiarowania do skupu zużytej galanterii azbestowej Zjednoczeniu Przemysłu Artykułów i Tkanin Technicznych.

W Nr. 18 Biuletynu PKPG pod poz. 172 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie gospodarki ceramiką budowlaną terenowego przemysłu materiałów budowlanych w roku 1951. Zarządzenie dotyczy cegły, pustaków ceramicznych i kafli. Artykuły te rozdzielają Wojewódzkie Komisje Planowania Gospodarczego pośród jednostek działających na terenie danego województwa, a pośród jednostek działających poza terenem danego województwa — Centrala Handlowa Materiałów Budowlanych — zgodnie z zatwierdzonymi bilansami materiałowymi.

W Nr. 20 Biuletynu PKPG opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego:

- pod poz. 190 — z dnia 21 czerwca 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji odlewów z metali nieżelaznych,
- pod poz. 191 — z dnia 21 czerwca 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji odlewów z żeliwa szarego i ciągliwego,
- pod poz. 192 — z dnia 21 czerwca 1951 r. w sprawie zaopatrzenia w artykuły ściernie i tygle grafitowe oraz dystrybucji tych artykułów,
- pod poz. 194 — z dnia 26 czerwca 1951 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji gwoździ, drutu i czarnych narzędzi i
- pod poz. 195 — z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie dystrybucji i zaopatrzenia w odczynniki chemiczne i chemikalia laboratoryjne.

Zarządzenia określają tryb składania zapotrzebowania i zamówień na te artykuły oraz zasady ich rozdziału.

W Nr. 20 Biuletynu PKPG pod poz. 193 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie ustalenia zapotrzebowania na ziemniaki na okres jesienno-zimowy 1951/52 r. Zarządzenie ustala tryb składania zapotrzebowania na ziemniaki przez zakłady pracy i zakłady żywienia zbiorowego znajdujące się w miejscowościach wymienionych w wykazie, załączonym do zarządzenia.

W tymże numerze pod poz. 197 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie gospodarki czysciwem. W myśl zarządzenia Centrala Odpadków Użytkowych wydzielać będzie i odstępować szmaty i odpadki bawełniane Zjednoczeniu Przemysłu Artykułów i Tkanin Technicznych. Zarządzenie reguluje ponadto tryb składania zapotrzebowania na czysciwo i zasady jego rozdziału.

Patrz: „Planowanie” — planowanie uzyskiwania odpadków nieżelaznych. **„Dostawy, Roboty i Usługi”** — ogólne warunki dostaw.

CENY

W Nr. A-66 Monitora Polskiego pod poz. 866 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 18 lipca 1951 r. o zmianie uchwały Prezydium Rządu z dnia 28 kwietnia 1951 r. w sprawie trybu zatwierdzania cen na artykuły produkcji spółdzielczej (vide PUG Nr 7/37, str. 257). Zmiana dotyczy kompetencji Ministra Przemysłu Drobego i Rzemiosła w zakresie zatwierdzania cen na artykuły farmaceutyczne oraz sprzęt pomocniczy dla lecznictwa.

Patrz: „Budownictwo” — obniżenie cen kosztorysowych.

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI

W Nr. A-60 Monitora Polskiego pod poz. 811 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o nadzór nad wykonaniem inwestycyjnych robót budowlanych i montażowych. W myśl zarządzenia inwestorzy realizujący plan inwestycyjny a nie mogący we własnym zakresie wykonywać nadzoru nad wykonaniem robót budowlanych i montażowych powinni zlecać wykonywanie tego nadzoru właściwym terytorialnie dyrekcjom budowy osiedli robotniczych, zawierając umowy według wzoru załączonego do zarządzenia. Jednocześnie traci moc poprzednio obowiązujące w tym zakresie zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 3 maja 1950 r. w sprawie trybu zlecania nadzoru nad wykonaniem inwestycyjnych robót budowlanych (vide PUG Nr 7/25, str. 177).

W Nr. A-61 Monitora Polskiego pod poz. 818 ogłoszono zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie odbioru robót budowlanych i montażowych objętych planem inwestycyjnym oraz sposobu przeprowadzania

rozrachunków za te roboty. W myśl zarządzenia w resorcie transportu drogowego i lotniczego przy odbiorze robót budowlanych i montażowych objętych planem inwestycyjnym nie stosuje się niektórych przepisów zarządzenia Ministra Komunikacji z dnia 30 października 1950 r. w sprawie szczegółowych warunków odbioru dostaw i robót oraz sposobu przeprowadzania rozrachunków za wykonane dostawy i roboty (vide PUG Nr 1/31, str. 25), a rozliczeń dokonuje się wg przepisów zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 5 lutego 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o wykonanie robót budowlanych i montażowych (vide PUG Nr 4/34, str. 132 i Nr 5/35, str. 172).

W Nr. A-68 Monitora Polskiego pod poz. 889 zamieszczono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 19 lipca 1951 r. w sprawie **dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa oraz niektórych kategorii osób prawnych.** Zarządzenie reguluje sprawę dostaw, robót i usług na rzecz jednostek podległych Ministrowi Budownictwa Miast i Osiedli i zawiera przepisy dotyczące upoważnienia do udzielania zamówień, drobnych robót budowlanych, przetargów, zamówień w trybie bezprzetargowym, zawierania umów oraz wadium, zabezpieczeń umów i zaliczek.

W Nr. 13 Biuletynu FKPG pod poz. 170 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 1 czerwca 1951 r. w sprawie **ogólnych warunków dostaw związanych z obrotem handlowym z zagranicą.** Do zarządzenia dołączone są ogólne warunki dostaw towarów przeznaczonych na eksport i ogólne warunki dostaw towarów pochodzących z importu. Ogólne warunki dotyczą w obrocie krajowym wszelkich towarów importowanych i eksportowanych i zawierają przepisy dotyczące planów dostawy, dyspozycji wysyłkowych, cen i rozliczeń, odbioru i badania towaru, jego wysyłki i magazynowania oraz opakowania.

W tymże numerze pod poz. 177 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 czerwca 1951 r. w sprawie **zawierania umów o wykonanie robót budowlanych i montażowych z Centralą Prywatnego Przemysłu Mineralnego i Materiałów Budowlanych.** Pismo wyjaśnia, w jaki sposób należy stosować zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 5 lutego 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o wykonanie robót budowlanych i montażowych (vide PUG Nr 4/34, str. 132 i Nr 5/35, str. 172) przy udzielaniu zamówień na roboty budowlane i montażowe Centrali Prywatnego Przemysłu Mineralnego i Materiałów Budowlanych oraz podaje wzór umowy z tą Centralą.

W Nr. 19 Biuletynu FKPG pod poz. 182 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 9 czerwca 1951 r. w sprawie **zmiany ogólnych warunków dostawy cukru białego i rafinady, owoców, warzyw i ziemiaków wczesnych w stanie świeżym** (vide PUG Nr 12/30, str. 341). Zmiany dotyczą zwrotu opakowań.

Podobne zarządzenie zamieszczono w Biuletynie FKPG Nr 20, poz. 188 jako zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 25 kwietnia 1951 r. w sprawie **zmiany ogólnych warunków dostawy zbóż i przetworów zbożowych.** Zmiany dotyczą również zwrotu opakowań.

W tymże numerze pod poz. 202 opublikowano pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 29 maja 1951 r. w sprawie wyjaśnienia zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 5 lutego 1951 r. o **stosowaniu wzoru umowy ramowej o wykonanie robót budowlanych i montażowych** (vide PUG Nr 4/34, str. 132). Pismo wyjaśnia, co należy rozumieć przez „rachunek końcowy” i „rachunek ostateczny”.

FINANSE

W Nr. A-60 Monitora Polskiego pod poz. 808 opublikowano zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 czerwca 1951 r. w sprawie **organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw geodezyjnych podległych Głównemu Urzędowi Pomiarów Kraju.** Zarządzenie zawiera przepisy dotyczące organizacji finansowej tych przedsiębiorstw, systemu rozliczeń, podatku obrotowego i podatku od operacji niefinansowych, podziału zysku, normatywów środków obrotowych, amortyzacji i finansowania robót kapitałowych oraz stosunków finansowych między generalnym wykonawcą, podwykonawcą i zleceniodawcą. Do zarządzenia dołączony jest wykaz jednostek wykonawstwa inwestycyjnego podległych Głównemu Urzędowi Pomiarów Kraju.

W tymże numerze pod poz. 812 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dnia 25 czerwca 1951 r. w sprawie **finansowania w roku 1951 wydatków organizacyjno-rozruchowych w nowobudujących się przedsiębiorstwach i zakładach lub w powstających na skutek działalności inwestycyjnej nowych oddziałach czynnych przedsiębiorstw i zakładów.** Zarządzenie określa, co zalicza się do tego rodzaju wydatków oraz stanowi, że wydatki te pokrywane będą ze środków planu inwestycyjnego na 1951 rok, określając sposób włączania tych wydatków do tego planu.

W Nr. A-61 Monitora Polskiego pod poz. 817 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 czerwca 1951 r. w sprawie **udzielania krótko- i średnioterminowych kredytów społecznym przedsiębiorstwom drobnej wytwórczości na finansowanie inwestycji pozalimitowych.** Zarządzenie określa cele oraz warunki uzyskania tych kredytów jak również sposób ich zabezpieczenia.

W tymże numerze pod poz. 819 ogłoszono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie **pokrywania kosztów utrzymania wojewódzkich zarządów budowlanych przedsiębiorstw powiatowych.** Zarządzenie wydane na podstawie uchwały Prezydium Rządu z dnia 7 kwietnia 1951 r. w sprawie utworzenia wojewódzkich zarządów budowlanych przedsiębiorstw powiatowych (vide PUG Nr 6/36, str. 219) stanowi, że zarządy te utrzymywane będą z narzutów na koszty własne nadzorowanych przedsiębiorstw i zakładów pomocniczych oraz reguluje sposób sporządzania preliminarzy finansowych i dokonywania rozliczeń.

W Nr. A-63 Monitora Polskiego pod poz. 827 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 3 lipca 1951 r. w sprawie **rozliczeń z tytułu rozwiązanych umów ubezpieczenia środków trwałych przedsiębiorstw przemysłu państwowego oraz mienia przedsiębiorstw i jednostek budżetowych.** W związku z uchwałą Prezydium Rządu z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie ubezpieczenia środków trwałych przedsiębiorstw przemysłu państwowego oraz mienia jednostek budżetowych (vide PUG Nr 3/33, str. 107) zarządzenie nakazuje Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Wzajemnych zwrot poszczególnym przedsiębiorstwom bądź jednostkom budżetowym 73% opłaconej składki za czas od dnia 1 stycznia 1951 r. do końca okresu ubezpieczenia.

W Nr. A-64 Monitora Polskiego pod poz. 852 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 28 czerwca 1951 r. w sprawie **ustalenia wzorów deklaracji, zestawień i wykazów dotyczących wpłat z zysku i pokrywania strat.** Zarządzenie określa, jakich formularzy należy używać przy podawaniu deklaracji, zestawień i wykazów dotyczących wpłat z zysku i pokrywania strat oraz podaje wzory tych formularzy.

W Nr. 6 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 61 opublikowano pismo okólne z dnia 28 maja 1951 r., które podaje do wiadomości i stosowania: zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 marca 1951 r. w sprawie **organizacji finansowej i systemu finansowego Dyrekcji Budowy Osiedli Robotniczych na rok 1951** oraz zarzą-

dzenie Ministra Finansów z dnia 23 marca 1951 r. w sprawie **ustalenia na rok 1951 wysokości odsetka pobieranego od sum zaplanowanych do zainwestowania przez Dyrekcję Budowy Osiedli Robotniczych**. Pierwsze zarządzenie określa organizację finansową Dyrekcji Budowy Osiedli Robotniczych, sposób sporządzania planów finansowo-gospodarczych i ich realizacji oraz tryb dokonywania rozliczeń. Do zarządzenia dołączony jest ramowy wykaz kosztów inwestycji z uwzględnieniem ich źródeł pokrycia. Drugie zarządzenie ustala wysokość odsetka pobieranego od sum zaplanowanych do zainwestowania przez Dyrekcję Budowy Osiedli Robotniczych na 1,5%.

PODATKI I DANINY PUBLICZNE

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 38, poz. 283 ukazał się dekret z dnia 30 czerwca 1951 r. o **podatku gruntowym**.

Dekret definiuje pojęcie gospodarstwa rolnego jako przedmiotu opodatkowania, określa osoby, na których ciąży obowiązek podatkowy, ustala podstawę opodatkowania, którą jest wyrażony w złotych ogół pożytków gospodarstwa rolnego osiągniętych w roku podatkowym zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej (przychód szacunkowy), nie wyłączając przychodów z działów specjalnych, z wód zamkniętych oraz z innych źródeł, z których przychody nie podlegają podatkowi obrotowemu; podaje przy tym zasady ustalania przychodu szacunkowego i norm przeciętnego przychodu szacunkowego. Dekret wymienia obiekty zwolnione od podatku oraz ulgi przysługujące niektórym podatnikom, przewiduje ustalanie corocznie przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia ruchomej lub stałej stawki opodatkowania, którą stosuje się do podstawy opodatkowania dla obliczenia podatku oraz upoważnia Radę Ministrów do wprowadzenia w drodze rozporządzenia obowiązku całkowitego lub częściowego uiszczenia podatku gruntowego w ziemiopłodach w poszczególnych latach podatkowych dla wszystkich lub niektórych grup podatków w całym Państwie lub na poszczególnych jego obszarach.

Nadto dekret ustala odnośnie podatku gruntowego zakres uprawnień obywatelskich komisji podatkowych działających przy organach finansowych oraz uchyla wszelkie przepisy w przedmiotach unormowanych dekretem, a w szczególności ustawę z dnia 23 czerwca 1950 r. o podatku gruntowym (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 250).

Dekret wszedł w życie z dniem ogłoszenia z mocą od 1 stycznia 1951 r.

Pod poz. 285 tegoż Dziennika Ustaw R. P. zamieszczono rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **zaliczenia poszczególnych powiatów do jednego z okręgów gospodarczych oraz ustalenia norm przeciętnego przychodu szacunkowego z hektara gruntów dla celów podatku gruntowego**.

Zaliczenie poszczególnych powiatów do jednego z trzech okręgów gospodarczych oraz wyrażone w gotówce normy przeciętnego przychodu szacunkowego z jednego hektara gruntów w zależności od ich klasy, rodzaju oraz strefy ekonomicznej i okręgu gospodarczego dla celów wymiaru podatku gruntowego za rok podatkowy 1951 podają tabele, stanowiące załączniki do rozporządzenia.

Pod kolejną poz. 286 tegoż Dziennika Ustaw R. P. znajduje się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **ustalenia stawek podatku gruntowego dla celów wymiaru podatku gruntowego na rok 1951**.

Rozporządzenie to ustala dla celów wymiaru podatku gruntowego za rok podatkowy 1951 ruchome stawki podatkowe dla poszczególnych grup gospodarstw rolnych w stosunku do ich podstawy opodatkowania oraz stałe stawki dla gospodarstw rolnych posiadanych przez różne szczegółowo wymienione w rozporządzeniu kategorie osób prawnych lub fizycznych zarówno w obrębie gospodarki społecznej, jak i w sektorze prywatnym.

W tymże numerze Dziennika Ustaw R. P. pod poz. 289 publikuje się rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **zawieszenia na rok 1951 dla niektórych grup podatników mocy przepisów dekretu o podatku gruntowym w przedmiocie opodatkowania przychodów z działów specjalnych oraz z innych źródeł**.

Rozporządzenie to zawiesza na rok 1951 przepisy dekretu o podatku gruntowym dotyczące doliczenia do podstawy opodatkowania przychodów osiągniętych przez podatników prowadzących w gospodarstwach rolnych w większym rozmiarze działy specjalne w zakresie upraw i hodowli wymienionych w rozporządzeniu, jeżeli przychody te podatek ściąga z dostaw na rzecz przedsiębiorstw gospodarki społecznej w ramach kontraktacji. Tak samo zawiesza się na rok 1951 doliczanie do podstawy wymiaru podatku gruntowego przychodów osiągniętych przez podatnika z niektórych wyliczonych w rozporządzeniu źródeł nie podlegających podatkowi obrotowemu.

W tymże numerze Dziennika Ustaw R. P. pod poz. 290 znajdujemy rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **ulg w podatku gruntowym za rok 1951 dla zapewnienia gospodarki hodowlanej w rolnictwie**.

Rozporządzenie to przewiduje określone w nim co do wysokości ulgi w podatku gruntowym na rok podatkowy 1951 dla gospodarstw rolnych indywidualnych i spółdzielczych, dostarczających trzodę chlewną do punktów skupu społecznej sieci handlowej (państwowej lub spółdzielczej) lub do innych upoważnionych do skupu przedsiębiorstw, w ramach kontraktacji. Do przyznawania ulg powołane są właściwe prezydja gminnych i miejskich rad narodowych.

Pod poz. 291 Dziennika Ustaw R. P. Nr 38 ogłoszono rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **obniżenia podatku gruntowego dla członków zrzeszeń uprawy ziemi**.

Mocą tego rozporządzenia rolnikom będącym członkami zrzeszenia uprawy ziemi przyznaje się na rok podatkowy 1951 ulgę w wysokości 30% tej części podatku gruntowego, która przypada z gruntów włączonych przez podatników do wspólnej uprawy.

Pod następną poz. 292 znajdujemy rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **zakresu i trybu działania obywatelskich komisji podatkowych dla celów podatku gruntowego oraz sposobu wynagradzania członków tych komisji**.

Rozporządzenie zawiera szczegółowe przepisy w przedmiotach objętych tytułem rozporządzenia.

Pod poz. 293 Dziennika Ustaw R. P. Nr 33 podano rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **wykonania dekretu o podatku gruntowym**.

Rozporządzenie to stanowi zbiór przepisów wykonawczych do poszczególnych artykułów dekretu z dn. 30 czerwca 1951 r. o podatku gruntowym (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 283).

Dziennik Ustaw R. P. Nr 38, poz. 294 ogłasza rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **zasad i trybu zaliczania gromad do stref ekonomicznych**.

Dla ustalenia norm przeciętnego przychodu szacunkowego z 1 ha gruntów dla celów wymiaru podatku gruntowego obszar całego Państwa dzieli się na cztery strefy ekonomiczne: miejską, podmiejską, wiejską i wiejską oddaloną. Rozporządzenie podaje zasady zaliczania poszczególnych miejscowości do stref ekonomicznych przez komisje powoływane przez przewodniczącego prezydium powiatowej rady narodowej.

W Nr. 13 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 42 opublikowano okólnik z dnia 11 maja 1951 r. w sprawie **stosowania skal podatku dochodowego**. Okólnik wyjaśnia przepisy o podatku dochodowym (vide PUG Nr 12/30, str. 345 i Nr 5/35, str. 174) dotyczące obliczania podatku w granicach działania tzw. „stopy pośredniej” i podaje przykłady.

W tymże numerze pod poz. 44 ogłoszono okólnik z dnia 13 czerwca 1951 r. w sprawie **kosztów uzyskania wynagrodzeń**. Okólnik wyjaśnia przepisy zarządzenia Ministra Finansów z dnia 6 czerwca 1951 r.

prawy prawne określania rodzajów przychodów za świadczenia usług jako podlegających opodatkowaniu według przepisów o podatku od wynagrodzeń (vide PUG Nr 8/38, str. 291), dotyczące kosztów uzyskania wynagrodzeń.

W tymże numerze pod poz. 46 zamieszczono okólnik z dnia 13 czerwca 1951 r. w sprawie zwolnienia od podatku obrotowego niektórych świadczeń wykonywanych przez rolników. Okólnik wyjaśnia przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 6 czerwca 1951 r. w sprawie wykonania dekretu o podatku obrotowym (vide PUG Nr 8/38, str. 291), dotyczące zwolnień niektórych obrotów dokonywanych przez rolników.

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 47 opublikowano okólnik z dnia 19 czerwca 1951 r. w sprawie **wykładni niektórych przepisów ustawy o podatkach terenowych** (vide PUG Nr 5/35, str. 174). Okólnik wyjaśnia niektóre przepisy ogólne tej ustawy oraz przepisy dotyczące podatku od nieruchomości, podatku od lokali, podatku targowego i podatku miejskiego.

W Nr. 15 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 50 ogłoszono okólnik z dnia 14 czerwca 1951 r. w sprawie **kwalifikacji obowiązku podatkowego rzemieślników, podlegających opodatkowaniu w formie ryczałtu, w przypadku zmiany charakteru miejscowości, w której wykonywane jest rzemiosło**. Okólnik wyjaśnia niektóre przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 8 stycznia 1951 r. w sprawie poboru w formie ryczałtu podatków obrotowego i dochodowego od drobnych rzemieślników (vide PUG Nr 3/33, str. 101).

W tymże numerze pod poz. 51 zamieszczono okólnik z dnia 14 czerwca 1951 r. w sprawie **ustalania nadwyżki spółników spółek z ograniczoną odpowiedzialnością w przypadku likwidacji spółki**. Okólnik wyjaśnia, co należy rozumieć za nadwyżki udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością dla wymiaru podatku dochodowego.

W tymże numerze pod poz. 52 opublikowano okólnik z dnia 16 czerwca 1951 r. w sprawie **udokumentowania w nieuspołeczniczonych przedsiębiorstwach gastronomicznych obrotów, podlegających opodatkowaniu według stawki 1%**. Okólnik wyjaśnia, jak powinny być księgowane w prowadzonych przez nieuspołecznione przedsiębiorstwa gastronomiczne księgach podatkowych poszczególnych typów, księgach uproszczonych i handlowych obroty dotyczące obiadów popołudniowych, domowych i klubowych.

FUNDUSZE

Dziennik Ustaw R. P. Nr 37, poz. 282 ogłasza rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 22 czerwca 1951 r. **zmieniające rozporządzenie o zasadach i sposobie zarządzania funduszem ochrony rybołówstwa**.

Rozporządzenie to wprowadza zmiany do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 13 czerwca 1935 r. o zasadach i sposobie zarządzania funduszem ochrony rybołówstwa, dotyczące zarządu funduszem, zakresu działania Komitetu Zarządu Funduszem Ochrony Rybołówstwa, wydatkowania sum funduszu, nadzoru nad właściwym zużyciem sum wypłacanych w wykonaniu planu finansowego funduszu oraz wynagrodzeń członków Komitetu Zarządu Funduszem Ochrony Rybołówstwa i wezwanych w celu wypowiedzenia się w sprawach funduszu rzeczoznawców rybackich.

Dziennik Ustaw R. P. Nr 38, poz. 287 zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **obowiązku społecznego oszczędzania oraz ustalenia stawki oszczędnościowej dla uczestników funduszu B Społecznego Funduszu Oszczędnościowego na rok 1951**.

Rozporządzenie to ustala, że obowiązkowi społecznego oszczędzania podlegają podatnicy, opłacający za rok 1951 podatek gruntowy od łącznej podstawy opodatkowania przekraczającej 7.200 zł w stosunku rocznym, a przy niższej podstawie opodatkowania podatnicy, którzy w 1950 r. podlegali obowiązkowi spo-

łecznego oszczędzania oraz określa stawki oszczędnościowe dla obu tych kategorii podatników.

W Nr. A-63 Monitora Polskiego pod poz. 828 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 5 lipca 1951 r. w sprawie **ustalenia zaliczkowych odpisów na fundusz popierania produkcji ubocznej oraz księgowego ujęcia odpisów i wydatków z tego funduszu** (vide PUG Nr 5/35, str. 170). W myśl zarządzenia podstawą obliczenia odpisu na fundusz popierania produkcji ubocznej stanowi zysk osiągnięty z realizacji produkcji ubocznej, wynikający z bilansu rocznego. Zarządzenie określa sposób obliczania tych odpisów oraz ich księgowania stosownie do jednolitego planu kont.

W tymże numerze pod poz. 830 opublikowano instrukcję Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 czerwca 1951 roku w sprawie **zasad gospodarowania funduszem zakładowym**. W myśl instrukcji podziału kwot funduszu zakładowego dokonuje dyrektor przedsiębiorstwa w porozumieniu z radą zakładową w taki sposób, by 50% przypadało na pozalimitowe inwestycje kulturalne i socjalne, pozalimitowe budownictwo mieszkaniowe oraz zasilenie budżetu wydatków akcji socjalnej danego przedsiębiorstwa, 30% na współzawodnictwo zorganizowane w zakładzie pracy oraz 20% na indywidualne nagrody dla pracowników danego przedsiębiorstwa. Instrukcja zawiera ponadto szczegółowe zasady dysponowania tymi kwotami.

W Nr. A-64 Monitora Polskiego pod poz. 856 ogłoszono okólnik Ministra Finansów z dnia 4 lipca 1951 roku w sprawie **obliczania odpisów na fundusz zakładowy w państwowych przedsiębiorstwach przemysłowych, opłacających podatek obrotowy w wysokości różnicy pomiędzy ceną zbytu a kosztami własnymi, zwiększonymi o zysk, określony w procencie planowym**. Okólnik wyjaśnia sposób dokonywania obliczeń odpisów na fundusz zakładowy z podaniem przykładów.

P R A C A

Dziennik Ustaw R.P. Nr 40, poz. 300 ogłasza rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1951 roku w sprawie **tabeli stanowisk, kwot uposażenia zasadniczego oraz dodatków funkcyjnych i służbowych pracowników terenowych organów Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji**.

Rozporządzenie ustala osiem grup uposażenia zasadniczego dla pracowników terenowych organów Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji oraz przynosi tabelę stanowisk z oznaczeniem grup uposażenia i dodatków funkcyjnych lub służbowych przywiązanych do danego stanowiska.

W Nr. A-60 Monitora Polskiego pod poz. 806 zamieszczono uchwałę Rady Ministrów z dnia 26 maja 1951 roku zmieniającą Instrukcję Nr 12 w sprawie **unormowania stosunku służbowego pracowników samorządowych, którzy przeszli do służby w wydziałach prezydentów rad narodowych** (vide PUG Nr 10/28, str. 279). Zmiana dotyczy zatrudnienia emerytów.

W Nr. A-61 Monitora Polskiego pod poz. 820 opublikowano okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 lipca 1951 r. w sprawie **wykonania postanowień ustawy o socjalistycznej dyscyplinie pracy**. Okólnik reguluje zwalnianie z pracy pracowników zatrudnionych przy budowie i konserwacji dróg lądowych, a będących użytkownikami małych i średnich gospodarstw rolnych.

W Nr. A-64 Monitora Polskiego ogłoszono: pod poz. 854 — zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 7 lipca 1951 r. w sprawie **ustalenia wykazu średnich szkół zawodowych, których absolwenci podlegają przepisom ustawy o planowym zatrudnianiu absolwentów średnich szkół zawodowych oraz szkół wyższych**, a pod poz. 855 — zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego z dnia 12 lipca 1951 r. w sprawie **ustalenia dodatkowego wykazu średnich szkół zawodowych II stopnia, których absolwenci podlegają w roku 1951 przepisom ustawy o planowym zatrudnianiu absolwentów średnich szkół zawodowych oraz szkół wyższych**.

Zarządzenia zawierają wykazy tych szkół.

W tymże numerze pod poz. 851 zamieszczono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lipca 1951 roku w sprawie **Tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Prezydium Rady Ministrów**. Zarządzenie określa stanowiska w Centralnym Urzędzie Skupu i Kontraktacji z podaniem grup uposażenia oraz stawek dodatków funkcyjnych i służbowych.

Podobne zarządzenie odnoszące się do Ministerstwa Kolei opublikowano w Monitorze Polskim Nr A-66 pod poz. 868 jako zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1951 r. w sprawie **Tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Ministerstwa Kolei**.

W Nr A-69 Monitora Polskiego pod poz. 895 zamieszczono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **przywilejów dla górników, zatrudnionych w podziemnych kopalniach glin szlachetnych kaolinów, magnezytów i gipsów**. Uchwała rozciąga na tych górników przepisy dotyczące przywilejów górników w górnictwie węglowym (vide PUG Nr 1/19, str. 11 i Nr 3/33 str. 104).

W Nr 5 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 45 ogłoszono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 8 maja 1951 roku w sprawie **zwiększenia zatrudnienia inwalidów**. Zarządzenie nakazuje zakładom pracy podległym Ministrowi Budownictwa Miast i Osiedli zwiększenie stanu zatrudnienia inwalidów ponad wymagane ustawowo 3% stanu załogi i wskazuje, przy jakich przede wszystkim pracach należy inwalidów zatrudniać.

W tymże numerze pod poz. 50 zamieszczono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 19 maja 1951 r. w sprawie **zapobieżenia płynności kadr w resorcie Budownictwa Miast i Osiedli**. Zarządzenie określa, jacy pracownicy w tym resorcie podlegają przepisom o zapobieżeniu płynności kadr oraz w jakich przypadkach mogą być zwalniani.

W tymże numerze pod poz. 52 opublikowano okólnik Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 3 maja 1951 r. w sprawie **dodatkowego zatrudnienia sił technicznych**. W myśl okólnika pracownicy techniczni w tym resorcie zatrudnieni w niepełnym wymiarze godzin powinni przedstawić zezwolenie ze swego zasadniczego miejsca pracy na zajęcie uboczne pod rygorem zwolnienia.

P L A C E

W Nr A-67 Monitora Polskiego pod poz. 880 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie **wynagrodzeń rzeczoznawców (biegłych) przy izbach rzemieślniczych oraz zrzeszeniach prywatnego przemysłu**. Zarządzenie określa sposób obliczania wynagrodzenia oraz stawki godzinowe.

W tymże numerze pod poz. 882 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 13 lipca 1951 r. zmieniające zarządzenie z dnia 1 marca 1951 r. w sprawie **sezonowej premii za ciągłość i wydajność pracy pracowników, zatrudnionych przy pracach sezonowych** (vide PUG Nr 6/36 str. 218). Zmiany dotyczą rozszerzenia kręgu pracowników, do których stosuje się premie.

W tymże numerze pod poz. 883 zamieszczono instrukcję Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 lipca 1951 r. w sprawie **trybu postępowania przy wykorzystywaniu kwot przeznaczonych na współzawodnictwo, nagrody indywidualne oraz wynagrodzenia za prace zlecone i udział w komisjach w przedsiębiorstwach nieobjętych działaniem ustawy o funduszu zakładowym** (vide PUG Nr 5/35 str. 173). Instrukcja określa, jakie kwoty procentowo mogą być wydatkowane, maksymalną wyso-

kość nagród indywidualnych oraz zasady przyznawania nagród i wypłacania wynagrodzeń za prace zlecone.

W Nr 18 Biuletynu PKPG pod poz. 164 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 25 maja 1951 roku w sprawie **zasad wynagradzania i norm pracy w państwowych biurach projektów**. Zarządzenie wprowadza z dniem 1 marca 1951 r. w państwowych biurach projektów nowy regulamin wynagradzania pracowników umysłowych oraz normy nakładu pracy akordowej przy sporządzaniu dokumentacji technicznej. Dołączony do zarządzenia regulamin przewiduje system akordowo-premiowy i system premiowy.

W tymże numerze pod poz. 171 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **kosztów szkolenia junaków Powszechnej Organizacji Służba Polsce**. W myśl zarządzenia wszelkie koszty, które w związku ze szkoleniem junaków i w granicach obowiązujących umów obowiązany jest ponosić wykonawca robót, przy których zatrudnieni są junacy, pokrywa się z funduszu obrotowych wykonawcy.

W Nr 20 Biuletynu PKPG pod poz. 200 opublikowano pismo okólne Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie **pokrywania wydatków w zakresie wynalazczości oraz prac zleconych i komisyjnych w państwowych przedsiębiorstwach przemysłowych**. Pismo wyjaśnia sposób wydatkowania 1% od funduszu płac zarezerwowanego na wydatki związane z racjonalizacją, wynagrodzeniami za prace zlecone i udział w komisjach.

W tymże numerze pod poz. 201 ogłoszono pismo okólne Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie **wynagradzania społecznych inspektorów pracy**. Pismo wyjaśnia, że ryczałtowe wynagrodzenie dla społecznych inspektorów pracy powinno być wypłacane z funduszu płac i księgowane w ciężar tego funduszu.

W Nr 13 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 45 zamieszczono okólnik z dnia 13 czerwca 1951 r. w sprawie **wynagradzania inkasentów podatku od lokali, pobierających równocześnie podatek miejski bądź też podatek od zbytku mieszkaniowego**. Okólnik wyjaśnia, że inkasentom tym przysługuje oddzielne wynagrodzenie z tytułu podatku od lokali, podatku miejskiego i podatku od zbytku mieszkaniowego z tym, że łączna suma wynagrodzeń nie może przekroczyć 100 zł miesięcznie od nieruchomości, a przy kilku nieruchomościach — 500 zł miesięcznie łącznie.

Patrz: „Fundusze” — zasady gospodarowania funduszem zakładowym,

„Praca” — tabele stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych,

„Przemysł” — premiowanie wykorzystania mułu węglowego.

GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI

W Dzienniku-Ustaw R.P. Nr 40, poz. 306 znajduje się rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 12 lipca 1951 r. w sprawie **utrzymania porządku i czystości w nieruchomościach**.

Rozporządzenie to zawiera szereg przepisów higieniczno-sanitarnych zmierzających do zabezpieczenia porządku i czystości w nieruchomościach. Do utrzymywania porządku i czystości w nieruchomościach obowiązany jest jej właściciel, osoba reprezentująca jego prawa lub sprawująca zarząd nad nieruchomością, a także najemca, jeśli chodzi o część składową nieruchomości. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia straciło moc rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 26 września 1935 r. o utrzymaniu porządku i czystości w miejscach publicznych i niektórych miejscach prywatnych (Dz.U.R.P. z 1935 roku Nr 76, poz. 476 i z 1936 r. Nr 13, poz. 115).

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

W Nr A-68 Monitora Polskiego pod poz. 887 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1951 roku o **rozdziale i wykorzystaniu mieszkań pracowniczych i służbowych**. Uchwała wprowadza dwie dołączone do niej instrukcje. Instrukcja Nr 1 o zasadach i trybie rozdziału mieszkań uzyskanych w ramach publicznego budownictwa mieszkaniowego zawiera przepisy dotyczące trybu planowania przyrostu powierzchni mieszkań, zasad i trybu rozdziału mieszkań oraz kontroli i nadzoru rozdziału mieszkań. Instrukcja Nr 2 w sprawie norm zaludnienia mieszkań pracowniczych i kontroli ich stosowania zawiera przepisy dotyczące norm zaludnienia mieszkań pracowniczych, trybu postępowania w przypadku niedostatecznego zaludnienia oraz kontroli i nadzoru w zakresie wykorzystania mieszkań.

Z D Z R O W I E

W Nr 12 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Zdrowia pod poz. 121 opublikowano instrukcję w sprawie **orzecznictwa o czasowej niezdolności do pracy**. Instrukcja zawiera wytyczne dla lekarzy przy stwierdzaniu przez nich czasowej niezdolności do pracy. Do instrukcji dołączony jest regulamin orzecznictwa o czasowej niezdolności do pracy, który określa, jacy lekarze, w jakich przypadkach i na jaki okres mogą stwierdzać niezdolność do pracy.

O Ś W I A T A I N A U K A

W Nr A-66 Monitora Polskiego pod poz. 865 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie **systemu stypendialnego w szkołach zawodowych podległych Centralnemu Urzędowi Szkolenia Zawodowego**. Uchwała przewiduje dla uczniów tych szkół stypendia gotówkowe oraz stypendia w naturze obejmujące całkowite lub częściowe wyposażenie w odzież, bieliznę i obuwie. Plan stypendialny na każdy rok szkolny określa Prezes Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministrem Finansów.

W Nr A-68 Monitora Polskiego pod poz. 886 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1951 roku w sprawie **państwowego planu stypendialnego dla młodzieży szkół wyższych podległych Ministrowi Kultury i Sztuki** na okres od dnia 1 stycznia 1951 roku do dnia 31 grudnia 1951 roku. Plan przewiduje stypendia zwyczajne, premie stypendialne, stypendia mieszkaniowe, stypendia dyplomowe, specjalne stypendia artystyczne i jednorazowe zasiłki.

W Nr 18 Biuletynu PKPG pod poz. 174 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Ministra Szkół Wyższych i Nauki i Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 czerwca 1951 r. w sprawie **rozdziału, odbywania i finansowania praktyk dyplomowych studentów**. Zarządzenie reguluje czas trwania praktyk, tryb ich zgłaszania i rozdziału oraz obowiązki zakładów pracy wobec zatrudnionych praktykantów.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ I STATYSTYKA

W Nr A-63 Monitora Polskiego pod poz. 831 opublikowano okólnik Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie **statystyki budowlanej**. Okólnik ustala tryb postępowania prezydów gminnych, miejskich i powiatowych rad narodowych przy sporządzaniu sprawozdań z zakresu statystyki budowlanej.

W Nr A-65 Monitora Polskiego pod poz. 859 ogłoszono zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 czerwca 1951 r. w sprawie **wprowadzenia formularzy i instrukcji w zakresie sprawozdawczości statystycznej podległych jednostek na rok 1951**. Do zarządzenia dołączone są instrukcja i wzory formularzy. Instrukcja zawiera przepisy dotyczące sprawozdawczości statystycznej z kontroli wykonania narodowego planu gospodarczego i budżetu służby zdrowia na rok 1951 oraz z działalności operatywnej zakładów społecznych służby zdrowia.

W Nr A-67 Monitora Polskiego pod poz. 884 zamieszczono instrukcję Ministra Finansów z dnia 19 lipca 1951 r. w sprawie **wzorów sprawozdań przedsiębiorstw państwowych w przedmiocie rozliczeń z budżetem Państwa z tytułu środków obrotowych**. Instrukcja ustala wzory sprawozdań załączone do niej oraz określa sposób ich wypełniania.

W Nr 5 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 44 zamieszczono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 2 maja 1951 r. w sprawie **sprawozdawczości inwestycyjnej na rok 1951**. Zarządzenie nakłada na podległych inwestorów obowiązek składania sprawozdań miesięcznych i kwartalnych z wykonania inwestycji własnych w 1951 r. i określa terminy i sposób składania tych sprawozdań.

Patrz: „Rolnictwo” — ustalenie jednolitych danych o powierzchni użytków rolnych i innych gruntów.

ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTW GOSPODARKI USPOŁECZNIONEJ

W Nr A-61 Monitora Polskiego pod poz. 816 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie **powoływania komisji w przedsiębiorstwach państwowych oraz organizacjach spółdzielczych**. Zarządzenie reguluje tryb powoływania komisji w przedsiębiorstwach państwowych i organizacjach spółdzielczych oraz wynagrodzenie członków tych komisji.

W Nr A-64 Monitora Polskiego pod poz. 853 ogłoszono zarządzenie Ministra Przemysłu Chemicznego z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie **zastępstwa sądowego przez organy zastępstwa prawnego przedsiębiorstw państwowych podległych Ministrowi Przemysłu Chemicznego**. Zarządzenie zleca organom zastępstwa prawnego zastępstwo sądowe tych przedsiębiorstw przed Sądem Najwyższym i sądami wojewódzkimi, w innych sprawach dyrektor przedsiębiorstwa może zlecić zastępstwo sądowe organom zastępstwa prawnego, jeśli uzna to za wskazane.

Patrz: „Komunikacja i łączność” — organizacja służb transportowych,

„Finanse” — organizacja finansowa przedsiębiorstw geodezyjnych,

— organizacja finansowa Dyrekcji Budowy Osiedli Robotniczych,

„Organizacja Urzędów” — zakres działania komórek zaopatrzenia resortu górnictwa.

ORGANIZACJA URZĘDÓW

W Nr A-60 Monitora Polskiego pod poz. 807 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie **utworzenia Centralnego Zarządu Zaopatrzenia resortu górnictwa i zakresu działania komórek zaopatrzenia w centralnych zarządach przemysłu i przedsiębiorstwach**. Uchwała określa zakres działania nowoutworzonego centralnego zarządu oraz zakres działania komórek zaopatrzenia w innych centralnych zarządach resortu górnictwa, jak również komórek zaopatrzenia w zjednoczeniach i innych przedsiębiorstwach.

W Nr A-61 Monitora Polskiego pod poz. 813 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 26 maja 1951 roku w sprawie **tyczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Rolnictwa**. Dołączona do uchwały tymczasowa struktura organizacyjna określa podział Ministerstwa na departamenty i wydziały oraz centralne zarządy.

W Nr A-69 Monitora Polskiego pod poz. 896 zamieszczono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 10 lipca 1951 r. w sprawie **zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Głównego Urzędu Pomiarów Kraju**. Zarządzenie zawiera podział Urzędu na Biura i Wydziały.

Patrz: „Komunikacja i Łączność” — organizacja służb transportowych,
„Praca” — tabele stanowisk.

GOSPODARKA MAJĄTKIEM PAŃSTWOWYM

W Nr 19 Biuletynu PKPG pod poz. 180 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dn. 7 czerwca 1951 r. w sprawie **zasad ubezpieczenia mienia jednostek gospodarki społecznej od ognia i innych zdarzeń losowych**. Zarządzenie zawiera przepisy dotyczące ubezpieczenia od ognia, ubezpieczenia żywego inwentarza i innych rodzajów ubezpieczeń.

Patrz: „Finanse” — rozliczenia z tytułu rozwiązanych umów ubezpieczenia.

KONTROLA PAŃSTWOWA

W Nr A-61 Monitora Polskiego pod poz. 814 opublikowano zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 26 czerwca 1951 r. o **organizacji i funkcjonowaniu kontroli wewnętrznej w Ministerstwie Przemysłu Chemicznego oraz w przedsiębiorstwach i instytucjach podległych**, a w nr A-66 pod poz. 867 — zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1951 r. w sprawie **organizacji i funkcjonowania kontroli wewnętrznej w Ministerstwie Leśnictwa oraz w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach podległych**. Zarządzenia zawierają przepisy dotyczące organizacji kontroli wewnętrznej w tych resortach, zakresu działania organów kontroli, planowania kontroli, dokumentacji, sprawozdawczości i postępowania pokontrolnego, współdziałania kontroli wewnętrznej z innymi jednostkami organizacyjnymi, współpracy z kontrolą państwową, finansową i bankową oraz władzami powołanymi do ścigania przestępstw, współpracy z kontrolą społeczną oraz powoływania, odwoływania i przenoszenia pracowników organów kontroli.

W Nr A-66 Monitora Polskiego pod poz. 862 ogłoszono uchwałę Rady Państwa z dnia 12 lipca 1951 r. w sprawie **wykonywania postanowień organów kontroli Najwyższej Izby Kontroli, wydanych na podstawie art. 29 ustawy z dnia 9 marca 1949 r. o kontroli państwowej**. Uchwała wprowadza dołączoną do niej instrukcję, która określa, co powinno zawierać postanowienie organu kontroli oraz środki odwoławcze przysługujące od tego postanowienia i tryb wykonania postanowienia.

RÓŻNE

Dziennik Ustaw R. P. Nr 37, poz. 281 zawiera rozporządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 2 lipca 1951 r. w sprawie **opłat za czynności Kolegium Rzeczników Patentowych**.

Rozporządzenie przynosi w załączniku taryfę opłat za czynności Kolegium Rzeczników Patentowych, przewiduje zwolnienie wynalazców od całości lub części opłat w sprawach dotyczących wynalazków lub wzorów, które mogą posiadać istotne znaczenie dla gos-

podarki narodowej oraz określa przypadki, w których Kolegium Rzeczników Patentowych może dokonywać niezbędnych czynności przed uiszczeniem opłat należnych za te czynności Kolegium i Urzędowi Patentowemu. O ile chodzi o zagranicznych zleceniodawców, wykonywanie tych czynności przez Kolegium Rzeczników Patentowych przed uiszczeniem opłat dopuszczalne jest za zezwoleniem właściwych władz dewizowych.

Dziennik Ustaw Nr 38, poz. 284 przynosi dekret z dnia 30 czerwca 1951 r. o **obowiązku świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne**.

Dekret wprowadza obowiązek świadczeń w naturze na terenie gmin oraz miast nie stanowiących powiatów. Świadczenia w naturze polegają na wykonaniu pracy niewykwalifikowanej, przy czym osoby posiadające kwalifikacje zawodowe, osoby posiadające środki przewożowe oraz posiadające materiały niezbędne do robót wykonywanych w ramach świadczeń w naturze, mogą być zobowiązane zamiast wykonania pracy niewykwalifikowanej, do wykonania odpowiednio bądź określonych prac w zakresie swego zawodu bądź do dostarczenia środków przewożowych bądź materiałów. W przypadkach przewidzianych dekretem świadczenia w naturze mogą być zastąpione świadczeniami pieniężnymi.

Dekret wymienia cele, dla których mogą być stosowane świadczenia w naturze, określa osoby, które podlegają obowiązkowi świadczeń w naturze, przewiduje zwolnienia i ograniczenia tego obowiązku, ustala wysokość świadczeń w naturze i sposób ich wykonania. Z dniem wejścia w życie dekretu tracą moc wszelkie przepisy w przedmiotach nim unormowanych, a w szczególności: 1) ustawa z dnia 26 marca 1935 r. o świadczeniach w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 204 i z 1936 r. Nr 85, poz. 593) i 2) ustawa śląska z dnia 9 stycznia 1935 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych (Dz. Ust. Śl. Nr 3, poz. 3) w części dotyczącej świadczeń w naturze. Dekret wszedł w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 1951 r.

W Nr A-66 Monitora Polskiego pod poz. 872 zamieszczono okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 lipca 1951 r. w sprawie **uzgadniania ogłaszanych w Monitorze Polskim aktów prawnych, dotyczących prezydium rad narodowych**. Okólnik stanowi, że akty prawne, których wykonanie poruczone jest terenowym organom jednolitej władzy państwowej — w szczególności zarządzenia, okólniki, instrukcje i obwieszczenia dotyczące organizacji, zakresu działania lub toku działalności prezydium rad narodowych i ich wydziałów (referatów) — mogą być kierowane do ogłoszenia w Monitorze Polskim dopiero po uzgodnieniu ich z zespołem II Prezydium Rady Ministrów.

W Nr 20 Biuletynu PKPG opublikowano dwa pisma okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego:

pod poz. 203 — z dnia 28 czerwca 1951 r. w sprawie **trybu zamawiania fachowych i naukowych książek zagranicznych i publikacji nieperiodycznych** przez urzędy, instytucje państwowe oraz przedsiębiorstwa gospodarki społecznej i

pod poz. 205 — z dnia 5 lipca 1951 r. w sprawie **trybu zamawiania fachowych i naukowych czasopism i publikacji periodycznych zagranicznych** przez urzędy, instytucje państwowe oraz przedsiębiorstwa gospodarki społecznej.

Przedmiot tych pism okólnych określony jest w tytułach.

Orzecznictwo w sprawach gospodarczych

Sąd Najwyższy

Izba Karna

I. Zgodność albo niezgodność postępowania z okólnikami i instrukcjami służbowymi nie w każdym przypadku stanowi o istnieniu przestępstwa karnego. W pewnych przypadkach „przestępstw gospodarczych” formalne przestrzeganie dyrektyw i instrukcji może nie usprawiedliwiać oskarżonego co do popełnienia przestępstwa karnego, w innych — nie przesądzać o istnieniu znamion przestępstwa karnego w postępowaniu sprzecznym z okólnikami. Rozstrzygający jest stosunek czynu i zamiaru sprawcy (stanowiącego element dyspozycji przestępstwa) do interesu publicznego. Toteż „podstawianie” niejako w miejsce dyspozycji przepisu karnego, treści okólnika, jest symplifikowaniem sądowego procesu karnego i sprowadzać może rozpoznanie istoty przestępstwa karnego na manowce formalizmu.

II. Motywy wyroku oparte na przesłance, iż sam fakt rejonizacji i podziału hurtowni przesądza o natychmiastowej realizacji zamierzonej polityki dystrybucyjnej i ma działanie „automatyczne” są nieprzekonywujące i obrony oskarżonych w sprawie niniejszej nie odpierają. Abstrakcyjno logiczne rozumowanie nie może zastąpić konkretnej analizy i ustaleń faktycznych w przedmiocie tego, od kiedy każda z wydzielonych hurtowni miała realne możliwości ograniczenia sprzedaży do swego terytorium i czy w okresie realizowania „rejonizacji” nie było stadium przejściowego, dopuszczającego jeszcze wyjątki od wprowadzonej w życie zasady. Prawdy materialnej należy szukać nie w oderwanych, spekulatywnych rozumowaniach, lecz w ujawnieniu faktów i zastosowaniu do nich należytych kryteriów oceny.

III. Sporządzane przez członków kontroli protokoły kontroli stanowiące dowód w sprawie karnej, w razie poważnych zarzutów podnoszonych przez oskarżonych winny być z reguły poddane ocenie biegłych sądowych posiadających znajomość i kwalifikacje co najmniej takie, jakie posiadają kontrolerzy — świadkowie występujący w sprawie. Nadanie natomiast świadkom-kontrolerom charakteru biegłych sądowych może mieć miejsce w przypadkach, gdy materiał kontroli nie budzi wątpliwości.

Sąd Najwyższy w sprawie Jerzego S. i Leona G. oskarżonych z art. 41 § 1 m.k.k. po rozpoznaniu rewizji oskarżonych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 września 1950 r. na podstawie art. 375 i 488 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej skazania oskarżonych Leona G. i Jerzego S. i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania.

Rewizje oskarżonych zarzucają między innymi:

1) brak ustalenia przez Sąd Apelacyjny obiektywnej szkody dla interesu publicznego w zakresie planowego rozdziału towarów między ludność, jak również brak dowodów dla ustalenia przypisanej oskarżonemu winy nieumyślnej,

2) pominięcie dowodów obalających drugi zarzut postawiony oskarżonemu, a w szczególności okólnika z dn. 6 lipca 1948 r., który wprowadził dopiero kategorycznie zasadę rejonizacji,

3) wadliwość opinii biegłych, która po pierwsze przyjmuje błędne kryterium „deficytywości” towarów, a po wtóre sztucznie zwiększa procent tych, uznanych za deficytowe, towarów przez mechaniczny podział czasokresu operacji z pominięciem, iż obliczenie stosunku procentowego towarów deficytowych do pozostałych miało charakter ciągły.

W uzasadnieniu

Sąd Najwyższy wyraził, między innymi, następujące poglądy prawne:

Oskarżonym Leonowi G. i Jerzemu S. Sąd Apelacyjny przypisał szkodnictwo gospodarcze, ścigane na podstawie art. 41 m.k.k., a polegające na:

a) zaopatrywaniu w pierwszej połowie roku 1948 prywatnego sektora handlowego w towary włókiennicze tzw. „deficytowe” w rozmiarze przekraczającym dopuszczalne normy,

b) naruszeniu zasady rejonizacji przez sprzedawanie towarów wyżej wymienionych kategorii, kupcom nieuprawnionym do zaopatrywania się w kierowanej przez oskarżonych hurtowni, — ponadto zaś oskarżonemu Leonowi G.:

c) sprzedawanie asortymentu towarów, do których sprzedaży kierowana przezeń hurtownia nie była upoważniona, wobec wyłączności, zastrzeżonej dla sprzedaży tych towarów przez inne hurtownie.

Odnosnie zarzutu pierwszego — oskarżeni zakwestionowali przyjętą przez akt oskarżenia treść pojęcia „deficytywości”, tłumacząc się, iż sprzedawane przez nich towary nie były deficytowe w prawidłowym rozumieniu tego pojęcia.

Po pierwsze jak bronią się oskarżeni — zakwalifikowanie towarów do kategorii „deficytowych” lub „nadwyżkowych” należało do nich, jako dyrektorów hurtowni. Po wtóre — kwalifikowali towary prawidłowo, kierując się nie tylko nomenklaturą surowca, lecz i gatunkiem, jakością oraz „chodliwością” towaru w konkretnych warunkach miejsca, czasu i stopnia organizacji zarządzanej przez nich hurtowni.

Oskarżeni podjęli — jak z powyższego widać — obronę nie na płaszczyźnie formalnej zgodności ich postępowania z okólnikami, wydanymi w tej kwestii, lecz w płaszczyźnie materialnej treści ich działalności, w płaszczyźnie meritum tej działalności.

Obrona taka winna być przez sąd orzekający rozważona i odparta materiałem dowodowym lub uznana za uzasadnioną.

Pod tym kątem widzenia nie można uznać za wystarczające ograniczenie dowodów w sprawie niniejszej do formalno-logicznej interpretacji okólników i arytmetycznego ustalenia procentowego stosunku sprzedanych towarów bawelnianych i jedwabnych do wartości ogólnej puli zakupu.

Instrukcje i okólniki stanowią oczywiście bardzo ważny element dowodowy w sprawie i pominięcie ich w tym charakterze byłoby jaskrawym błędem, lecz równocześnie nie wyczerpują one materiału dowodowego i nie przesądzają wyłącznie o istnieniu lub braku znamion przestępstwa w postępowaniu oskarżonych.

Zgodność albo niezgodność postępowania z okólnikami i instrukcjami służbowymi nie w każdym przypadku stanowi o istnieniu przestępstwa karnego. W pewnych przypadkach „przestępstw gospodarczych” formalne przestrzeganie dyrektyw i instrukcji może nie usprawiedliwiać oskarżonego co do popełnienia przestępstwa karnego, w innych — nie przesądzać o istnieniu znamion przestępstwa karnego w postępowaniu sprzecznym z okólnikami. Rozstrzygający jest stosunek czynu i zamiaru sprawcy (stanowiącego element dyspozycji przestępstwa) do interesu publicznego. Toteż „podstawienie” niejako w miejsce dyspozycji przepisu karnego, treści okólnika, jest symplifikowaniem sądowego procesu karnego i sprowadzać może rozpoznanie istoty przestępstwa karnego na manowce formalizmu.

Przestępstwo karne jest zjawiskiem społecznym innej jakości, aniżeli naruszenie okólnika, choć często to ostatnie pokrywa się z pojęciem przestępstwa karnego, albo stanowi jego główny element.

W sprawie niniejszej Sąd Apelacyjny ustalił, iż wchodzące w grę okólniki, na których naruszeniu przez oskarżonych została oparta teza oskarżenia, są pod względem zarówno treści, jak i terminologii niejednolite, co powoduje ich niejasności i wątpliwości „interpretacyjne”. W tej materii Sąd powołuje się na zeznania świadka R. od kilku lat pracownika Centrali Tekstylnej, a obecnie jej dyrektora naczelnego, który to świadek w mniejszym stopniu posiada cechy świadka biegłego, aniżeli świadek M. Tym więcej zatem wobec niejasności treści wymienionych instrukcji oraz wątpliwości co do ich trafności — nie można oceniać postępowania oskarżonych tylko w płaszczyźnie jego zgodności z tymi dokumentami. Postępowanie dowodowe winno być pójść po linii konkretnego ustalenia na podstawie dokumentacji hurtowni, jakie towary i w jakim czasie były sprzedawane kupcom prywatnym i zasięgnąć opinii znawców co do tego, czy operacje oskarżonych kolidowały z właściwie pojętymi interesami powierzonej im placówki państwowej lub przeważającymi interesami polityki handlowej, prowadzonej w owym okresie przez państwo. W braku takich dowodów — zarzut rewizji oskarżonego S. odnośnie ekspertyzy biegłych M. i O. należy uznać za trafny. Należy też uznać, iż w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego tkwią sprzeczności. Po pierwsze: Sąd Apelacyjny ustala, iż okólniki nie zawierały jasnego i niewątpliwego określenia jedwabiu i bawełny „w ogóle” jako towarów deficytowych, z drugiej zaś strony — obliczenie biegłych M. i O., na których oparty został wyrok w sprawie, przyjmuje jedwab i bawełnę „w ogóle” jako towary deficytowe. Po wtóre — Sąd Apelacyjny poddaje surowej krytyce ekspertyzę biegłego M., która mimo jaskrawych błędów legła u podstawy oskarżenia w sprawie niniejszej, z drugiej zaś strony — temuż biegłemu, przy udziale drugiego biegłego nefachowca, zaleca w toku przewodu sądowego przeprowadzenie ponownej ekspertyzy.

Należy zauważyć, że sporządzane przez urzędników kontroli protokoły kontroli stanowiące dowód w sprawie karnej, w razie poważnych zarzutów podnoszonych przez oskarżonych winny być z reguły poddane ocenie biegłych sądowych posiadających znajomości i kwalifikacje co najmniej takie, jakie posiadają kontrolerzy — świadkowie występujący w sprawie. Nadanie natomiast świadkom — kontrolerom charakteru biegłych sądowych może mieć miejsce w przypadkach, gdy materiał kontroli nie budzi wątpliwości. W sprawie niniejszej nie można uznać za uzasadnione uznanie

świadka M. za biegłego, skoro Sąd Apelacyjny ocenił jego pierwotną ekspertyzę jako rażąco błędną.

W tym stanie rzeczy uznać należy, iż wyrok oparty został na wadliwej i niepełnej ekspertyzie biegłych, a zatem winien być w tej części uchylony.

Również i co do drugiego czynu przypisanego oskarżonym Sąd nie odparł obrony oskarżonych, którzy powołują się na spowodowane i uzasadnione koniecznością gospodarczą kontynuowanie w sporadycznych wypadkach sprzedaży na terenie województwa warszawskiego (już po dokonaniu podziału terytorialnego hurtowni), a to z uwagi na stan zaopatrzenia hurtowni w momencie jej podziału, w towary przeznaczone dla „prowincji”.

Istota rzeczy leży w tym, jakie konkretnie transakcje sprzedaży poza m. Warszawą zostały przez oskarżonych przeprowadzone i czy transakcje te w świetle panujących wówczas warunków i pojęć godziły w interes publiczny w zakresie planowego podziału towarów.

Motywy wyroku oparte na przesłance, iż sam fakt rejonizacji i podziału hurtowni przesądza o natychmiastowej realizacji zamierzonej polityki dystrybucyjnej i ma działanie „automatyczne” są nie przekonujące i obrony oskarżonych w sprawie niniejszej nie odpierają. Abstrakcyjno-logiczne rozumowanie nie może zastąpić konkretnej analizy i ustaleń faktycznych w przedmiocie tego, od kiedy każda z wydzielonych hurtowni miała realne możliwości ograniczenia sprzedaży do swego terytorium i czy w okresie realizowania „rejonizacji” nie było stadium przejściowego, dopuszczającego jeszcze wyjątki od wprowadzonej w życie zasady. Powołany przez Sąd okólnik z dnia 6 lipca 1948 r. zdaje się właśnie świadczyć o istnieniu takiej sytuacji przejściowej. Wszelkie przeto mechaniczne i abstrakcyjne rozumowanie krańcowe, iż zasada rejonizacji została zrealizowana bądź już od 1 stycznia 1948 r. bądź dopiero od 6 lipca 1948 roku jest wadliwe. Fakt, czy oskarżeni w okresie od 1 stycznia 1948 roku do 6 lipca 1948 roku nadużyli sytuacji okresu przejściowego dla dokonywania transakcji gospodarczo-szkodliwych, czy też w ramach tego okresu prowadzili celową i zasadną politykę sprzedaży — wymaga ustalenia Sądu.

I w tej materii przeto — jak co do zarzutu pierwszego — prawdy materialnej szukać należy nie w spekulatywnym rozumowaniu, lecz w ujawnieniu faktów i zastosowaniu do nich należytych kryteriów oceny.

Wyrok z dnia 15 lutego 1951 r. (I. K. 292/50).

Główna Komisja Arbitrażowa

Okręgowe Komisje Arbitrażowe

I. Właściwość państwowych komisji arbitrażowych w sporach windykacyjnych.

Komisje arbitrażowe są właściwe do orzekania w sporach o wydanie przedmiotu dzierżawy. Jeżeli wydanie wezwania w takim sporze zależy od uprzedniego rozstrzygnięcia przez właściwą władzę kwestii priorytetu gospodarczego, wówczas komisja arbitrażowa winna zawiesić postępowanie.

Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej zarządzeniem z dnia 14 IV.1951 r. zmienił orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Łodzi odrzucające wniosek.

Z uzasadnienia

Umową z dnia 12 września 1945 r. powód wydzierżawił Związkowi Spółdzielni A plac i odgałęzienie bocznicy na okres lat pięciu.

W kwietniu 1949 roku za zgodą wydierżawiającego w stosunek umowy z dzierżawą w miejsce Związku Spółdzielni A wszedł pozwany.

Pozwany pomimo upływu okresu dzierżawy wzbrania się wydać przedmiot dzierżawy powodowi, motywując odmowę koniecznością gospodarczą. Na wnio-

sek pozwanego, Wydział Handlu Prezydium Rady Narodowej m. M. wyraził opinię (k. 13), że plac będący przedmiotem sporu jest ze względu na zaopatrzenie ludności w węgiel pozwanemu niezbędnie potrzebny, a przekazany mógłby być jedynie w okresie letnim.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Łodzi wniosek odrzuciła.

Uznanie przez Okręgową Komisję Arbitrażową w Łodzi swej niewłaściwości do rozstrzygania sporu nie było trafne, ponieważ spór ten jest sporem windykacyjnym, a nie sporem o priorytet gospodarczy. Wydanie orzeczenia w powyższym sporze zależne jest od uprzedniej decyzji właściwych do orzekania w kwestii priorytetu gospodarczego władz, wobec czego postępowanie zawiesza się oraz nakłada na pozwanego obowiązek wystąpienia do władz administracyjnych w trybie dekretu z dnia 26.4.1949 r. (Dz. U.R.P. Nr 27 poz. 297) o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych. Obowiązek ten obciąża pozwanego, ponieważ w jego interesie prawnym leży uzyskanie właściwego aktu administracyjnego.

(Do Nr. OKA w Łodzi III 2 OA-25/51)

2. I. Niewłaściwość państwowych komisji arbitrażowych w sporach o priorytety gospodarcze.

II. Akt zarządzający przekazanie jako podstawa prawna do korzystania przez przedsiębiorstwo państwowe z przekazanych mu obiektów majątkowych.

III. Brak następstwa prawnego między prywatnymi właścicielami obiektów znacjonalizowanych, a przedsiębiorstwami państwowymi, którym obiekty te zostały przekazane.

Państwowe Komisje Arbitrażowe nie są właściwe do rozstrzygania, któremu z przedsiębiorstw państwowych winno służyć z punktu widzenia celowości gospodarczej prawo do korzystania z konkretnego obiektu majątkowego.

O tym, jakie prawa służą poszczególnym przedsiębiorstwom państwowym do konkretnego obiektu majątkowego, stanowiącego własność państwową, decyduje akt zarządzający przekazanie.

Przedsiębiorstwo państwowe, któremu przekazany został znacjonalizowany obiekt majątkowy, nie jest następcą prawnym poprzedniego prywatnego właściciela tego obiektu.

Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej zmienił zarządzeniem z dnia 5.IV. 1951 roku orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Poznaniu uwzględniające wniosek Rejonu Lasów Państwowych w P przeciwko przedsiębiorstwu C o ustalenie stosunku prawnego i postępowanie w sprawie zawiesił.

Z u z a s a d n i e n i a

Na mocy umowy zawartej w 1924 roku pomiędzy Spółką Akcyjną Cukrownia i Rafineria X a właścicielem ówczesnej ordynacji Z ustanowione zostało na rzecz Spółki Akcyjnej prawo użytkowania dziesięciometrowego pasa gruntów leśnych o powierzchni 2,76 ha, należących do ordynacji. Na gruntach tych Cukrownia wybudowała kolejkę do przewozu surowca i produktów Cukrowni.

Lasy, przez które przechodzi tor kolejki przeszły na podstawie dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 12 grudnia 1944 roku (Dz. U.R.P. Nr 15 poz. 82) na własność Państwa, Cukrownia i Rafineria X została przejęta na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 roku (Dz. U.R.P. Nr 3, poz. 17) na własność Państwa a zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z 25 stycznia 1949 roku do objęcia tego przedsiębiorstwa wyznaczone zostało przedsiębiorstwo państwowe C.

Pomiędzy Rejonem Lasów Państwowych w P wnioskodawcą w sprawie niniejszej i przedsiębiorstwem państwowym C toczyły się pertraktacje zmierzające do zawarcia umowy dzierżawnej w przedmiocie dalszego korzystania z gruntów, zostały one jednak przerwane wobec stanowiska strony pozwanej, że kolejka wraz ze spornymi gruntami stanowi integralną część przedsiębiorstwa, przejętego na własność Państwa.

Wnioskodawca, zajmując w oparciu o postanowienie art. 4 ust. 1 wspomnianego dekretu z 12 grudnia 1944 roku stanowisko, że umowa z 1924 roku dotycząca użytkowania 2,76 ha gruntu jest nieważna i, że wobec przejęcia tego gruntu na podstawie dekretu z 12 grudnia 1944 roku na własność Państwa nie mógł on później ulegać przejmowaniu na własność Państwa po raz drugi na podstawie ustawy z 3 stycznia 1946 roku wystąpił do Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Poznaniu z wnioskiem o ustalenie, że administracja spornego gruntu należy do niego.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa orzekła dnia 3 lutego 1951 r. zgodnie z wnioskiem, podzielać w uzasadnieniu wywody wnioskodawcy. Orzeczenie to nie jest trafne. Rejon Lasów Państwowych w P oraz Przedsiębiorstwo Państwowe C nie są w żadnym razie następcami prawnymi poprzedników i wobec tego nie mogą w określaniu swych praw względem spornego obiektu powoływać się na prawa i obowiązki ordynacji Z i Spółki Akcyjnej X.

O tym, jakie prawa przysługują poszczególnym przedsiębiorstwom decyduje akt o przekazaniu im mienia niezbędnego do działalności gospodarczej przedsiębiorstwa. W konkretnym przypadku nie jest ustalone czy tereny kolejki, z której pozwana korzysta zostały przydzielone jej, czy też przedsiębiorstwu Lasów Państwowych, które byłyby w takim razie uprawnione do pobierania czynszu. Ze względu na brak wyraźnie sformułowanej decyzji władzy o przekazaniu tym przedsiębiorstwom majątku, żadna ze stron w obecnym stanie sprawy nie może wykazać swych praw do spornego obiektu.

W tym stanie rzeczy spór ten jest sporem o ustalenie, komu ze stanowiska celowości gospodarczej powinno przysługiwać prawo do tego obiektu, a ponieważ jak wynika z akt sprawy, sporne grunty są stroną pozwanej niezbędnie potrzebne do wykonywania jej zadań gospodarczych strona ta winna wystąpić na zasadzie art. 3 dekretu z dnia 26 kwietnia 1949 roku (Dz. U.R.P. Nr 27, poz. 197) i w trybie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 1949 roku (Dz. U.R.P. Nr 47, poz. 354) o przekazanie jej tych gruntów.

Z tych względów, wychodząc na zasadzie § 50 rozporządzenia Rady Ministrów (Dz. U.R.P. Nr 53, poz. 484) poza ramy wniosków stron należało orzeczenie zmienić i zobowiązać stronę pozwaną do wystąpienia w określonym terminie do władzy właściwej z wnioskiem, o którym wyżej mowa, a postępowanie w sprawie do czasu powzięcia decyzji władz, wymienionych w powołanym rozporządzeniu z 2 sierpnia 1949 roku zawiesić.

W zależności od decyzji władz podjęte następnie postępowanie będzie mogło być bądź umorzone, bądź zakończone wydaniem orzeczenia, uwzględniającego stanowisko władzy właściwej do wydania decyzji, w jakim zakresie i której ze stron ma przysługiwać prawo do spornych gruntów.

(Do Nr OKA w Poznaniu III 1 OA-3/51)

3. Niewłaściwość państwowych komisji arbitrażowych w sporach o eksmisję z budynku.

Państwowe komisje arbitrażowe nie są właściwe do orzekania o żądaniu usunięcia jednostki gospodarki społecznej z zajmowanego przez tę jednostkę budynku.

OKA we Wrocławiu orzeczeniem z dn. 6 lutego 1951 roku odrzuciła wniosek Zakładu N przeciwko Spółdzielni B w części dotyczącej żądania zobowiązania Spółdzielni do opróżnienia budynku i oddania go wnioskodawcy.

Z u z a s a d n i e n i a

Przedsiębiorstwo poniemieckie (betoniarnia) X położone w W przejęte zostało na własność Państwa i na mocy protokołu zdawczo-odbiorczego z dnia 16 stycznia 1950 roku objęte przez przedsiębiorstwo państwowe: Zakłady A. Do tego momentu b. Zarząd Miejski w m. W prowadził w tym przedsiębiorstwie produkcję betonu i kitu, a jeden z budynków oznaczony Nr 16, wynajmował pozwanej Spółdzielni B, która do chwili obecnej budynek ten zajmuje. Po objęciu przedsiębiorstwa poniemieckiego Zakłady A jako zarządca i użytkownik nieruchomości, które wchodziły w skład upaństwowionego przedsiębiorstwa, zażądały od pozwanej Spółdzielni opuszczenia budynku Nr 16, a do czasu wykonania tego żądania — opłacania na rzecz wnioskodawcy czynszu w wysokości, w jakiej pozwana płaciła go b. Zarządowi Miejskiemu. Gdy żądanie to nie odniosło skutku Zakłady A zgłosiły wniosek do okręgowej komisji arbitrażowej o zobowiązanie pozwanej Spółdzielni do oddania wnioskodawcy spornego budynku oraz zasądzenia czynszu najemnego za czas od 1 sierpnia 1950 roku do 31 stycznia 1951 roku po zł. M miesięcznie, czyli ogółem sumy N. W uzasadnieniu wniosku i na rozprawie Zakłady A przytoczyły: 1) że budynek jest im potrzebny dla własnej produkcji i niezbędny dla wykonania planu i 2) że z chwilą przejęcia w zarząd i użytkowanie wnioskodawcy całej nieruchomości łącznie ze spornym budynkiem — strona pozwana utraciła tytuł do używania zajmowanych pomieszczeń.

Strona pozwana uznała słusność roszczenia wnioskodawcy w części dotyczącej zapłaty czynszu i w zasadzie wyraziła zgodę na oddanie budynku, przyznając, że władze kwaterunkowe przydzieliły jej inne pomieszczenie, jednakże ze względu na konieczność dokonania w nim remontu wniosła o odroczenie terminu opróżnienia przez nią spornego budynku do czerwca 1951 roku.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa odrzuciła wniosek o eksmisję ze spornych pomieszczeń — z zasad następujących:

Wprawdzie strona pozwana nie zgłasza żadnych zastrzeżeń natury gospodarczej i zasadniczo zgadza się na oddanie budynku wnioskodawcy, mając przydzielone dla swych potrzeb inne pomieszczenie, także nie zachodzi tu wypadek sporu o priorytet gospodarczy, jednakże usunięcie strony pozwanej ze względu na potrzeby wnioskodawcy powinno nastąpić wyłącznie w trybie art. 16 ust. 1 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami (Dz. U. R. P. z 1950 roku Nr 36, poz. 343) na mocy decyzji władzy kwaterunkowej.

Również nie ulega rozpoznaniu przez Komisję Arbitrażową sprawa usunięcia strony pozwanej ze spornego budynku z powodu rzekomego nieposiadania lub utraty przez nią tytułu do zajmowania spornego budynku, gdyż i ta sprawa należy do właściwości władzy kwaterunkowej w myśl art. 22, ust. 1 pkt. 5 wyżej cytowanego dekretu.

Nie zachodzi tu wreszcie wypadek przewidziany w art. 36 tegoż dekretu, ponieważ przez sam fakt przejścia w zarząd i użytkowanie całej nieruchomości w W łącznie ze spornym budynkiem — wnioskodawca nie nabył prawa do odstąpienia od umowy najmu bez wypowiedzenia.

Ze względów powyższych Okręgowa Komisja Arbitrażowa uznając niedopuszczalność drogi postępowania arbitrażowego w omawianym przedmiocie, na podstawie art. 2 ust. 3 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (Dz. U. R. P. Nr 46 poz. 340) wniosek w tej części odrzuciła.

(Nr III 1 OA — 16/50).

Trybunał Ubezpieczeń Społecznych

Art. 2 i 6 ustawy o ubezp. społ.

1. Obowiązek ubezpieczenia osób zatrudnionych dorywczo przy wyładunku.

Osoby zatrudnione chociażby dorywczo albo okazjnie lub przejściowo, dla których jednak praca najemna stanowi główne źródło utrzymania, podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w pełnym zakresie.

Z art. 228 ust. 2 ustawy o ubezp. społ. wynika możność objęcia obowiązkiem ubezpieczenia nie tylko indywidualnie określonych osób, lecz również osób, nie określonych z nazwiska lub grupy osób. (Tr. 960/49).

Z u z a s a d n i e n i a

Podniesiona w skardze rewizyjnej okoliczność, że wśród osób, zatrudnionych przez skarżącą firmę przy wyładunku węgla, prócz robotników stałych, znajdowali się także robotnicy przygodni, nie wpływa na charakter stosunku prawnego, jaki łączył skarżącą z tymi osobami, stosunek ten nie był oparty na umowie o dzieło, lecz na umowie o pracę, co wynika chociażby z tego, że odpowiedzialności za wynik pracy nie ponosili robotnicy, lecz firma w formie opłaty osiowego. A właśnie ponoszenie ryzyka pracy przez pracodawcę stanowi jedną z charakterystycznych cech umowy o pracę. Wobec tego stwierdzić należy, że wszystkie osoby, zatrudnione przez firmę przy wyładunku węgla, wykonując pracę najemną, podlegają, zgodnie z art. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym, obowiązkowi ubezpieczenia.

Ponieważ niesporne jest, że stali robotnicy podlegają ubezpieczeniu w pełnym zakresie, rozważenia wymaga jedynie, czy osoby, pracujące dorywczo przy wyładunku węgla, podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w pełnym zakresie, czy też tylko w zakresie ubezpieczenia od wypadków i chorób zawodowych.

Według art. 6 ust. 3 pkt. 5 o ubezpieczeniu społecznym podlegają obowiązkowi ubezpieczenia tylko od wypadków i chorób zawodowych osoby, dla których praca najemna nie stanowi głównego źródła utrzymania, a które zatrudnione są celem wykonania prac dorywczych albo też zatrudnione są okazjnie lub

przejściowo, jeżeli zatrudnienie u tego samego pracodawcy nie trwa dłużej niż tydzień. Z przepisu tego wynika więc, że osoby zatrudnione chociażby dorywczo lub okazjnie albo przejściowo, dla których jednak praca najemna stanowi główne źródło utrzymania, podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w pełnym zakresie. Poza stałymi robotnikami podlegają zatem ubezpieczeniu w pełnym zakresie wszystkie osoby, które były stale zatrudnione u innych pracodawców, a wyładunek węgla dla skarżącej wykonywały tylko dorywczo. Oczywiście bowiem jest, że dla tych osób praca najemna, wykonywana czy to dla skarżącej czy to dla innych osób, stanowiła główne źródło utrzymania. Jakkolwiek skarżąca przedstawia listy osób, którym wypłaciła wynagrodzenie za wyładunek węgla, to jednak na podstawie tych list oraz zeznań przesłuchanych świadków ustalić można tylko nazwiska stałych robotników, nie można natomiast na podstawie tych dowodów ustalić nazwisk osób, które pracują stale u innych pracodawców, a wykonują wyładunek węgla dla skarżącej tylko dorywczo. Nie można również na podstawie tego materiału dowodowego ustalić nazwisk tej, prawdopodobnie nielicznej, grupy osób, zatrudnionych przez firmę przy wyładunku węgla, dla których praca najemna nie stanowiła głównego źródła utrzymania, a tylko takie osoby podlegałyby ubezpieczeniu w niepełnym zakresie. Skoro więc skarżąca nie przedstawiła żadnych materiałów, które by pozwoliły na imienne, a chociażby na ilościowe, ustalenie tych osób, które należałoby wyeliminować z grona osób, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia w pełnym zakresie i obciążyć tylko obowiązkiem ubezpieczenia od wypadków i chorób zawodowych, Okręgowy Sąd słusznie stanął na stanowisku, że w tych warunkach obowiązkiem ubezpieczenia w pełnym zakresie należy objąć wszystkie osoby zatrudnione u skarżącej przy wyładunku węgla.

Co się tyczy zarzutu skargi rewizyjnej, że Okręgowy Sąd błędnie interpretuje przepisy ust. 2 art. 228 ustawy o ubezpieczeniu społecznym, zauważyć należy, że skarżąca w postępowaniu przed Okręgowym Sądem twierdziła, iż ubezpieczeniem emerytalnym można objąć tylko indywidualnie określone osoby, nie zaś osoby nie określone z nazwiska lub grupy osób figurujące w listach płac. To stanowisko firmy Okręgowy Sąd słusznie uznał za błędne wskazując, że ust.

2 art. 228 pozwala Ubezpieczalni Społecznej na wymierzenie i ściąganie składek za pracowników określonych nie imiennie, lecz tylko ilościowo.

Przyp. Red. — Za zgodą Min. Pracy i Opieki Społ. i Centr. Rady Zw. Zawodowych oraz w porozumieniu z zainteresowanymi instytucjami, Zakład Ubezpiecz. Społecznych okólnikiem Nr 203 z 4.X.1950 r. zarządził, aby nie pociągać do obowiązku ubezpieczenia osób, zatrudnionych dożywotnio dla Centrali Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego przy wyładunku węgla. W wypadku, gdy osoby takie były ubezpieczone i korzystały

ze świadczeń, należy wyłączyć je z obowiązku ubezpieczenia od 1.X.1950 r. i od tej daty zaprzestać udzielania świadczeń i wymiaru składek. Jeżeli zgłoszenia tych osób do ubezpieczenia dokonat z urzędu obwodowy oddział ZUS a żadne świadczenia nie były udzielane, wówczas ubezpieczenie tych osób należy unieważnić i odpisać wymierzone składki ubezpieczeniowe. Natomiast Centrala Zbytu Produktów Przem. Węgl. zobowiązała się ubezpieczać takie osoby od wypadków przy pracy w Powszechnym Zakładzie Ubezpie. Wzajemnych.

INWESTYCJE

Przepisy inwestycyjne dla planu inwestycyjnego na rok 1951

(uzupełnienie zestawione według układu spisu rzeczowego, ogłoszonego w Nr. 4(34) „PUG“, str. 142)

Część III — Planowanie inwestycji

C. Planowanie i zatwierdzanie dokumentacji technicznej

40. Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 12.V. 1951 r. w sprawie zmian w projektach typowych (Dz. Urz. Min. Roln. i R. R. Nr 10, poz. 59)
41. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 323 z dnia 14 sierpnia 1951 r. zmieniające zarządzenie w sprawie projektów typowych — § 5 otrzymuje nowe brzmienie.

Część IV — Realizacja inwestycji

E. Planowy system oszczędzania

24. Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 96 z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie uzupełnienia zarządzenia Ministra Bud. Przem. Nr 41 z dnia 10 kwietnia 1951 r. w sprawie obniżenia cen kosztorysowych.

G. Odbiory robót budownictwa inwestycyjnego

16. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 283 z dnia 20 lipca 1951 r. w sprawie ostatecznego odbioru i rozliczenia robót wykonanych przez Spółdzielnię Budownictwa Wiejskiego „Samopomoc Chłopska“.

I. Różne przepisy

6. Pismo okólne Dep. Inwestycji PKPG z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie odbywania comiesięcznych konferencji z naczelnymi inwestorami w sprawie postępu realizacji Planu Inwestycyjnego (Biul. PKPG Nr 20, poz. 204).
7. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 321 z dnia 10 sierpnia 1951 r. w sprawie uchylecia Zarządzenia Przewodni-

czącego PKPG i Ministra Finansów Nr 231 z dnia 18 czerwca 1951 r. w sprawie wykonywania robót budowlano-montażowych nie rozpoczętych do dnia 20 czerwca 1951 r. lub rozpoczętych przed tym dniem, pomimo braku umowy notyfikacyjnej w banku finansującym inwestycje

J. Dyscyplina inwestycyjna

3. Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 88 z dnia 12 czerwca 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej.
4. Zarządzenie Ministra Kolei z dnia 13 czerwca 1951 r. w sprawie przekroczenia dyscypliny inwestycyjnej (Znak K. J. 5b/511/88/51).
5. Zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego z dnia 15 czerwca 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej (Znak I P1 — 2388/51).

Część V — Finansowanie inwestycji

II. Finansowanie przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego

7. Instrukcja Nr 7 Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 24 lipca 1951 r. w sprawie wskaźników zaawansowania robót, określających moment rozpoczęcia rozliczenia zaliczek na materiały, udzielanych przez inwestorów przedsiębiorstwom budowlano-montażowym (L. dz. D. V./2/2700/51).

Część VI — sprawozdawczość inwestycyjna

9. Zarządzenie Ministra Budownictwa M. i O. Nr 59 z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie przyspieszonej sprawozdawczości inwestycyjnej (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 7 poz. 65).

Przepisy Inwestycyjne dla planu inwestycyjnego na rok 1952

(zestawienie obejmuje również pozycje ogłoszone w Nr. 5(35) i 6(36) „PUG“)

Akty podstawowe

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 251 z dnia 27 czerwca 1951 r. w sprawie ogólnych zasad opracowania Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952, załącznik — Instrukcja PKPG Nr 78.
2. Uchwała Prezydium Rządu Nr 477 z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie dokumentacji technicznej jako warunku obowiązującego przy włączaniu inwestycji do Planu Inwestycyjnego.

Planowanie Inwestycji

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 90 z dnia 23 marca 1951 r. w sprawie rozpoczęcia prac nad sporządzeniem Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 9, poz. 98).

2. Pismo okólne PKPG Nr 23 z dnia 24 marca 1951 r. w sprawie rozpoczęcia prac nad sporządzeniem Planu Inwestycyjnego na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 9, poz. 107).
3. Pismo okólne PKPG Nr 30 z dnia 27 kwietnia 1951 r. w sprawie obowiązku przestrzegania limitów inwestycyjnych, ustalonych w Planie 6-letnim przy pracach przygotowawczych nad projektem planu inwestycyjnego na rok 1952 i pracach nad 6-letnimi planami rozwoju gospodarczego (Biul. PKPG Nr 14, poz. 142).
4. Pismo okólne Dep. Inwestycji PKPG Nr 32 z dnia 10 maja 1951 r. w sprawie formularzy roboczych do Planu Inwestycyjnego na 1952 rok.
5. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie zasad i trybu sporządza-

nia Planu Inwestycyjnego na rok 1952 — (Instrukcja Nr 21-a).

- Uchwała Prezydium Rządu z dnia 1 sierpnia 1951r. zmienia § 81.
- Pismo okólne PKPG z dnia 6 sierpnia 1951 r. Nr 51 wyjaśnia §§ 50 i 74 Instrukcji Nr 21-a.

Planowanie zaopatrzenia

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 120 z dnia 12 kwietnia 1951 r. w sprawie sporządzenia bilansu maszyn i urządzeń technicznych oraz konstrukcji stalowych i kabli elektrycznych na rok 1952 (Biul. PKPG Nr 11, poz. 120).
2. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 211 z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie zasad i trybu sporządzania Planu Zaopatrzenia Inwestycji w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz na rok 1952 (Instrukcja Nr 22-a).
 - Pismo okólne PKPG Nr 35 z dnia 8 sierpnia 1951 r. zmienia § 29 — Rozdz. VII — Instrukcji Nr 22-a.

Planowanie pokrycia finansowego

1. Instrukcja budżetowa Nr 5/52 z dnia 25 lipca 1951 r. w sprawie planowania pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952 (broszura).
2. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 17 lipca 1951 r. w sprawie podziału amortyzacji

przedsiębiorstw działających według zasad rachunku gospodarczego na rok 1952 (ogłoszone w Instrukcji budżetowej Min. Fin. Nr 5/52).

Planowanie i zatwierdzanie dokumentacji technicznej

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 290 z dnia 20 lipca 1951 r. w sprawie terminów sporządzenia dokumentacji technicznej dla robót inwestycyjnych, przewidzianych w Planie Inwestycyjnym na r. 1952.
2. Pismo okólne Dep. Budownictwa PKPG Nr 46 z dnia 10 sierpnia 1951 r. w sprawie opracowania uproszczonych projektów wstępnych.
3. Pismo okólne Dep. Bud. PKPG z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie działalności Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych (KOPI) przy prezydiach Wojewódzkich Rad Narodowych w okresie nasilenia prac związanych z wykonaniem Planu Inwestycyjnego 1951 r. i 1952 r. (Biul. PKPG Nr 18 poz. 186).

Planowanie wykonawstwa

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 4 lipca 1951 r. w sprawie trybu przygotowania i przesłania wstępnych zleceń robót budowlano-montażowych, sposobu sporządzania projektów rozdziału tych robót oraz sporządzania projektów programów produkcji i projektów planów wskaźnikowych przedsiębiorstw budowlano-montażowych na rok 1952 (Instrukcja Nr 24-a).

Przepisy dotyczące kapitalnych remontów

(spis w układzie rzeczowym — stan na dzień 25 sierpnia 1951 r.)

I. Akty podstawowe

1. Instrukcja PKPG Nr 30 w sprawie ogólnych zasad planowania, wykonywania i finansowania remontów obiektów majątku trwałego jednostek gospodarki narodowej — (zatwierdzona Zarządzeniem Przewodniczącego PKPG Nr 179 z dnia 21 lipca 1951 r. — Biul. PKPG Nr 16, poz. 188) — (broszura).
 - Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 234 z dnia 18 czerwca 1951 r. (Biul. PKPG Nr 19, poz. 186) zmienia §§ 11, 12, 13, 85, 86, 87 oraz zmienia formularze.
2. Instrukcja PKPG Nr 27 o planowaniu systemu gospodarczego w inwestycjach i kapitalnych remontach na rok 1951 (zatwierdzona Zarządzeniem Przewodniczącego PKPG Nr 216 z dnia 27 lipca 1950 r. — broszura). O2
3. Instrukcja PKPG Nr 21 w sprawie sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1952 — Część I, Rozdz. 2, §§ 6—9 — rozgraniczenie kapitalnych remontów od inwestycji (broszura).
4. Instrukcja Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951 (broszura).
 - § 26 pkt. 4 i 7; § 27 pkt. 8 i 9 dot. oszczędności, §§ 24 — 31 dot. rozliczeń za dostawy, roboty i usługi, § 6 — dot. akumulacji amortyzacji.

II. Organizacja

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 18 z dnia 31 stycznia 1950 r. w sprawie wyłączenia kapitalnych remontów z zakresu działalności służby inwestycyjnej (Biul. PKPG Nr 3 poz. 49).
2. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 50 z dnia 2 marca 1950 r. w sprawie ustalenia właściwości jednostek organizacyjnych PKPG odnośnie planowania i nadzoru kapitalnych remontów (Biul. PKPG Nr 4, poz. 64).

3. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 66 z dnia 31 marca 1950 r. w sprawie konserwacji i obsługi maszyn i urządzeń oraz konserwacji budowli (ogł. w Instrukcji PKPG Nr 30).
4. Pismo okólne Dep. Org.-Prawnego PKPG z dnia 30 października 1950 r. w sprawie komórek organizacyjnych dla spraw kapitalnych remontów w resortach nieprzemysłowych (Biul. PKPG Nr 23, poz. 275).

III. Planowanie

Instrukcja PKPG Nr 65 w sprawie sporządzania planu remontów w gospodarce komunalnej oraz o sporządzaniu planu remontów kapitalnych i innych robót mających na celu poprawę warunków mieszkaniowych (zatwierdzona Zarządzeniem Przewodniczącego PKPG Nr 195 z dnia 2 sierpnia 1950 r.).

— Załączniki Nr 4 i 5.

IV. Oszczędność

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 82 z dnia 16 marca 1951 r. w sprawie realizacji Uchwały Prezydium Rządu z dnia 21 lutego 1951 r. o oszczędności i budownictwie (Mon. Pol. A-26, poz. 326).
2. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie obniżenia kosztów własnych w zakresie rzeczowego wykonania kapitalnych remontów (Mon. Pol. A-60 poz. 910).
3. Pismo okólne PKPG Nr 45 z dnia 8 sierpnia 1951 r. w sprawie wyjaśnień do zarządzenia Przewodniczącego PKPG Nr 82 z dnia 16 marca 1951 r. w sprawie realizacji Uchwały Nr 109 Prezydium Rządu z dnia 25 lutego 1951 r. o oszczędności w budownictwie.

V. Finansowanie

1. Uchwała Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego państwowych przedsiębiorstw podlegających władzom terenowym (Mon. Pol. A-102, poz. 1284).
 - § 12.

2. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego na rok 1951 przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego, objętych budżetem centralnym (Mon. Pol. A-23, poz. 290). — §§ 26, 27.
3. Uchwała Rady Ministrów Nr 44 z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie zatwierdzenia wytycznych gospodarki finansowej jednostek organizacyjnych w spółdzielczości. (Mon. Pol. A-9 poz. 139) § 14 i 15.
4. Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1951 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych objętych budżetem centralnym (Mon. Pol. A-55, poz. 630). — §§ 55 — 57.
5. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 marca 1951 r. w sprawie zasad finansowania i bankowej kontroli kapitalnych remontów przedsiębiorstw działających na zasadach rozrachunku gospodarczego (Mon. Pol. A-35, poz. 444).
6. Pismo Ministerstwa Finansów z września 1950 znak FI — 1985/1/50 w sprawie finansowania kapitalnych remontów.
7. Uchwała KERM z dnia 12 maja 1950 r. w sprawie zasad finansowania kapitalnych remontów przedsiębiorstw objętych systemem finansowym na rok 1951 (Biul. PKPG Nr 10, poz. 129).
8. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 12 lipca 1950 r. w sprawie podziału amortyzacji przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym w 1951 r. (Mon. Pol. A-86, poz. 1066).
— ze zmianami wprowadzonymi Zarządzeniami Przewodniczącego PKPG i Min. Fin. z dnia 14 września 1950 r. (Mon. Pol. A-105, poz. 1330) i z dnia 8 maja 1951 r. (Mon. Pol. A-45, poz. 590).
9. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 12 stycznia 1951 r. w sprawie wyrównywania różnic między kwotami akumulacji funduszu amortyzacyjnego zgłoszonymi do planu sfinansowania inwestycji na rok 1951 a kwotami akumulacji funduszu amortyzacyjnego zaplanowanymi w planach finansowych przedsiębiorstw.
10. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 stycznia 1951 r. w sprawie trybu udzielania kredytów antycypacyjnych na poczet amortyzacji roku następnego bez obowiązku uzyskania uprzedniej zgody Ministerstwa Finansów (Mon. Pol. A-11, poz. 169).
11. Okólnik Ministerstwa Finansów z dnia 25 maja 1951 r. znak FI. 3220/1/51 w sprawie trybu finansowania inwestycji i kapitalnych remontów, wykonywanych przez centralę spółdzielni i spółdzielnie systemem gospodarczym.
12. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 13 stycznia 1951 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego na rok 1951 Dyrekcji Budów i Oddziałów Wykonawstwa Inwestycyjnego (Mon. Pol. A-23, poz. 291) — § 17.
13. Okólnik Ministra Finansów z dnia 20 października 1950 r. w sprawie księgowania nakładów na kapitalne remonty w obcych obiektach (Mon. Pol. A-113, poz. 1424).

VI. Sprawozdawczość

1. Pismo okólne PKPG Nr 20 z dnia 9 sierpnia 1950 r. w sprawie sprawozdawczości z wykonywania i finansowania kapitalnych remontów w 1950 r.
— dotyczy roku 1950 — w praktyce obowiązuje nadal.

Przepisy na rok 1952 — Planowanie

1. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 184 z dnia 18 maja 1951 r. w sprawie zasad sporządzenia planów remontów na rok 1952.

Planowanie Inwestycyjne na rok 1952

Planowanie inwestycyjne na rok 1952 opiera się na dwóch podstawowych aktach normatywnych:

1. instrukcji PKPG Nr 21 — dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1951, zmienionej i uzupełnionej zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie zasad i trybu sporządzania planu inwestycyjnego na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 21a),
2. instrukcji budżetowej Nr 5/52 z dnia 25 lipca 1951 r. w sprawie planowania pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952.

Pierwsza z tych instrukcji określa podstawowe pojęcia i zasady dla sporządzania planu inwestycyjnego na rok 1952 oraz tryb sporządzania tego planu; druga — źródła sfinansowania inwestycji oraz tryb i zasady sporządzenia planu finansowego pokrycia nakładów inwestycyjnych.

Rzecz jasna, że instrukcje w sprawie sporządzenia planu inwestycyjnego oraz planowania pokrycia finansowego inwestycji nie wyczerpują całokształtu problematyki związanej z planowaniem inwestycyjnym.

Przy opracowaniu Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 obowiązuje tzw. planowanie kompleksowe¹⁾, które oznacza opracowywanie wszystkich odcinków NPG w tym samym okresie czasu oraz w ścisłym powiązaniu ze sobą.

Na odcinku planowania inwestycyjnego, zasada planowania kompleksowego znajduje wyraz w równoczesnym planowaniu rocznego programu rzeczowego

i rocznego zapotrzebowania środków na sfinansowanie działalności inwestycyjnej, planowaniu zaopatrzenia inwestycji w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz, planowaniu podziału robót budowlanych i montażowych, a w związku z tym planowaniu produkcji budowlano-montażowej przedsiębiorstw państwowych, planowaniu zaopatrzenia inwestycji w dokumentację techniczną oraz produkcji państwowych biur projektowych, a wreszcie w planowaniu oddawania inwestycji do użytku.

W związku z tym inwestorzy sporządzając wnioski o włączenie inwestycji do planu oraz plan pokrycia finansowego inwestycji limitowanych powinni wziąć również pod uwagę postanowienia instrukcji związkowych, a w szczególności:

1. instrukcji PKPG Nr 20 — o zasadach sporządzania dokumentacji technicznej dla inwestycji (zmienionej i uzupełnionej zarządzeniami Przewodniczącego PKPG Nr 158 z dnia 3 maja 1951 r. — Biul. PKPG Nr 14 poz. 138 oraz Nr 233 z dnia 16 czerwca 1951 r.),
2. instrukcji PKPG Nr 22a — o sporządzeniu planu zaopatrzenia w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz,
3. instrukcji PKPG Nr 23a — o planowaniu dokumentacji technicznej,
4. uchwały Prezydium Rządu Nr 477 z dnia 18 lipca 1951 r. w sprawie dokumentacji technicznej jako warunku obowiązującego przy włączaniu inwestycji do planu inwestycyjnego,
5. instrukcji PKPG Nr 24a — o trybie wstępnego zlecenia robót i o sporządzaniu projektów programów produkcji budowlano-montażowych oraz projektów planów wskaźnikowych,

¹⁾ Porównaj zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 251 z dnia 27.6.1951 r. w sprawie ogólnych zasad opracowania Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1952 (instrukcja PKPG Nr 78).

6. instrukcji PKPG Nr 27 — o planowaniu systemu gospodarczego w inwestycjach i kapitalnych remontach, oraz zarządzeń i instrukcji dodatkowych, wydawanych w sprawie sporządzania planu inwestycyjnego i planu pokrycia finansowego inwestycji.

Przechodząc po tych uwagach wstępnych do analizy postanowień instrukcji PKPG Nr 21a oraz instrukcji budżetowej Nr 5/52 i porównując ustalony w nich model planowania działalności inwestycyjnej na rok 1952 z modelem obowiązującym na rok bieżący należy przede wszystkim zwrócić uwagę na dwie podstawowe różnice:

1. zmiany w układzie planu inwestycyjnego,
2. rozdzielenie rzeczowego i finansowego planowania inwestycyjnego.

Te dwie na pozór niezbyt istotne różnice w porównaniu z obowiązującymi na rok bieżący zasadami w rzeczywistości stanowią podstawę zasadniczego pogłębienia metodologii planowania inwestycyjnego i ustalenia zgoła odmiennych zasad systemu finansowania działalności inwestycyjnej na rok 1952 od zasad wprowadzonych na rok 1951 w oparciu o przebudowany państwowy system budżetowy oraz o nowe zasady organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych²⁾.

W roku ubiegłym plan inwestycyjny został sporządzony w układzie podmiotowo-organizacyjnym, natomiast budżet Państwa — dostarczający podstawowej masy środków na sfinansowanie inwestycji — w układzie przedmiotowym. Wobec różnego układu i klasyfikacji planu inwestycyjnego i budżetu — dotacje budżetowe na inwestycje znalazły się w budżetach (centralnym i terminowych) w odrębnym tytule budżetowym „O”, w każdym dziale budżetu.

Różny układ planu inwestycyjnego i budżetu spowodował konieczność wydania specjalnych aktów normatywnych o powiązaniu planu z budżetem³⁾ oraz odrębnych przepisów w przedmiocie gospodarowania dotacjami budżetowymi na inwestycje⁴⁾. Zgodnie z tymi przepisami — odmiennie niż w odniesieniu do pozostałych kredytów budżetowych — dotacje na sfinansowanie inwestycji otrzymywane są w roku 1951 nie przez właściwe władze, powołane do wykonywania budżetu, lecz przez banki finansujące inwestycje. Banki te w istocie finansują plan inwestycyjny bieżąco poza budżetem, rozliczając się okresowo z kwot pobranych przez nie z globalnych akredytyw.

Przyjęcie zasady, że układ planu inwestycyjnego na rok 1952 odpowiadać będzie ściśle klasyfikacji budżetowej ze szczegółowością do rozdziałów tej klasyfikacji (§ 5 instrukcji budżetowej Nr 5/52) umożliwi usunięcie dotychczasowych nieprawidłowości i trudności w należyтым gospodarowaniu dotacją budżetową na inwestycje.

Według dotychczasowych zasad limit inwestycyjny inwestora określał również wysokość środków pieniężnych przydzielonych inwestorowi na wykonanie zaplanowanych przez niego nakładów inwestycyjnych, a sam fakt włączenia wniosku inwestycyjnego do planu zapewniał mu automatycznie środki finansowe, potrzebne na sfinansowanie programu rzeczowego, objętego wnioskiem inwestycyjnym.

²⁾ Patrz uchwała Prezydium Rządu z dnia 14.12.1950 r. w sprawie zasad sfinansowania inwestycji w roku 1951 — Monitor Polski Nr A-133 poz. 1701 oraz artykuły: dr. W. Lisowskiego pt. „Budżet Państwa — Plan Sfinansowania Inwestycji — Plan Inwestycyjny” — Inwestycje Nr 11 i Nr 12 z 1950 r., Fr. Wentowskiego pt. „Zasady sfinansowania inwestycji w 1951 r.” — Przegląd Ustaw. Gospod. Nr 2/23 z lutego 1951 r. oraz R. Szaroty pt. „System sfinansowania inwestycji na rok 1951” — Inwestycje i Budownictwo Nr 3/7 z lipca 1951 roku.

³⁾ Patrz: Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów Nr 250 z dn. 13.9.50 r. w spr. sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1951 oraz pismo okólne Dep. Inwestycji PKPG oraz Dep. Inwest. i Budownictwa Ministerstwa Finansów Nr 35 z dn. 13.9.1950 r. w spr. powiązania planu inwestycyjnego na rok 1951 z budżetem Państwa.

⁴⁾ Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 23.2.51 r. w spr. przepisów o wykonywaniu budżetu Państwa oraz o rachunkowości budżetowej w zakresie finansowania inwestycji objętych planem inwestycyjnym 1951 r. (Monitor Polski Nr A-21 poz. 265).

W odniesieniu do planu inwestycyjnego na rok 1952 limity inwestycyjne określać będą wyłącznie wartości kosztorysowe inwestycji objętych planem inwestycyjnym bez podania wysokości i źródeł pokrycia finansowego. Określenie zaś wysokości i źródeł pokrycia środków finansowych na cele inwestycyjne następować będzie w odrębnych planach pokrycia finansowego inwestycji, sporządzanych na zasadach i w trybie przepisanych w instrukcji budżetowej Nr 5/52.

Przyjęcie powyższej zasady ma doniosłe skutki dla prawidłowego gospodarowania środkami inwestycyjnymi¹⁾.

Jak wiadomo wysokość limitu inwestycyjnego, określającego wartość kosztorysową rocznego rzeczowego programu działalności inwestycyjnej na ogół nie pokrywa się z wysokością środków inwestycyjnych, potrzebnych inwestorowi w danym roku kalendarzowym na wykonanie tego programu.

Zbieżność wysokości limitu inwestycyjnego oraz zapotrzebowania środków potrzebnych na sfinansowanie programu rzeczowego objętego tym limitem zachodzi tylko wówczas, gdy roczne zadanie inwestycyjne inwestora zostanie całkowicie wykonane i rozliczone w ciągu planowanego roku.

W pozostałych przypadkach tzn. przy inwestycjach jednorocznych, odnośnie których zadanie inwestycyjne nie zostanie w pełni rozliczone w ciągu planowanego roku oraz przy inwestycjach kontynuowanych w latach następnych pozostaje zjawisko tzw. poślizgu finansowego. Z jednej strony inwestor z końcem roku może być zobowiązany do zapłaty określonych sum z tytułu wykonanych fizycznie do dnia 31 grudnia planowanego roku dostaw, robót i usług (zobowiązania budowy), z drugiej zaś strony inwestor (pula środków inwestycyjnych) może posiadać określone wierzytelności jak np. z tytułu nierozliczonych zaliczek materiałowych dla państwowych przedsiębiorstw budowlanych i montażowych, zaliczek dla oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego itp. (środki obrotowe budowy).

Jest rzeczą oczywistą, że zobowiązania budowy według stanu na koniec planowego roku tzn. zobowiązania, które nie zostaną pokryte do końca planowanego roku, zmniejszają zapotrzebowanie środków inwestycyjnych na dany rok kalendarzowy, natomiast zobowiązania budowy, które przeszły z poprzedniego roku i podlegają pokryciu w roku planowanym, zwiększają to zapotrzebowanie. W odwrotnym kierunku wpływa na wysokość zapotrzebowania środków inwestycyjnych w danym roku stan środków obrotowych budowy na początek i koniec planowanego roku. Wierzytelności budowy istniejące w dniu 1 stycznia planowanego roku zmniejszają zapotrzebowanie środków inwestycyjnych na dany rok, natomiast wierzytelności przechodzące na rok następny zwiększają zapotrzebowanie tych środków.

W latach poprzednich do 1950 r. włącznie obowiązywał system tzw. dodatkowego (ulgowego) terminu wykorzystywania środków inwestycyjnych, polegający na tym, że rozliczenia z tytułu działalności inwestycyjnej rzeczowo wykonanej do dnia 31 grudnia danego roku były przeprowadzane — w ciężar środków właściwego planu inwestycyjnego — również w roku następnym. Wyznaczone terminy dokonywania tych rozliczeń były częstokroć przedłużane, opóźniając ostateczne rozliczenie planu inwestycyjnego.

W odniesieniu do roku 1951 — po przeprowadzeniu reorganizacji systemu budżetowego — praktyka ta nie mogła być nadal utrzymana. Termin wykorzystania środków planu inwestycyjnego na rok 1951 upływa definitywnie z dniem 31 grudnia 1951 r., a środki niewykorzystane do tego terminu automatycznie wygasają. W związku z tym uchwała Prezydium Rządu z dnia 14 grudnia 1950 r. w sprawie zasad sfinansowania inwestycji w roku 1951 (Monitor Polski Nr A-133 poz. 1701) przewidywała sfinansowanie wykonanych, lecz nierozliczonych do dnia 31 grudnia 1951 r., nakładów inwestycyjnych w zakresie zadań inwestycyjnych nie przechodzących na rok 1952 z rezerw resortowych planu inwestycyjnego na rok 1952 (§ 23).

Postanowienia tej uchwały likwidują wprowadzenie skutki poślizgu finansowego na odcinku zobowiązań budowy na ultimo 1951 r., natomiast nie rozwiązują poślizgu finansowego na koniec roku 1952 (inwestor otrzymaby nadmierną ilość środków finansowych) oraz nie rozwiązują zagadnienia środków obrotowych budowy, które zresztą w szerszych rozmiarach wystąpiło dopiero w 1951 r. 5).

W celu wprowadzenia prawidłowej gospodarki środkami inwestycyjnymi przepisy dotyczące planowania inwestycyjnego na rok 1952, a mianowicie postanowienia § 55 instrukcji PKPG Nr 21a oraz § 5 instrukcji budżetowej Nr 5/52 rozdzieliły inwestycyjne planowanie rzeczowe od planowania pokrycia finansowego inwestycji.

Plan inwestycyjny na rok 1952 określać będzie obok rzeczowego programu działalności inwestycyjnej na rok 1952 jedynie wartości kosztorysowe inwestycji nim objętych. Natomiast wysokość i źródła pokrycia finansowego inwestycji na r. 1952 określać będzie odrębny plan pokrycia finansowego (indywidualny i zbiorczy). Indywidualny plan pokrycia finansowego sporządzany przez inwestorów, uprawnionych do korzystania z dotacji budżetowej na inwestycje, stanowić będzie załącznik do preliminarza wydatków budżetowych jednostek, zakładów i przedsiębiorstw budżetowych oraz załącznik do bilansu dochodów i wydatków przedsiębiorstw i zakładów działających na zasadach rozrachunku gospodarczego.

Planem pokrycia finansowego powinny być objęte faktyczne potrzeby finansowe inwestora na rok 1952, a więc zarówno środki potrzebne do uregulowania zobowiązań wynikających z nierozliczonej działalności inwestycyjnej 1951 roku, jak i środki potrzebne na sfinansowanie programu rzeczowego inwestycji zaplanowanych na rok 1952, rzecz jasna — po potrąceniu sumy zobowiązań, która w ramach działalności inwestycyjnej 1952 roku przejdzie na rok 1953. W związku z tym plan pokrycia finansowego inwestycji na rok 1952 powinien być również sporządzony i przez tych inwestorów, którzy w 1952 roku nie planują żadnej działalności inwestycyjnej, jeżeli na dzień 31 grudnia posiadać będą nierozliczone inwestycje, wykonane w 1951 r.

Ze szczególnym naciskiem należy podkreślić, że całkowitą odpowiedzialność za prawidłowe zaplanowanie środków finansowych, potrzebnych na wykonanie inwestycji w 1952 r. i na opłacenia wszystkich zobowiązań, wynikających z działalności inwestycyjnej 1951 r. ponoszą inwestorzy bezpośredni. Niesporządzenie przez nich odnośnych planów lub też wadliwe zaplanowanie wysokości środków, automatycznie narazi inwestorów na trudności finansowe, a nawet na całkowity brak środków na pokrycie zobowiązań, zaciągniętych przez inwestorów w związku z ich działalnością inwestycyjną.

Należy również zwrócić uwagę, że na skutek zmian wprowadzonych instrukcją budżetową Nr 5/52 w systemie finansowania inwestycji straciły aktualność i wymagają formalnego uchylecia postanowienia § 23 i § 24 uchwały Prezydium Rządu z dnia 14 grudnia 1950 r. w sprawie zasad finansowania inwestycji w roku 1951 w części dotyczącej tzw. poślizgu finansowego.

Po omówieniu powyższych podstawowych różnic w zakresie zasad planowania inwestycyjnego pragniemy dokonać ogólnej charakterystyki instrukcji PKPG Nr 21a oraz instrukcji budżetowej Nr 5/52.

Analizując instrukcję PKPG Nr 21a — dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1952 należy stwierdzić, że na odcinku rzeczowego planowania inwestycyjnego na rok 1952 nie wprowadzono zmian tego rzędu, które by rewolucjonizowały dotychczasowe zasady i tryb postępowania, co jednakże nie oznacza pełnej stabilizacji przepisów tego etapu działalności inwestycyjnej.

Jak to słusznie ustalił prof. dr K. Secomski w artykule „Faza prac przygotowawczych na P I na rok 1952” „roczne plany inwestycyjne stanowią mimo ciągłości procesów inwestycyjnych — wyraźne etapy rozwojowe w wielkim wysiłku budowy podstaw socjalizmu. Równocześnie plany roczne stają się narzędziem lepszego i bardziej pogłębionego opracowania zadań inwestycyjnych, jak też trafniejszego określania możliwości realizacyjnych na tle wykrywania i wykorzystywania nowych rezerw, tkwiących w gospodarce narodowej” (Inwestycje i Budownictwo Nr 3/7 z lipca 1951 r.).

Powyższemu stwierdzeniu w pełni odpowiadają postanowienia uzupełnionych i poprawionych na rok 1952 przepisów dotyczących sporządzenia planu inwestycyjnego.

Instrukcja Nr 21a, nie naruszając bowiem podstawowych pojęć i zasad ustalonych w instrukcji PKPG Nr. 21 — dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1951, pogłębia i uściśla definicje niektórych pojęć inwestycyjnych w oparciu o doświadczenia ubiegłego roku, pogłębia metodologię planowania inwestycyjnego dla pełnego wykonania wzrastających z każdym rokiem zadań inwestycyjnych.

Nie wchodząc w szczegółowe zobrazowanie mechanizmu planowania inwestycyjnego należy wskazać, że głównymi kierunkami przeprowadzonych zmian są:

1. skasowanie podziału inwestycji według działów i gałęzi gospodarki narodowej i wprowadzenie w to miejsce podziału według grup i działów Narodowego Planu Gospodarczego (§ 10 i §11),
2. wprowadzenie zasady włączania do planu inwestycyjnego wyłącznie inwestycji, które posiadają opracowaną i we właściwym trybie zatwierdzoną dokumentację techniczną (§ 26 i § 79),
3. ustalenie nowej treści tytułu inwestycyjnego (§ 32),
4. ustalenie nowej klasyfikacji systemów wykonawstwa inwestycyjnego (§ 36),
5. nałożenie na inwestorów obowiązku — bez względu na ich formę organizacyjno-prawną — powołania samodzielnych oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego, działających na zasadach pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego i opierających swą działalność na własnych planach produkcji budowlano-montażowej, jeżeli wartość przerobu rocznego robót planowanych na rok 1952 systemem gospodarczym przy użyciu własnych brygad roboczych przekracza zł 1.000.000. — (§ 38),
6. ustalenie nowych zasad planowania kosztów prac projektowych i badawczych (§ 45),
7. zmiana metodologii planowania oszczędności w działalności inwestycyjnej (§§ 50 i 51),
8. całkowita zmiana planowania pokrycia finansowego inwestycji (§§ 54 i 56),
9. zmiany w planowaniu budownictwa mieszkaniowego i mieszkań zastępczych (§§ 66 — 76),
10. zmiany w trybie sporządzenia planu inwestycyjnego (§§ 77—90).

W związku ze zmianami w zasadach i trybie planowania inwestycji zmianom uległy również formularze wniosku inwestycyjnego oraz zestawień zbiorczych i pomocniczych. ⁶⁾

⁵⁾ Porównaj: zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dn. 10.251 r. w sprawie udzielania i umarzania zaliczek na materiały, udzielonych przez inwestorów przedsiębiorstwom budowl.-montażowym — Monitor Polski Nr A-16 poz. 223 oraz postanowienia § 15 pkt. 2 instrukcji Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951.

⁶⁾ Porównaj artykuły: B. Balińskiego i St. Wóycickiego pt. „Instrukcja inwestycyjna na rok 1951” — Inwestycje Nr 8 z sierpnia 1950 r., Franciszka Wentowskiego pt. „Normy inwestycyjne w sprawie planowania działalności inwestycyjnej na rok 1951” — Przegląd Ustaw, Gospod. Nr 9/27 z września 1950 r.

Odmienne niż w odniesieniu do planowania inwestycji przedstawia się sprawa w odniesieniu do planowania pokrycia finansowego.

Na tym odcinku ustalone zostały całkowicie odrębne zasady od dotychczas obowiązujących, w pełni uzasadniające określenie tych zmian mianem zmian rewolucyjnych.

Instrukcja budżetowa Nr 5/52 nie ma odpowiednika w dotychczasowych aktach normatywnych, albowiem i to dopiero od 1951 r. oddolne planowanie pokrycia finansowego inwestycji obejmowało jedynie inwestorów działających na zasadach rozrachunku gospodarczego, objętych budżetem centralnym.⁷⁾

Postanowienia tej instrukcji nie obejmują całokształtu problematyki dotyczącej planowania pokrycia finansowego inwestycji. Postanowienia jej w szczególności regulują interesujący nas temat jedynie w odniesieniu do: 1) jednostek, zakładów i przedsiębiorstw budżetowych, 2) organizacji politycznych, społecznych i zawodowych, 3) działających na zasadach rozrachunku gospodarczego: a) państwowych przedsiębiorstw i zakładów, central spółdzielczo-państwowych, b) banków oraz instytucji i zakładów ubezpieczeń rzeczowych i osobowych, c) przedsiębiorstw i zakładów zagranicznych w formie spółek prawa cywilnego lub handlowego, w których Skarb Państwa lub osoby prawa publicznego posiadają udział przenoszący 50% kapitału zakładowego, d) przedsiębiorstw pod zarządem państwowym oraz e) zakładów i gospodarstw pomocniczych, należących do jednostek budżetowych zarówno w zakresie inwestycji limitowych jak i pozalimitowych⁸⁾.

Zasady planowania pokrycia finansowego inwestycji realizowanych przez centrale spółdzielcze i spółdzielnie oraz zasady pokrycia finansowego w zakresie tytułów inwestycyjnych, obejmujących finansowane z kredytów bankowych inwestycje spółdzielni produkcyjnych i osób fizycznych ureguluje **odrębna** instrukcja (dotychczas nie ogłoszona).

Idea przewodnią instrukcji budżetowej Nr 5/52 jest maksymalne zmobilizowanie gospodarki narodowej do prawidłowego i oszczędnego gospodarowania środkami finansowymi.

W oparciu o przedstawioną wyżej zasadę realnego planowania pokrycia finansowego inwestycji w granicach rzeczywistych potrzeb środków finansowych na pokrycie płatności zapadających w ciągu 1952 r. — instrukcja budżetowa Nr 5/52 wprowadza nowe źródła finansowania działalności inwestycyjnej znosząc obowiązujące w bieżącym roku pojęcie inwestycji „ze środków bezzwrotnych“, „ze środków zwrotnych“ lub „ze środków własnych“.

Jednostki, zakłady i przedsiębiorstwa budżetowe oraz organizacje polityczne, społeczne i zawodowe finansować będą swoje inwestycje limitowe (objęte planem inwestycyjnym) z następujących źródeł:

1. z mobilizacji zasobów wewnętrznych,
2. z innych środków własnych,
3. z dotacji budżetowych.

Inwestycje pozalimitowe tych jednostek, tj. inwestycje planowane i wykonywane poza limitami przydzielonymi przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego, na warunkach, na cele i ze środków ustalonych uchwałą Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych (Monitor Polski Nr A-9, poz. 140) — finansowane będą ze środków własnych tych jednostek nie przeznaczonych przez nie na inwestycje limitowe.

⁷⁾ Patrz: Instrukcja Ministra Finansów z dn. 28.7.1950 r. w sprawie trybu sporządzania planów sfinansowania inwestycji na rok 1951.

⁸⁾ Patrz uchwała Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych (Monitor Polski Nr A-9, poz. 140).

Przedsiębiorstwa i zakłady działające na zasadach rozrachunku gospodarczego finansować będą swoje inwestycje limitowe z:

1. mobilizacji środków wewnętrznych,
2. likwidacji środków trwałych — tylko jednostki czynne gospodarczo,
3. innych środków własnych,
4. amortyzacji ich majątku trwałego w części przeznaczanej na inwestycje — tylko jednostki czynne gospodarczo,
5. dotacji budżetowej.

Inwestycje pozalimitowe tych jednostek, podobnie jak jednostek budżetowych, finansowane będą ze środków własnych inwestorów, nie przeznaczonych na inwestycje limitowe.

Jak wynika z powyższych ustaleń, na pierwszym miejscu wśród źródeł sfinansowania inwestycji zarówno w odniesieniu do jednostek, zakładów i przedsiębiorstw budżetowych oraz organizacji politycznych, społecznych i zawodowych (§ 9 instrukcji budżetowej Nr 5/52) jak i w odniesieniu do przedsiębiorstw i zakładów działających na zasadach rozrachunku gospodarczego (§ 14 instrukcji) występuje mobilizacja zasobów wewnętrznych.

To nowe źródło finansowania inwestycji, znajdujące wyraz w odrębnym planie mobilizacji względnie immobilizacji zasobów wewnętrznych ma za zadanie możliwie maksymalne i racjonalne ograniczenie zarówno zobowiązań budowy jak i środków obrotowych budowy, a przede wszystkim upłynnienie środków inwestycyjnych zamrożonych w środkach obrotowych budowy.

W celu zaktywizowania gospodarki narodowej w tym kierunku instrukcja budżetowa Nr 5/52 ustala normatywy środków obrotowych budowy na dzień 31 grudnia 1952 r. oraz maksymalną wysokość, w której mogą być planowane przez inwestorów zobowiązania budowy przechodzące na rok 1952 i na rok 1953.

Opracowane przez inwestorów plany mobilizacji (immobilizacji) zasobów wewnętrznych podlegają zaopiniowaniu przez właściwe oddziały banku finansującego inwestycje.

Szczegółowe przeanalizowanie wszystkich źródeł sfinansowania inwestycji na rok 1952 oraz trybu planowania pokrycia finansowego działalności inwestycyjnej niepomniernie rozszerzyłoby ramy niniejszego artykułu. Podstawowe znaczenie nowych zasad systemu planowania i finansowania inwestycji kwalifikuje te zagadnienia jako przedmiot specjalnych analiz. W niniejszym artykule mającym za zadanie jedynie zwrócenie uwagi czytelnika na wagę zagadnienia, należy jednakże wskazać, że postanowienia instrukcji budżetowej Nr 5/52 stanowią poważny krok naprzód w kierunku pełnej socjalizacji naszego systemu finansowania inwestycji, w kierunku rozszerzenia zasady samofinansowania inwestycji, tj. finansowania inwestycji w pierwszej kolejności ze źródeł wygospodarowanych przez inwestorów. Dotacja budżetowa w nowym systemie służy jedynie na pokrycie niedoboru własnych środków inwestycyjnych inwestora, tj. na pokrycie różnicy pomiędzy wysokością zapotrzebowania finansowego inwestora na rok 1952 a wysokością środków zaplanowanych przez niego z własnej mobilizacji finansowej.

Niezwykle doniosłe znaczenie nowego systemu finansowania inwestycji jak również wprowadzenie nowego, dotychczas nie praktykowanego, trybu sporządzania planów pokrycia finansowego inwestycji nakłada na wszystkich inwestorów, a w pierwszej kolejności na ich służby finansowe, obowiązek dogłębnego zapoznania się ze szczegółowo opracowanymi postanowieniami instrukcji budżetowej Nr 5/52.

Franciszek Wentowski

Nowe prawo o notariacie

(W. N.) I. Wchodzące w życie z dniem 1 stycznia 1952 r. nowe prawo o notariacie Ustawa z dnia 25 maja 1951 r. — (Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 276) stanowi jeden z ostatnich już etapów reformy organizacji służby prawnej w Polsce Ludowej. Prawo to nie zmienia samej istoty instytucji notariatu, jako powołanej do współdziałania w ochronie porządku prawnego Państwa w zakresie obrotu z dziedziny prawa cywilnego, natomiast gruntownie przeobraża dotychczasowy strój notariatu.

Jak wiadomo, według obowiązującego do niedawna (właściwie do 31.XII.1951 r.) prawa o notariacie z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 84, poz. 609) notariusz był i jest funkcjonariuszem publicznym (osobą zaufania publicznego), mianowanym przez Ministra Sprawiedliwości i działającym pod jego zwierzchnim nadzorem poprzez organy administracji sądowej oraz pobierającym wynagrodzenie za wykonywane czynności bezpośrednio od stron według ustalonych rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości stawek. Niezależnie od nadzoru urzędowego kancelarie notarialne podlegały nadzorowi rad notarialnych, jako organów samorządu zawodowego, wyposażonego również w stosowne uprawnienia w zakresie dyscyplinarnym. Objęcie stanowiska notariusza wymagało w zasadzie odbycia po ukończeniu studiów prawniczych aplikacji notarialnej, zdania egzaminu notarialnego i wpisu na listę asesorów notarialnych.

Całą tę konstrukcję ustrojową, według której notariat jest swoistym wolnym zawodem, nowe prawo całkowicie przekreśla: izby notarialne ulegają zniesieniu, notariusz staje się pracownikiem państwowym podlegającym przepisom o państwowej służbie cywilnej i pobierającym na rzecz Skarbu Państwa opłaty za wykonywane czynności, pracownicy notarialni stają się również pracownikami państwowymi, objęcie stanowiska notariusza wymaga w zasadzie po ukończeniu studiów prawniczych tylko złożenia egzaminu notarialnego.

Tak ujętą gruntowną reformę ustroju notariatu rządowy projekt ustawy (druk sejmowy Nr 920) uzasadnia w następujących słowach:

„Według obecnego stanu prawnego notariusz jest osobą wykonującą wolne zajęcie zawodowe, a pracownicy notarialni są osobami całkiem prywatnymi, które nie podlegają żadnej odpowiedzialności dyscyplinarnej i zatrudnione są przez notariusza wyłącznie na jego ryzyko.

Przepisy o notariacie w ZSRR czynią z notariatu organ państwowy, działający w postaci państwowych biur notarialnych.

Przepisy radzieckie wskazują na potrzebę przyjęcia słusznej zasady uczynienia z notariatu organu państwowego, gdyż jedynie organ państwowy powinien być powołany do spełniania czynności, polegających na nadawaniu aktom i dokumentom znamion wiary publicznej...

Tego rodzaju reforma będzie sprzyjała właściwej dyscyplinie gospodarczej, wykorzystaniu możliwości zawierania aktów szkodliwych dla interesu gospodarki uspołecznionej, ugruntowaniu praworządności ludowej“.

Z dniem 1 stycznia 1952 r. notariusze będą więc czynni w **państwowych biurach notarialnych**, których ilość oraz plan ich rozmieszczenia na obszarze Państwa ustali rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości. W zależności od środowiska państwowe biura notarialne składać się będzie z jednego lub kilku notariuszów, z których jeden będzie sprawował kierownictwo biura oraz pracowników notarialnych. Państwowe biura notarialne działać będą pod zwierzchnim nadzorem Ministra Sprawiedliwości, sprawowanym poprzez organy nadzoru sądowego z prezesami sądów wojewódzkich na czele. Mianowanie, przeno-

szenie oraz zwalnianie notariuszów należeć będzie do Ministra Sprawiedliwości.

Zaznaczyć należy, że jakkolwiek notariusz dokonywać będzie swych czynności w imieniu państwowego biura, do którego zainteresowane strony zgłoszą się według wyboru albo wezwą je, o ile zachodzą przewidziane warunki ustawowe, do dokonania czynności poza lokalem biura (nowe prawo nie zawiera zakazu sporządzania czynności przez notariusza poza okręgiem sądowym jego siedziby), to jednakże notariat nie staje się instytucją bezosobową, jako że we wstępie aktu notarialnego obok oznaczenia państwowego biura będzie również wymieniane imię i nazwisko sporządzającego akt notariusza, ewent. jego zastępcy.

Nowe prawo kładzie nacisk na kwalifikacje **społeczne** notariusza: na stanowisko notariusza może być mianowany tylko ten, kto „daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków notariusza w Polsce Ludowej“, w której notariusz „obowiązany jest wiernie służyć“; przy sporządzaniu czynności notariusz obowiązany jest czuwać nie tylko nad jej zgodnością z obowiązującym prawem, ale również by nie naruszała „zasad współzycia społecznego w Państwie Ludowym“, jako też obowiązany jest czuwać „nad należytym zabezpieczeniem praw i interesów instytucji i przedsiębiorstw państwowych oraz innych podmiotów gospodarki uspołecznionej, organizacji społecznych a także osób fizycznych“; notariusz powinien nie tylko „obowiązki swe wypełniać sumiennie i gorliwie“, ale ponadto „w postępowaniu swym kierować się zasadami godności, uczciwości i sprawiedliwości społecznej“.

II. Nowe prawo o notariacie nie zmienia samej istoty instytucji. Wynika to z tego, że **zakres działania państwowych biur notarialnych** obejmuje w nieco tylko rozszerzonym zakresie wszystkie dotychczasowe agendy notariatu, a więc: 1) sporządzanie aktów, obejmujących czynności prawne wymagające według przepisów prawa materialnego formy notarialnej, lub które strony z własnej woli dla celów dowodowych pragną ująć w tę formę, 2) spisywanie protokołów, 3) sporządzanie poświadczeń, 4) doręczanie oświadczeń, 5) sporządzanie protestów, 6) przyjmowanie depozytów, 7) wydawanie wypisów, odpisów i wyciągów ze sporządzanych aktów i spisanych protokołów. Ponadto państwowe biura notarialne wykonują inne zlecone przez prawo czynności, zwłaszcza w postępowaniu spadkowym, co nowe prawo szczególnie zaznacza. Wreszcie nowe prawo na wzór prawa radzieckiego do zakresu działania państwowego biura notarialnego zalicza również sporządzanie na żądanie stron projektów aktów, oświadczeń i dokumentów.

Najistotniejszą funkcją notariatu jest sporządzanie aktów prawnych w zakresie **obrotu nieruchomości**. Jak stanowi obowiązujące prawo rzeczowe, zarówno przeniesienie własności nieruchomości, jak i ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości, a w szczególności hipoteki, wymaga umowy albo oświadczenia w formie aktu notarialnego pod rygorem nieważności, zaś według obowiązującego prawa o księgach wieczystych wpis do tych ksiąg może być dokonany tylko na podstawie aktu notarialnego albo na podstawie dokumentu z notarialnie poświadczonym podpisem (przepisy szczególne dopuszczają liczne odstępstwa od tej zasady).

Również opracowany już projekt księgi drugiej przyszłego kodeksu cywilnego, traktującej o własności i innych prawach rzeczowych, przewiduje, że umowa o przeniesienie własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego, a dotyczy to również oświadczenia w przedmiocie ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości. Z drugiej jednak strony projekt prawa rzeczowego wy-

dalnie ścieśnia zakres wolnego obrotu nieruchomościami, a to zgodnie z założeniami gospodarki socjalistycznej, stawiając zasadę niezbywalności gruntów stanowiących przedmiot własności państwowej (grunty te mogą być tylko oddawane w użytkowanie organizacjom spółdzielczym i osobom prywatnym), postępując dalej, że nieruchomości, jako środki trwałe państwowych organizacji gospodarczych, mogą być zbywane poza obrębem gospodarki uspołecznionej tylko za zezwoleniem właściwych organów nadrzędnych, i wreszcie stanowiąc ogólnie, że przeniesienie własności (a więc i osobistej lub prywatnej) nieruchomości może nastąpić tylko za zewoleniem terytorialnie właściwego prezydium powiatowej rady narodowej.

Jeśli chodzi o obrót nieruchomościami stanowiącymi własność socjalistyczną, a więc własność państwową albo spółdzielczą, to udział notariatu w tym obrocie jest i będzie bardzo ograniczony. Sprawia to dekret z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 197), zmieniony dekretem z dnia 26 października 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 438). Dekret ten, jak wiadomo, w szczególności pozanotarialny sposób reguluje przenoszenie (przekazywanie) nieruchomości, jako trwałych środków produkcji, między wszelkimi jednostkami gospodarki uspołecznionej w zakresie wykonywania narodowych planów gospodarczych.

W przedstawionym stanie rzeczy stwierdzić wypada, że instytucja notariatu w zakresie obrotu nieruchomościami nie została powiązana z mechanizmem gospodarki socjalistycznej i że udział notariatu w tym zakresie sprowadzony zostaje między jednostkami gospodarki uspołecznionej do szczupłych ram wykraczających poza zakres wykonywania narodowych planów gospodarczych.

W zakresie dotychczasowego prawa handlowego, którego dalsza samoistność w systemie gospodarki socjalistycznej nie będzie zapewne utrzymana, funkcje notariatu będą również wydatnie uszczuplone.

III. Nowe prawo stanowi, że — „notariusz spisuje protokoły walnych zgromadzeń, organizacji społecznych, stowarzyszeń, spółdzielni i spółek na żądanie lub w przypadkach prawem przewidzianych”. Poza więc nielicznymi zresztą przypadkami, w których np. obowiązujący jeszcze kodeks handlowy przewiduje notarialną formę protokołów, każda z wymienionych instytucji może dla urzędowego udokumentowania przebiegu walnego zgromadzenia uciec się do współdziałania notariusza w celu sporządzenia protokołu, mającego znamię wiary publicznej. W szczególności musi to nastąpić, jeżeli walne zgromadzenie stanowić ma w przedmiocie związanym z obrotem nieruchomości w zakresie, w jakim prawo wymaga formy notarialnej dla dokonania odpowiedniej czynności prawnej: zawarte w protokole notarialnym umocowanie przedstawicieli instytucji do zawarcia takiej czynności odpowiada pełnomocnictwu, wymagającemu również formy notarialnej.

Poza tym nowe prawo, utrzymując dotychczasowy stan rzeczy, powołuje notariusza do spisywania protokołów „celem stwierdzenia przebiegu pewnych czynności i zdarzeń, pociągających za sobą skutki prawne”. Ten zakres działania notariusza, który w tych przypadkach działa jako stwierdzający prawdę przedmiotową organ państwowy w dziedzinie cywilnego obrotu prawnego, może mieć dla życia gospodarczego dość ważne znaczenie, o ile zainteresowane instytucje będą w stosownej mierze korzystały z powołanego przepisu, co dotychczas nie zaznaczało się w dostatecznym stopniu. Przepis ten umożliwiłby uzyskanie dokumentu o dacie pewnej, stanowiącej dowód urzędowy określonego stanu faktycznego lub przebiegu przedmiotowo uchwytne go zdarzenia, co w razie konfliktu prawnego może wydatnie ułatwić przeprowadzenie stosownego dowodu.

W zakresie sporządzania p o s w i a d c z e ń nowe prawo z pewnym uzupełnieniem, które będzie da-

leżaj zaznaczone, zachowuje w pełni dotychczasowy stan rzeczy.

Jeśli chodzi o najważniejszy dla obrotu gospodarczego rodzaj poświadczenia notarialnego, a mianowicie poświadczenie własnoręczności p o d p i s u na dokumencie, to nowe prawo wprowadza tytułem ogólnym pewne dyktowane względami życiowymi ułatwienie, polegające na tym, że poświadczany podpis może być złożony również w nieobecności notariusza, tyle tylko, że podpisujący powinien potwierdzić notariuszowi fakt złożenia przez siebie podpisu. Takie sformułowanie umożliwia zaoczne stwierdzanie podpisów znanych notariuszowi przedstawicieli instytucji gospodarczych, gdy w obecnym stanie prawnym, biorąc rzecz rygorystycznie, położony w nieobecności notariusza podpis winien być uznany za własny bezpośrednio wobec notariusza.

Inne rodzaje poświadczeń notarialnych, a więc: poświadczenie zgodności odpisu lub wyciągu z okazanym dokumentem, poświadczenia daty okazania dokumentu, poświadczanie pozostawania osoby przy życiu oraz poświadczanie stawieństwa strony i złożonych przez nią oświadczeń lub jej niestawieństwa — utrzymane zostały w dotychczasowym zakresie, z dodaniem nowego rodzaju poświadczenia, a mianowicie — pozostawanie osoby w określonym miejscu.

Zaznaczyć należy, że ze względów społecznych nowe prawo dopuszcza sporządzanie pewnych prostszych poświadczeń przez prezydium rad narodowych w miastach i gminach, w których nie ma państwowych biur notarialnych. Dopuszczalne to jest co do następujących poświadczeń: poświadczenia zgodności odpisu (lecz nie wyciągu) z okazanym dokumentem, poświadczenia własnoręczności i podpisu, ale tylko w przypadkach, gdy dokument nie obejmuje czynności prawnej, oraz poświadczenia pozostawania osoby przy życiu lub w określonym miejscu na obszarze danego miasta lub gminy.

W zakresie innych czynności notarialnych, a więc: doręczanie o s w i a d c z e ń, sporządzanie p r o t e s t ó w, przyjmowanie d e p o z y t ó w oraz wydawanie w y p i s ó w — nowe prawo nie wprowadza, poza dalej wymienionymi, żadnych istotnych zmian w obecnym stanie prawnym. Jedynie tylko co do depozytów nowe prawo wyklucza możliwość przyjmowania dokumentów na przechowanie w kopertach zamkniętych, żądając opisu dokumentu w protokole depozytowym; ponadto nowe prawo nie zawiera przepisu, który dotychczas dopuszczał przyjmowanie przez notariusza na przeciąg jednego tygodnia depozytu pieniężnego, będącego w związku z dokonywaną czynnością notarialną. I jeszcze jedna zmiana, dopuszczająca wydawanie wyciągów z aktów notarialnych i protokołów w takim samym trybie, w jakim wydawane są odpisy wierzytelne.

Z uwzględnionymi przeto zmianami zakres czynności notariatu — i poza zasadniczą dziedziną sporządzania aktów notarialnych — utrzymany zostaje przez nowe prawo w dotychczasowym stanie rzeczy.

IV. Jeszcze kilka uwag, dotyczących p o s t ę p o w a n i a n o t a r i a l n e g o według nowego prawa.

Pomijając nieistotną na tym miejscu sprawę trybu dokonywania czynności notarialnych, w których biorą udział osoby niepiśmienne lub ułomne (wymagana dotychczas w tych przypadkach obecność dwóch świadków została przez nowe prawo generalnie zniesiona), podkreślić należy następującą zmianę, jeśli chodzi o utrzymany obowiązek notariusza stwierdzania tożsamości osób stawających do czynności notarialnych: w obecnym stanie prawnym tożsamość nieznanych notariuszowi osób powinny primo loco stwierdzić dwie znane notariuszowi osoby (tzw. rekognoscenci), a dopiero w braku takich osób notariusz stwierdza tożsamość na podstawie dowodu osobistego lub „innego dokumentu”, zaś według nowego prawa pierwszeństwo w stwierdzaniu tożsamości mają dokumenty, a mianowicie dowód osobisty lub legitymacja służbowa, a w braku takich dokumentów (inne nie wchodzą

w rachubę) tożsamość stwierdzona zostaje na podstawie oświadczenia dwóch znanych notariuszowi osób. Zmiana ta niewątpliwie dodatnio wpłynie na usprawnienie funkcjonowania notariatu, usuwa ona bowiem zachodzące obecnie trudności i kwestie, związane z udokumentowaniem tożsamości osób biorących udział w czynnościach notarialnych.

W zakresie *t e c h n i k i* sporządzania dokumentów notarialnych nowe prawo nie wprowadza żadnych istotnych zmian, utrzymując nacechowany koniecznym rygoryzmem formalnym dotychczasowy stan prawny.

Co do obowiązku zachowania przez państwowe biura notarialne *t a j e m n i c y* urzędowej, to nowe prawo dopuszcza udzielanie informacji pisemnych i wydawanie dokumentów tylko osobom, na których żądanie została dokonana odpowiednia czynność, ewent. osobie, której czynność dotyczy, jeżeli wynika to z istoty stosunku prawnego. Wiadomości ustnych notariusz udzielać może tylko osobom, dla których zastrzeżone zostało prawo otrzymania wypisu lub ich następcom prawnym. Sądom i innym władzom państwowym notariusz obowiązany jest udzielać informacji pisemnych i przysyłać im stosowne dokumenty — tylko w przypadkach prawem przewidzianych.

W razie odmowy ze względów prawnych dokonania czynności nowe prawo zobowiązuje notariusza do podania na piśmie na żądanie osoby zainteresowanej przyczyny odmowy z pouczeniem o trybie zaskarże-

nia. Osobie zainteresowanej służy prawo wniesienia w terminie tygodniowym zażalenia do właściwego sądu wojewódzkiego — przez państwowe biuro notarialne, które przekazuje zażalenie wraz z odpowiednim wyjaśnieniem. Sąd wojewódzki orzeka ostatecznie — w trybie postępowania niespornego — postanowieniem na posiedzeniu niejawnym. W ten sposób dotychczasowy dwuinstancyjny (b. sąd okręgowy — Sąd Najwyższy) tryb postępowania w sprawach z odmowy przez notariusza dokonania czynności został wydatnie uproszczony.

Wreszcie co do pobierania przez notariusza przy każdej czynności *o p ł a t*, to — jak dotychczas — składać się one będą z opłat notarialnych, opartych na rozporządzeniu, jakie wyda Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Finansów oraz przypadających od danej czynności podatków (od nabycia praw majątkowych) i opłat skarbowych oraz podatków należnych w związku z dokonywaną czynnością (podatek dochodowy od sprzedaży przedmiotów i praw majątkowych). Podkreślić raz jeszcze należy, że od 1 stycznia 1952 r. i opłaty notarialne pobierane będą na rzecz Skarbu Państwa.

Na zakończenie wypada nadmienić, że wprowadzenie w życie nowego prawa o notariacie wymagać będzie wydania szeregu rozporządzeń wykonawczych, zarządzeń i instrukcji, od których ujęcia w wydatnej mierze zależeć będzie prawidłowość i sprawność funkcjonowania państwowych biur notarialnych.

K O M U N I K A T

Zawiadamiamy prenumeratorów pocztowych naszego pisma, że poczynawszy od m-ca września br. urzędy pocztowe oraz listonosze wiejscy i miejscy przyjmować będą wpłaty na prenumeratę w terminie do dnia 15 każdego miesiąca na miesiąc następny i okresy dalsze.

POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE

„POLGOS„

WARSZAWA

zawiadamiają, że ostatnio ukazały się w sprzedaży cenne pozycje z działu „Ustawodawstwo Gospodarcze“ — Teksty:

USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE. Teksty. Nabywanie i przekazywanie nieruchomości dla realizacji narodowych planów gospodarczych.	Tom III.
USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE. Teksty. Umowy planowe.	Tom IV.
USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE. Teksty. Przepisy o wynalazkach, wzorach i znakach towarowych.	Tom V.
USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE. Teksty. Arbitraż gospodarczy.	Tom VI.
USTAWODAWSTWO GOSPODARCZE. Teksty. Przepisy o lokalach i mieszkaniach.	Tom VII.

Wydawca „POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE“ Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 7-39-45.

Redakcja: Komitet Redakcyjny — Buczkowski Stefan, Hermelin Aleksander, Mayzel Jerzy, Mizera Stefan (red. nacz.), Przymusiński Czesław, Rzepka Zbigniew

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Frascati 4 m. 2, telefon 8-12-19 (od 16 do 9)

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch“ Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO I-14396

Warunki prenumeraty: rocznie 48 zł, półrocznie 24 zł, kwartalnie 12 zł.

Zamówiono dn. 28.8-51. Podpisano do druku 13.9-51. Druk ukończ. 18.9-51. Nakład 8,450. Papier druk. sat. kl. VII/A1/60 gr. Zam. 1782. Obj. 2 1/2 ark. 2-B-41708.

Zakł. Graf. i Wydawn. Dom Słowa Polskiego, Warszawa, pl. Kazimierza Wielkiego.

Cena 4 zł